

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

ÇUMRA HAVALİSİ YÖRÜKLERİ AĞZI

Mustafa ÇEKER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Abdurrahman ÖZKAN

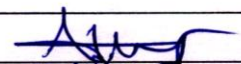
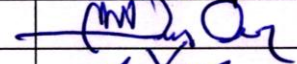
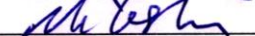
KONYA - 2015

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	MUSTAFA ÇEKER
	Numarası	128107011004
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	DOÇ. DR. ABDURRAHMAN ÖZKAN
	Tezin Adı	ÇUMRA HAVALİSİ YÖRÜKLERİ AĞZI

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Çumra Havalisi Yörükleri Ağzı başlıklı bu çalışma 07/05/2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Danışman	Doç. Dr. Abdurrahman ÖZKAN	
2	Üye	Doç. Dr. Ufuk Deniz AŞÇI	
3	Üye	Yrd. Doç. Dr. Mehmet YASTI	

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa ÇEKER		
	Numarası	128107011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Çumra Havalisi Yörükleri Ağzı			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mustafa ÇEKER

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	---

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mustafa Çeker		
	Numarası	128107011004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Abdurrahman Özkan		
Tezin Adı	Çumra Havalisi Yörükleri Ağzı			

ÖZET

Bu çalışma, Konya iline bağlı Çumra ilçesi havalisindeki Arıkören, Okçu, Eretepe, Dinlendik, Kuzucu, İnlı, Yörükcamili ve Kisecek olmak üzere sekiz Yörük yerleşim yerinde yapılmıştır. Çalışmada yer alan yirmi dokuz metin, tespit edilen yirmi kaynak kişiden derlenmiştir. Derlenen metinlerden hareketle bölgenin ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Giriş bölümünde bölgenin tarihi, ekonomik, demografik özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Bölgenin ağız özellikleri, Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi başlıkları adı altında incelenmiştir. Sözlük bölümü ise Metin İçi Kelimeler ve Metin Dışı Kelimeler olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Ağız Araştırmaları, Konya Çumra Yörükleri Ağzı, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi

	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	
---	--	---

Author's	Name and Surname	Mustafa Çeker		
	Student Number	128107011004		
	Department	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Abdurrahman Özkan		
Title of the Thesis/Dissertation	The Dialect of The Yörüks in Çumra Region			

ABSTRACT

This study takes place in eight yörük villages of Çumra/Konya, such as Arıkören, Okçu, Erentepe, Dinlendik, Kuzucu, İnlı, Yörükcamılı and Kiseçik. Twenty-nine pieces of text in this paper were collected from twenty source people. Characteristic of local dialect is tried to stereotype or determine through these studied texts.

In the introduction section, historical, economical, and demographic information of the region is given. Dialect features of the region is studied under the titles of phonetics and morphology.

Dictionary part consists of two sections, vocabulary in the text and vocabulary out of the text.

Key words : Dialect Researches, Dialect of Çumra Region Yörüks of Konya, Phonetics, Morphology

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ	xii
KISALTMALAR	xiv
ÖNSÖZ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırma	1
1.1.1. Amaç.....	1
1.1.2. Kapsam	1
1.1.3. Yöntem.....	1
1.1.4. Şahıslar ve Metinler	2
1.2. Yörük	4
1.2.1. Çumra Havalisindeki Yörük Yerleşim Yerleri	6
1.2.1.1. Okçu.....	6
1.2.1.2. Arıkören	7
1.2.1.3. Yörükcamili	8
1.2.1.4. Erentepe (Sodur).....	9
1.2.1.5. Kuzucu	9
1.2.1.6. İnli	10
1.2.1.7. Dinlendik	11
1.2.1.8. Kisecik	11
1.2.1.9. Derleme Yapılan Yerleri Gösteren Harita	15
2. SES BİLGİSİ.....	16
2.1. Ünlüler	16

2.1.1. Ünlü Türleri ve Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler	16
2.1.1.1. Yarı Kalın Ünlüler	17
2.1.1.2. Yarı Yuvarlak Ünlüler	18
2.1.1.3. Yarı Geniş Ünlüler.....	19
2.1.1.4. Uzun Ünlüler.....	20
2.1.1.4.1. Ünsüz Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler	20
2.1.1.4.2. Hece Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler.....	21
2.1.1.4.3. İki Ünlünün Karşılaşıp Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler	21
2.1.1.4.4. Yabancı Kökenli Kelimelerde Uzun Ünlüler.....	22
2.1.1.4.5. Tonlama ve Vurgu Sebebiyle Oluşan Uzun Ünlüler	22
2.1.1.5. Kısa Ünlüler.....	22
2.1.1.6. İkiz Ünlüler	23
2.1.1.6.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	23
2.1.1.6.2. Alçalan İkiz Ünlüler	23
2.1.1.6.3. Yükselen İkiz Ünlüler	24
2.1.2. Ünlü Uyumları	24
2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu.....	24
2.1.2.1.1. Türkçe Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu.....	24
2.1.2.1.2. Yabancı Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu.....	26
2.1.2.1.3. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması.....	27
2.1.2.1.4. Uyum Değişmesi.....	28
2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu	28
2.1.3. Ünlü Değişmeleri	29
2.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	29
2.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	30
2.1.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması	31
2.1.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi	33
2.1.3.5. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi.....	34
2.1.3.6. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması.....	34

2.1.4. Ünlü Düşmesi	36
2.1.4.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi.....	36
2.1.4.2. Orta Hecede Ünlü Düşmesi	36
2.1.4.3. Son Hecede Ünlü Düşmesi	37
2.1.5. Ünlü Türemesi	37
2.1.5.1. Ön Seste Ünlü Türemesi	37
2.1.5.2. İç Seste Ünlü Türemesi.....	37
2.1.5.3. Son Seste Ünlü Türemesi.....	38
2.2. Ünsüzler	39
2.2.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler	39
2.2.2. Ünsüz Benzeşmesi	44
2.2.2.1. Komşu Ünsüzler Arasında İlerleyici Benzeşme	45
2.2.2.2. Uzak Ünsüzler Arasında İlerleyici Benzeşme	46
2.2.2.3. Komşu Ünsüzler Arasında Gerileyici Benzeşme.....	47
2.2.2.4. Uzak Ünsüzler Arasında Gerileyici Benzeşme.....	48
2.2.3. Ünsüz Değişmeleri.....	49
2.2.3.1. Tonlulaşma.....	49
2.2.3.1.1. Ön Seste Tonlulaşma.....	49
2.2.3.1.2. İç Seste Tonlulaşma.....	50
2.2.3.1.3. Son Seste Tonlulaşma	51
2.2.3.2. Tonsuzlaşma	51
2.2.3.2.1. Ön Seste Tonsuzlaşma	51
2.2.3.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma	52
2.2.3.3. Sızıcılaşma	53
2.2.3.3.1. Ön Seste Sızıcılaşma	53
2.2.3.3.2. İç Seste Sızıcılaşma	53
2.2.3.3.3. Son Seste Sızıcılaşma.....	53
2.2.3.4. Akıcılaşma	54
2.2.3.5. Diğer Ünsüz Değişmeleri.....	54

2.2.3.5.1. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	54
2.2.3.5.2. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	55
2.2.3.5.3. Akıcı – Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler	55
2.2.3.5.4. Patlayıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler.....	56
2.2.4. Ünsüz Düşmesi	56
2.2.4.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi.....	56
2.2.4.2. Kelime Ortasında Ünsüz Düşmesi.....	56
2.2.4.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi	58
2.2.5. Ünsüz Türemesi	59
2.2.5.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi	60
2.2.5.2. İç Seste Ünsüz Türemesi.....	60
2.2.5.3. Son Seste Ünsüz Türemesi	60
2.2.6. Ünsüz Uyumu	62
2.2.7. Ünsüz Benzeşmezliği.....	62
2.2.8. Ünsüz İkizleşmesi	63
2.2.9. Ünsüz Tekleşmesi	63
2.2.10. Göçüşme	63
2.2.11. Hece Kaynaşması.....	64
2.2.12. Hece Yutulması.....	65
3. ŞEKİL BİLGİSİ.....	66
3.1. Yapım Ekleri.....	66
3.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	66
3.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	68
3.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler	69
3.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	72
3.2. Çekim Ekleri	74
3.2.1. İsim Çekim Ekleri.....	74
3.2.1.1. Hâl Ekleri.....	74
3.2.1.1.1. Yalın Hâl.....	74

3.2.1.1.2. Yükleme Hâli Eki	74
3.2.1.1.3. Yönelme Hâli Eki	75
3.2.1.1.4. Bulunma Hâli Eki	75
3.2.1.1.5. Ayrılma Hâli Eki.....	76
3.2.1.1.6. İlgi Hâli Eki	76
3.2.1.1.7. Eşitlik Hâli Eki.....	77
3.2.1.1.8. Yön Gösterme Hâli Eki.....	77
3.2.1.1.9. Vasıta Hâli Eki	77
3.2.1.2. İyelik Ekleri	78
3.2.1.3. Aitlik Eki.....	79
3.2.1.4. Çokluk Eki	79
3.2.1.5. Soru Eki	79
3.2.2. Fiillerin Basit Çekimi.....	79
3.2.2.1. Bildirme Kipleri	79
3.2.2.1.1. Geniş Zaman	79
3.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	81
3.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman	83
3.2.2.1.4. Şimdiki Zaman.....	84
3.2.2.1.5. Gelecek Zaman	85
3.2.2.2. Tasarlama Kipleri	86
3.2.2.2.1. Emir Kipi.....	86
3.2.2.2.2. Şart Kipi	88
3.2.3. Fiillerin Birleşik Çekimi	88
3.2.3.1. Hikâye	88
3.2.3.2. Rivayet	89
3.2.3.3. Şart.....	89
3.2.3.4. Katmerli Çekim.....	90
3.2.4. Ek Fiil	90
3.2.4.1. Ek Fiilin Geniş Zamanı ve Bildirme Ekleri	90

3.2.4.2. Görülen Geçmiş Zaman	91
3.2.4.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman	91
3.2.4.3. Şart Kipi	92
3.2.5. Sıfat-Fiil Ekleri	92
3.2.6. Zarf-Fiil Ekleri	94
4. SONUÇ	97
5. METİNLER.....	100
6. SÖZLÜK.....	158
7. KAYNAKÇA.....	181
ÖZ GEÇMİŞ	184

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

á : a ile e arası yarı kalın ünlü

í : ı ile i arası yarı kalın ünlü

ó : o ile ö arası yarı kalın ünlü

ú : u ile ü arası yarı kalın ünlü

à : a ile ı arası yarı geniş ünlü

è : e ile i arası yarı geniş ünlü

ò : o ile u arası yarı geniş ünlü

ô : ö ile ü arası yarı geniş ünlü

â : a ile o arası yarı yuvarlak ünlü

ê : e ile ö arası yarı yuvarlak ünlü

î : ı ile u arası yarı yuvarlak ünlü

ï : i ile ü arası yarı yuvarlak ünlü

ḡ : tonlu, katı patlamalı, art damak ünsüzü

ḡ : tonlu, katı patlamalı, gırtlak ünsüzü

ḡ : tonlu, katı patlamalı, orta damak ünsüzü

ḡ : tonsuz, katı patlamalı, art damak ünsüzü

ḡ : tonsuz, katı patlamalı, ön damak ünsüzü

ḡ : tonsuz, katı patlamalı, orta damak ünsüzü

ḡ : tonsuz, katı patlamalı, en art damak ünsüzü

ḡ : tonsuz, sızıcı, gırtlak ünsüzü

ñ : damak n'si

Í : tonlu, akıcı, ön damak ünsüzü

Ç : ç ile c arası bir ünsüz

F : f ile v arası bir ünsüz

P : p ile b arası bir ünsüz

S : s ile z arası bir ünsüz

T : t ile d arası bir ünsüz

˘ : diftong işareti

ˉ : ünlüler üzerinde uzunluk işareti

˘ : ünlüler üzerinde kısalık işareti

˘ : ulama işareti

◦ : ünsüzler altında belirsizlik işareti

Not: Burada, Standart Türkçe için kullanılan işaretler dışındaki işaretlere yer verilmiştir. Bu işaretler, Ahmet Bican ERCİLASUN'un "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri" başlığıyla, "Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni" adlı kitapta yer alan yazısından alınmıştır.

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
bk.	: Bakınız
C	: Cilt
NYA	: Nevşehir ve Yöresi Ağızları
s.	: Sayfa
S	: Sayı
SBYA	: Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşış Yörükleri Ağzı
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Yay.	: Yayınları

ÖNSÖZ

Dil, bir milleti millet yapan en mühim unsurdur. Diline sahip çıkmayan bir milletin yok olmaya mahkûm olduğu su götürmez bir hakikattir. Dil, merhum Muharrem ERGİN'in tarifıyla, yaşayan bir varlıktır. Türkçe de yüzyıllardan beri varlığını korumayı başarmış ve günümüze kadar gelmiştir. Hiç şüphesiz bu da dilimizin ne kadar sağlam bir yapıya sahip olduğunun delilidir.

Türkçeye yapılacak hizmet, milletimize yapılmış bir hizmettir. Bu necip milletin kültürüne bir nebze olsun katkıda bulunabilmek ise benim için büyük bir şereftir. Bu düşüncelerle ata yurduma küçük de olsa bir hizmet edebilmek için bu konuyu tez olarak belirledik.

Ağız çalışmaları muhakkak ki Türkçemiz için büyük önem arz etmektedir. Bunun bilincinde olarak daha önce çalışma yapılmamış olan Konya ili Çumra ilçesi havalisindeki Yörük yerleşim yerlerinin ağız özelliklerini tespit etmek maksadıyla bu çalışmayı gerçekleştirdik. Ümit ederim ki bu naçiz çalışma faydalı olsun.

Derleme yapılan yerlerden sadece Karaman iline bağlı Kisecik köyünde daha önce bir çalışma yapılmıştır. İdris Nebi UYSAL'ın “Karaman İli Ağızları” adlı eserinde bu köyden üç metin derlenmiştir. Bu köy idari olarak Çumra ilçesine bağlı değildir fakat köy halkı Yörük'tür. Bundan dolayı Kisecik köyünü bu çalışmaya dâhil ettik.

Giriş bölümünde incelemeye konu olan bölgelerin tarihi, ekonomik, demografik özellikleri hakkında kısaca bilgi vermeye çalıştık. Çumra'ya bağlı Arıkören, Okçu, Erentepe, İnli, Kuzucu, Dinlendik, Yörükcamili mahallelerinde ve Karaman'a bağlı Kisecik köyünde tespit edilen yirmi kaynak kişiden toplam yirmi dokuz metin derledik. Metinleri derlemeden önce kaynak kişileri konuşturmak için hangi konuları soracağımızı belirledik.

Derlenen metinlerden hareketle, bölgenin ağız özelliklerini Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi başlıkları altında incelemeye çalıştık. Sözlük bölümünde ise hem metinde geçen, standart Türkçeden fonetik ve morfolojik olarak farklılık arz eden

kelimelerin anlamlarını hem de fişleme yoluyla elde edilen kelimelerin anlamlarını vermeye çalıştık.

Saha çalışmalarında bendenize arkadaşlık eden kadim dostum Yavuz DOĞAN'a, bizlere her türlü desteği veren yöre halkına, güzel sohbetleriyle derleme yapmamızı sağlayan, metinlerde isimleri geçen kıymetli şahıslara, çalışmalarım sırasında bana tahammül eden yegâne zevcem Teslime Hanım'a ve de bu çalışmanın ortaya çıkmasında asıl pay sahibi olan Danışman Hocam Doç. Dr. Abdurrahman ÖZKAN Bey'e sonsuz şükranlarımı sunarım.

Mustafa ÇEKER

Konya 2015

1. GİRİŞ

1.1. Araştırma

1.1.1. Amaç

Araştırmanın amacı Konya iline bağlı Çumra ilçesi havalisindeki Yörük yerleşim yerlerinin ağız özelliklerini tespit etmek, bu özellikleri standart Türkçe ile mukayese ederek benzer ve farklı yönleri ortaya koymak; böylelikle bölgenin Anadolu ağızları arasındaki yerini tayin etmek ve tespit edilen kelimelerle söz varlığını meydana çıkarmaktır.

1.1.2. Kapsam

Araştırma Konya ili Çumra ilçesine bağlı Arıkören, Okçu, Eretepe (Sodur), Kuzucu, İnli, Yörükcamili, Dinlendik mahalleleri¹ ile Karaman iline bağlı Kisecik köyünü kapsamaktadır.

1.1.3. Yöntem

İlk olarak araştırma yapacağımız yerleri tespit ederek işe başladık. Bu yerleri araştırma alanı olarak belirlememizdeki ortak unsur Yörüklerin yerleşim yerleri olmalarıydı.

Araştırma sahasını tespit ettikten sonra bölgede ağız özelliklerini muhafaza eden kişileri belirledik. Bu kişileri belirlerken Nurettin DEMİR'in "Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi" adlı makalesinden istifade ettik.² Tespit ettiğimiz kaynak kişilerin hangi konularda konuşacaklarını göz önüne alarak onlara çeşitli sualler sorduk ve onları konuşturduk. Bunları iki gb hafızası olan, pilli, insan sesini ayırt edip onu ön plana çıkarabilen kaliteli bir ses kayıt cihazına kaydettik. Aynı zamanda metinlerde geçmeyen fakat bölgede kullanılan kelimeleri duyduğumuz anda not ettik.

¹ Eski kanuna göre Okçu ve Arıkören kasaba; Eretepe, Kuzucu, İnli, Yörük Camili, Dinlendik köy iken yeni çıkan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile buralar mahalle olmuştur.

² Nurettin Demir, "Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi", *Folkloristiki - Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara, 1998, s. 171-180.

Kayıt altına aldığımız metinleri Ahmet Bican ERCİLİLASUN'un önerdiği transkripsiyon işaretlerinde, “k” işaretini gırtlakta boğumlanan ünsüz karşılığında kullanmak suretiyle, bir değişiklik yaparak yazıya aktardık.³ Yazıya aktarırken her cümle başına numaralar verdik. Çeviri yazı işaretleriyle karışmaması için özel isimlerde büyük harf kullanmadık. Nokta ve virgül haricinde noktalama işareti de kullanmadık. Metin numaralarının başına cümle numaralarıyla karışmaması için “M” koyduk. Örneğin “M3/19” ifadesi üçüncü metnin on dokuzuncu cümlesidir.

Yazıya aktardığımız bu metinleri ses ve şekil bilgisi açısından inceledik. Sözlük kısmında da kelimeleri metinde geçenler ve geçmeyenler olmak üzere ikiye ayırdık.

1.1.4. Şahıslar ve Metinler

Araştırma kapsamında toplam yirmi kişiden yirmi dokuz metin derlenmiştir. Bu kişilerden sekizi okuma-yazma bilmezken beşi okula gitmeyip sonradan okuma-yazma öğrenmiştir. Biri de ilkokulu yarıda bırakmıştır. Altısı ise ilkokul mezunudur. Sekizi erkek, on ikisi kadındır. Kaynak kişilerin isimleri, yaşları, metin numaraları ve derleme yapılan yerler aşağıdaki gibidir.

Metin	Kaynak Kişi	Yaşı	Yer
M1	Ahmet TAPRAMAZ	81	İnli
M2	Ayşe DOĞAN	79	Arıkören
M3, M4	Ayşe Döne DOĞAN	79	Okçu
M5, M6	Ayşe Fatma KANDEMİR	68	Arıkören
M7	Fadim KURU	64	Arıkören
M8, M9	Fatma GÜNCÜ	64	Okçu
M10	Fatma KULAK	74	Erentepe
M11	Halil İbrahim ÇOBAN	69	Yörükcamili
M12	Hediye RESUL	74	Dinlendik
M13, M14	İsmet LÖK	74	Yörükcamili

³ Ahmet Bican Ercilasun, “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 43-48.

M15	Mehmet KÜÇÜKGÖK	68	İnli
M16	Muharrem YILDIZ	81	Kuzucu
M17	Ömer Osman KAYA	81	Kisecik
M18,M19	Ömer TOK	72	Kisecik
M20,M21	Rukiye TÜFEKÇİ	75	Erentepe
M22,M23	Rukiye YÖRÜMEZ	82	Kuzucu
M24	Samiye BİCAN	75	Okçu
M25	Yunus GÖKÇE	51	Dinlendik
M26, M27, M28	Zehra ÇEKER	76	Arıkören
M29	Zekiye YILDIZ	76	Kuzucu

Konularına göre metinler ise şu şekildedir:

Metin	Konu
M1	Askerlik Hatıraları
M2	Bulgur Kaynatma, Halk Hekimliği
M3	Halı Dokuma, Bulgur Kaynatma, Karışık Konular
M4	Karışık Konular
M5	Halk Hekimliği, Oyunlar
M6	Eski Kıyafetler, Hatıra
M7	Aşure ve Sıkma Yapımı, Halı Dokuma, Hatıralar
M8	Düğün Adetleri, Karışık Konular
M9	Halk Hekimliği
M10	Pekmez Kaynatma, Karışık Konular
M11	Askerlik Hatıraları
M12	Hayat Hikâyesi, Halk Hekimliği
M13	Av Hikayesi
M14	Oyunlar
M15	Av Hikâyesi, Karışık Konular

M16	Oyunlar, Karışık Konular
M17	Köken Hikâyesi
M18	Köy Tarihi
M19	Hatıralar
M20	Akrabalık İlişkileri
M21	Halı Dokuma
M22	Hikâye, Karışık Konular
M23	Karışık Konular, Hikâye
M24	Bulgur Kaynatma, Hastalık
M25	Köy Tarihi, Karışık Konular
M26	Halı Dokuma
M27	Pekmez Yapımı
M28	Halk Hekimliği, Hastalık
M29	Halı Dokuma, Karışık Konular

Derlemeler 20-22 Ağustos 2014 ve 22-23 Kasım 2014 olmak üzere iki ayrı zamanda gerçekleştirilmiştir.

1.2. Yörük

TDK Türkçe Sözlük'te Yörük kelimesinin anlamı olarak “hayvancılıkla geçinen, genellikle Toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı, Türkmen” ifadesi yer almaktadır.

Faruk SÜMER'in yazdığı İslam Ansiklopedisindeki “Yörük” maddesinde, Yörük kelimesinin "yörü-" fiilinden “-k” yapım ekiyle yapılmış bir isim olduğu ve “yürüyen” demek olduğu, sözlükte “göçebe, göçerev, göçer” manasına geldiği yazılıdır.⁴

Mehmet ERÖZ de “Yörükler” adlı eserinde Yörük kelimesinin "yörü-" fiilinden yapıma, Anadolu'ya gelip yurt tutan göçebe Oğuz boylarını (Türkmenleri)

⁴ Faruk Sümer, “Yörük”, *TDVİA*, C 43, İstanbul, 2013, s. 570.

ifade eden bir kelime olduğunu, “Yörük” şeklinde yazılmasının hata olduğunu, bu kelimenin “yüğrük” kelimesinden gelip sıfat olduğunu yazar.⁵

Cevdet TÜRKAY’a göre de Yörük kelimesi iyi ve çabuk yürüyen, göçebe, Anadolu’nun çadırda oturan Türkmenleri, bir yerde yerleşmeyen göçebe halkı anlamlarına gelir.⁶

Büyük Larousse’da da Yörükler için Anadolu ve Rumeli’de göçebe bir yaşam sürdüren Türk toplulukları oldukları, Yörük isminin Eski Türkçe "yörü-" fiilinden geldiği, ilkin göçebe Türkmenleri yerleşik düzene geçenlerden ayırt etmek için kullanıldığı, daha sonra tüm göçebe topluluklar için kullanıldığı yazılıdır.⁷

Yörükler ayrı birer etnik unsur değildir. Onları Türkmenlerden ayıran şey sadece konar-göçerlikten ya da yerleştikleri bölgelerden kaynaklanmaktadır.⁸

XVI. yüzyılda, daha önceki asırlarda olduğu gibi, göçebe anlamında Yörük sözü kullanılmış ve bu söz Halep Türkmenleri gibi teşekküllere verilmiştir. Fakat daha sonra Yörük sözü gerçek anlamını yitirmiş ve Batı Anadolu ile Güneybatı Anadolu’daki oymakların genel adı olmuştur. Buna göre Yörük adı etnik olarak hiçbir mana ifade etmez. Yörükler de Oğuz boylarındandır. Bugün Orta ve Batı Anadolu’da bazı yerlerde yan yana Türk, Türkmen ve Yörük köyleri görülmektedir. Bunun izahı şudur: Türk denilen köyler, o bölgenin Selçuklular ve beylikler devrinde yerleşmiş en eski Türk halkına ait olan yerlerdir. Yörük köyleri ise oralarda XVII. yüzyıldan önce yaşayan ve son asırlarda yerleşen Yörüklerin kurdukları köylerdir. Türkmen köyleri ise XVII. yüzyıldan itibaren Orta ve sonra Batı Anadolu ile Marmara bölgesine göç etmiş ve son asırlarda oralarda yerleşmiş Boz-Ulus, Halep Türkmenleri ve Yeni-il’e mensup oymakların meydana getirmiş olduklarıdır.⁹

⁵ Mehmet Eröz, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s. 20-21.

⁶ Cevdet Türkay, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yay., İstanbul, 2001, s. 697.

⁷ “Yörükler”, *Büyük Larousse*, C 24, s. 12603.

⁸ Cahit Gelekçi, “Türk Kültüründe Oğuz-Türkmen-Yörük Kavramları”, *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, S 1, 2004, s. 16.

⁹ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1999, s. 193.

Netice olarak yazın yaylalarda kışın kışlaklarda, daha sıcak ovalarda hayvancılıkla uğraşan büyüklü küçüklü gruplar hâlinde yaşayan konar-göçer Türklere Yörük denir.¹⁰

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşıldığına göre Yörükler ayrı bir etnik unsur olmayıp Türk milletini vücuda getiren mühim uzuvlardan birisidir.

1.2.1. Çumra Havalisindeki Yörük Yerleşim Yerleri

Cevdet TÜRKAY'a göre Yörükân tâifesinden Sarıkeçili cemaatine mensup Yörüklerin yerleşim yerleri şöyledir: İçel, Aydın, Konya, Karahisâr-ı Sâhib, Akşehir ve Saruhan sancakları, Doğanhisarı kazası (Konya sancağı), Antalya kazası (Teke sancağı), Eğridir, Isparta, Burdur, Dazkın ve Uluborlu kazaları (Hamid Sancağı).¹¹

Çumra ilçesi; Yörük, Türkmen, Ovalı, Dağlı, Göçmen gibi çeşitli grupların bir arada yaşadığı kozmopolit bir yapıya sahiptir. İdari bakımdan Çumra ilçesine bağlı kırk mahalle vardır. Çumra havalisinde Yörükler sekiz yerleşim bölgesinde görülmektedir. Bunlardan Kisecik Karaman'a bağlı olup diğerleri Çumra'ya bağlıdır. Dinlendik hariç diğerleri Sarıkeçili Yörüklerindedir. Dinlendik Honamlı Yörüklerindedir fakat buranın da ağız hususiyetleri bakımından diğerlerinden bir farkı yoktur.

1.2.1.1. Okçu

İlçenin güneydoğusunda yer alır. Nüfusu 2641 kişidir. İlçeye mesafesi 2 km.dir. Bugün Çumra ile hemen hemen birleşmiş durumdadır.

Yıldırım Beyazıt zamanında Osmanlılar ile Karamanoğulları arasında çıkan bir savaştan sonra Çarşamba Çayı sınır kabul edilmiş, Konya tarafı Osmanlılarda, Karaman tarafı da Karamanoğulları'nda kalmıştır. Bu nedenle burası muhtemelen Karamanoğulları tarafından okçu talim merkezi olarak kullanılmıştır ve adı da buradan gelmektedir.¹²

¹⁰ M. Said Doğan-Cihangir Doğan, "Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler", *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S 30, İstanbul, 2004, s. 18.

¹¹ Cevdet Türkay, *age.*, s. 559.

¹² M. Zeki Türker, *Tarihi ve Sosyolojik Yönüyle Çumra Yörük Köyleri*, Konya, 2003, s. 31.

1905 yılında yapılan nüfus sayımında Okçu'nun nüfusu 333 hanedir. Bu yerleşenlerin ekserisi Aydın, Isparta, Antalya yöresinden gelmiştir. Nüfusun büyük çoğunluğunu Sarıkeçili Yörükler oluşturmaktadır.¹³

Okçu'ya ilk yerleşimin 1830'lu yıllarda gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Devrin padişahı Konya kadısına bugünkü Okçuluların dedelerinden olan Hacı Sahan Bey'in iskânı hakkında bir ferman yollar. Konya kadısı da Sahan Bey'i Ulurmak'a yerleştirmeyi teklif eder. Sahan Bey ise on gün müsaade ister. Bugünkü Okçu civarına obasını kurar. Buranın gelecekte tarım ve hayvancılığa çok elverişli olacağını öngörür. Konya kadısından buraya iskân edilmesini ister.¹⁴

1894 yılında yapımına başlanan Haydarpaşa-Bağdat demir yolu 1913 yılında buradan geçmiştir. 1951 yılında Okçu'ya 22 hane Bulgaristan göçmeni yerleştirilmiştir.¹⁵ Fakat bu göçmenlerin birçoğu bugün bölgeyi terk etmiştir.

Bölgenin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım arazilerinin çoğu sulaktır. Şeker pancarı, mısır, fasülye, buğday, arpa yetiştirilen başlıca mahsüllerdendir.

1.2.1.2. Arıkören

Konya-Karaman demir yolu güzergâhında yer alan Arıkören, ilçenin güneydoğusundadır. Çumra'ya mesafesi 18 km.dir. Nüfusu 843 kişiden ibarettir.

1840'lı yıllarda ilk yerleşimin yapıldığı tahmin edilmektedir. Bölgeyi iyi bilen ve yaylaya çıkarken bir konaklama yeri olarak kullanan Antalya yöresi Yörüklerinden beş hane gelir ve eski ören yerlerinin taşlarından derme çatma evler, ağıllar yapar, eski su kuyularını temizler ve buraya birkaç sene içinde tamamen yerleşirler.¹⁶

İlk yıllarda her sürü ve her cins hayvan için ayrı ayrı barınak yapamayan bu insanlar eski ören yerlerinin taşlarından istifade ederek ufak tefek çardaklar yaparlar. Buralarda sürüye uyamayan arık diye adlandırılan ihtiyar, sakat, hasta hayvanları

¹³ M. Zeki Türker, *age.*, s. 31.

¹⁴ M. Zeki Türker, *age.*, s. 31-32.

¹⁵ M. Zeki Türker, *age.*, s. 33.

¹⁶ Zeki Oğuz, *Yaylaların Özgür Çocukları Yörükler*, Konya, 2012, s. 143.

barındırırlar. Zaman içinde arık ve ören kelimeleri birleşerek yerleşim yerinin ismini oluşturur.¹⁷

Hicri 1312 yılı kayıtlarında Arıkören'in nüfusu 177 hane olarak geçmektedir. Bu hanelerin çoğu Aydın-Isparta-Burdur güzergâhından gelmiştir. Nüfusun büyük çoğunluğunu Sarıkeçili Yörükler teşkil etmektedir. 1951 yılında bölgeye 30 hane Bulgaristan göçmeni yerleştirilmiştir.¹⁸ Ne var ki bugün bu yerleşenlerin çoğu burayı terk etmiş bulunmaktadır.

Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım arazilerinin çoğu yer altı kuyuları ile sulanmaktadır. Mısır, şeker pancarı, fasulye, ayçiçeği, buğday, arpa başlıca yetiştirilen ürünlerdir.

1.2.1.3. Yörükcamili

Çumra'nın 20 kilometre güneyinde yer alır. Nüfusu 119 kişidir.

Bölge Yörük yerleşim yerleri arasında en eski olanıdır. 1700'lü yıllarda ilk olarak yerleşimin yapıldığı tahmin edilmektedir. İlk yerleşenler Teke yöresinden gelmişlerdir. 1901 yılı nüfus kayıtlarında köy 42 haneden ibarettir.¹⁹ Nüfusun ekseriyeti Sarıkeçili Yörüklerdendir.

Bölgenin yakınındaki Lille mevkiinde bulunan Hristiyan mezarları, ayrıca Arıkören'e daha yakın olan Sökmen mevkiindeki müslüman mezarları, bölgenin eskiden önemli bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Hatta bu bölgenin Sökmen isminden hareketle Artukoğulları'na bağlı Sökmenler beyliği yıkıldıktan sonra buralara göçen bir obanın yerleşim yeri olduğu söylenebilir.²⁰

Köyün adı isminden de anlaşılacağı üzere köy yakınındaki eski yıkıntılarda olan bir camiden gelmektedir.²¹

¹⁷ M. Zeki Türker, *age.*, s. 46-47.

¹⁸ M. Zeki Türker, *age.*, s. 50.

¹⁹ M. Zeki Türker, *age.*, s. 146-147.

²⁰ M. Zeki Türker, *age.*, s. 147-148.

²¹ M. Zeki Türker, *age.*, s. 148.

Yörükcamili, Türkçe bir isim ile Arapça bir ismin birleşmesinden meydana gelen bir addır. Bu isim, buraya yerleşen insanların soyunu belirtir.²²

Bölgenin başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım arazilerinin % 90'ı kuraktır. % 40'ı ise taşlıdır. Bundan dolayı maddi bakımdan diğerlerine nazaran en düşük seviyede olan yerleşim yeridir.²³

1.2.1.4. Eretepe (Sodur)

Eski ismi Sodur'dur. İlçeye mesafesi 31 km.dir. İlçenin güneyinde yer alır. Nüfusu 141 kişidir.

Eretepe ismi, iki Türkçe ismin birleşmesinden meydana gelmiştir. Çevresinde bulunan eski bir yapıdan adını almıştır.²⁴

1800'lü yılların başında Toroslardan gelen Sarıkeçili Yörüklerden bir obanın buraya yerleştikleri tahmin edilmektedir. Bu insanlara göçebelik zamanla zor geldiği için artık yerleşim, bundan sonra göçebelik son olsun, demişler ve bu söz sondur şeklinde söylene söylene Sodur şeklini almış, böylece buranın ismi meydana gelmiştir. Fakat 1960'lı yıllarda köyün ismi Eretepe olarak değiştirilmiştir. 1921 yılında yapılan sayımda nüfus 195 olarak kayda geçmiştir.²⁵

Ayrıca Cevdet TÜRKAY Yörükân taifesinden Sodurlu cemaatinin yerleşim yerlerini şu şekilde izah etmektedir: Karaman, Bozok, Maraş ve Ankara sancakları, Danişmendlü kazası (Karahisar-ı Sahib sancağı), Koçhisar kazası (Aksaray sancağı).²⁶

Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım arazilerinin ekserisi sulaktır. Arpa, buğday, fasülye, nohut gibi ürünler yetiştirilmektedir.

1.2.1.5. Kuzucu

Çumra'nın 22 kilometre güneyinde yer alır. Nüfusu 221 kişiden ibarettir.

²² Mehmet Yastı, "Çumra Köy Adları Üzerine", *Medeniyetin Beşiği Tarımın Öncüsü Çumra Sempozyumu*, C 2, Konya, 2010, s. 338-339.

²³ M. Zeki Türker, *age.*, s. 149.

²⁴ Mehmet Yastı, *agm.*, s. 338-340.

²⁵ M. Zeki Türker, *age.*, s. 243-245.

²⁶ Cevdet Türkay, *age.*, s. 578.

Kuzucu ismi “kuzu” kökünden türemiş bir addır. Burası, ahalinin mesleklerinden adını alan bir yerleşim yeridir.²⁷

Teke havalisinden gelen Sarıkeçili Yörükleri tarafından 1877-1878 Osmanlı-Rus harbinden önce kurulmuştur. Burayı kuran obalar yazın yaylaya, kışın sahile inerek konup göçerlerken burayı menzil olarak kullanmışlardır. Bölge o zamanlarda ot bakımından zengin olduğu için oba halkı buraya koyunlar kuzulayacakları zaman konmaktadırlar ve bölge Kuzuluk mevki diye anılmaktadır.²⁸

1921 yılındaki sayımda nüfusu 424 olan köyün bulunduğu mevki eskiden Alibeyhüyüğünün yaylasıdır. Bundan dolayı Alibeyhüyüklerle buradaki Yörükler arasında mera yüzünden kavga çıkar ve nihayetinde Kuzucular Alibeyhüyüklerle bedel olarak kuzu verir. Buradan hareketle bu yerleşim yerinin ismi Kuzucu olur.²⁹

Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. 1969 kayıtlarına göre köyün toprak varlığı 16,650 dekadır. Bu arazinin ekserisi sulanmaktadır. Buğday, arpa, nohut, fasulye gibi ürünler yetiştirilmektedir.³⁰

1.2.1.6. İnli

Çumra'ya 12 km mesafededir. İlçenin güneyinde yer alır. Nüfusu 106 kişiden ibarettir.

İnli ismi “in” kelimesinden türemiştir. Bu isim, yerleşim yerinin çevresindeki tabii durumdan gelmektedir.³¹

1921 yılında yapılan sayımda nüfusu 273 olan köy, adını köyün ortasında ve yakınında bulunan inlerden almıştır. Bundan 100-150 yıl evvel Küçükören ve Kuzucu köylerinden gelen birkaç Sarıkeçili hane tarafından kurulmuştur.³²

Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım arazilerinin büyük bölümü sulanmaktadır. Buğday, arpa, mısır, fasulye gibi ürünler yetiştirilmektedir.

²⁷ Mehmet Yastı, *agm.*, s. 337-340.

²⁸ M. Zeki Türker, *age.*, s. 178.

²⁹ M. Zeki Türker, *age.*, s. 178-179.

³⁰ M. Zeki Türker, “Tarihi ve Sosyolojik Yönüyle Çumra Yörük Köyleri”, *Medeniyetin Beşiği Tarımın Öncüsü Çumra Sempozyumu*, C 2, Konya, 2010, s. 608.

³¹ Mehmet Yastı, *agm.*, s. 337-340.

³² M. Zeki Türker, *age.*, s. 321-322.

1.2.1.7. Dinlendik

Çumra'nın 11 kilometre güneyinde yer alır. Nüfusu 82 kişiden ibarettir.

Dinlendik ismi, türemiş, Türkçe, çevre ile ilgili olarak konulmuş bir addir.³³

Rivâyete göre uzun bir yolculuktan sonra bu köyün olduğu yere gelen aşiretler “Oh be dinlendik!” derler ve buranın ismi Dinlendik olarak kayıtlara geçer.³⁴

Bölgedeki en son kurulan Yörük yerleşim yerlerinden biridir. Burayı kuranlar Adana'nın Sarıçam tarafından dağılan Honamlı aşiretinin Recepli obası Yörükleridir.³⁵

1927 yılında yapılan sayımda nüfusu 34 hane olarak kayda alınan köye Küçükören ve İnli köylerinden gelen iki üç aile Sarıkeçili Yörüğü de yerleşmiştir.³⁶

Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.

1.2.1.8. Kisecik

Karaman'a bağlı bir köydür. Çumra ve Karaman'a mesafesi 35 kilometredir. Çumra'nın güneydoğusunda yer alır. Nüfusu 672 kişiden oluşmaktadır. Başlıca geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Tarım arazilerinin çoğu sulaktır. Buğday, mısır, arpa gibi ürünler yetiştirilmektedir.

1881 yılında Karadağ'ın eteğinde ve batısında kurulmuştur. İdari bakımdan ilk kurulduğunda Seydişehir'e, sonra Çumra'ya, en sonunda da Karaman'a bağlanmıştır.³⁷

Kisecik köyü Karaman'a bağlı olmasına karşın çalışma sahasına dâhil edilmiştir. Zira bu köyde yaşayan halk da ekseriyetle Sarıkeçili Yörüklerden oluşmaktadır.

Tarih Araştırmacısı Ali GÜLCAN 1989 yılının Nisan ayında çıkan “Karaman'ın Sesi” adlı gazetede Kisecik hakkında aynen şunları yazar:

³³ Mehmet Yastı, *agm.*, s. 337-340.

³⁴ M. Zeki Türker, *age.*, s. 377.

³⁵ Zeki Oğuz, *age.*, s. 149.

³⁶ M. Zeki Türker, *age.*, s. 377.

³⁷ M. Zeki Türker, *age.*, s. 396.

“Bu köyün nüfusu Konya il yıllığında 575, 1935’te 447, 1950’de 806, 1970 yılı sayımında da 1055, 1985 sayımında da 1091 olmuştur.

Köy halkı Antalya dolaylarında konar-göçer olarak yaşayan Sarikeçili oymağındandır.

Sarikeçili oymağının önde gelen ve yaz aylarında Hacıibaba Dağı’yla Karadağ’a kadar gelerek yazlayan Kulalar, Mecelliler, Bekteşler, Cura Haliller, Elifler ve Tapramaz oba halkının büyükleri, 1884 yılında hükümete başvurarak Karadağ yöresindeki Kilsecik adıyla bilinen terk edilmiş ören yeri olan şimdiki köyün bulunduğu yerde yerleşmek istediklerini bildiriyorlar. Hükümet de bu isteği olumlu karşıladığından Yörükler burada dam ve ev yaparak yerleşiyorlar.

1886 yılında da resmi nüfus ve yazımları yapılarak Kilsecik köyü adıyla nüfus kütükleri oluşturuluyor.

Köy Karaman’ın otuz kilometre yakınında olmasına karşın ilk kurulduğunda Seydişehir ilçesine bağlıydı. Daha sonra Çumra ilçesi kurulduğunda Seydişehir, Bozkır ve Karapınar ilçelerinden ve Konya ilinden bazı köyler buralardan ayrılarak bu yeni kurulan ilçeye bağlanıyorlar. Bu arada Kilsecik köyü de Çumra’ya bağlanıyor. Bu köy daha sonra 1928 yılında da Karaman’a bağlanmıştır.

Karadağ’ın eteklerinde kurulmuş olan bu köyün bulunduğu yerde ya da yakınında küçük boyutta bir kilise varmış. Bunun bulunduğu yere Kilsecik denilirmiş. Bu yüzden köy burada ilk kurulduğunda adına Kilsecik denilmiş. Eski kayıtlarda adı hep Kilsecik’tir. Halk bu adı yadırgadığından küçük bir değiştirme yaparak köylerinin adını Kisecik olarak söylemeye başlamış. Zamanla köyün adı devletçe de resmileştirilmiş.

Köy buraya kurulduktan sonra cuma namazlarının burada da kılınabilmesi için şeyhülislamıktan ferman alınması gerekmiş. Bu konuda gereken başvuru yöntemine uygun olarak yapılmış. Şeyhülislamıktan alınma cuma namazı kılınma fermanında adı KESKİNCİK (Keskincik Öreni) olarak yazmıştır.

Köyün bulunduğu yerde bazı evlerin yapımı sırasında temel kazılarında yer altından İslam-Türk yapısı evlerin kalıntlarına rastlanılmıştır. Bunların varlığından da anladığımız gibi on dördüncü ve on sekizinci yüzyıllar arasında burada bir Türk

köyü idiği adı da Keskincik olup bu yöreye ilk yerleşen Türkmenler, Kilsecik adını olumlu bir kalıba dökerek kurdukları köye Keskincik adını koymuşlar diyeceğiz.

Köyün doğusunda ve iki-üç kilometre uzaklıktaki Oymak Ağaçlar yöresinde tarihi Bizans örenlerine sık sık rastlanıldığı söylenmekte. Köyün bulunduğu yerlerde de Hristiyanlık çağı mezarları pek çoktur.

Köyün mezarlığında Şeyh Dede isimli bir yatıra ait özel bir mezar bulunmaktadır.Şey Dede yukarıda sözü geçen Kulalar obasından olup yaşamını çobanlıkla geçiren Veysel Karani tipinde ve saf bir çobanmış. NAK-EL-YAKIN mertebesine erişmiş olan bu çoban bir gün dağda uyurken kendisine kayıplar aleminden bir kitap verilmiş. Çoban hemen uyanmış. Bakmış ki elinin altında bir kitap durmakta. Açmış, okumaya başlamış. Bu kitap önceleri duyduğu bir kitapmış. O günden sonra onda başkalaşmalar başlamış. İlahi aleme gidişler çoğalmış.

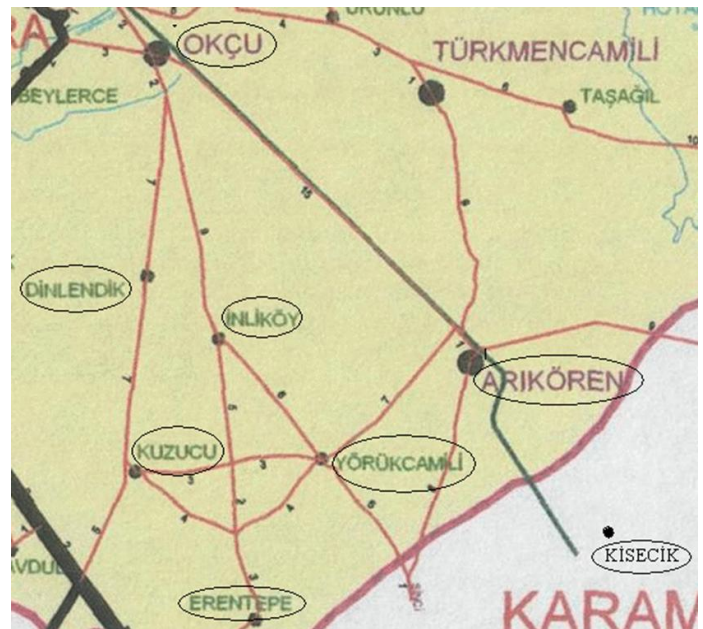
Bundan sonra İLMEL-YAKIN mertebesine erişmiş. Yöredeki halk kendisini bundan sonra Şeyh Dede diye anmaya başlamış. Bedensen ve ruhsal sıkıntısı olanlar Şeyh Dede'nin tinsel (manevi) gücünden yardım dilerler, Şeyh Dede de o kişinin dileğinin yerine getirilmesi için Tanrı'dan dilek ve temennilerde bulunurmuş. Şeyh Dede'nin tinsel gücüne inanarak ona başvuranların dilekleri yerine gelir ve sayrılıkları iyileşirmiş.

O çağlarda Antalya Valisi'nin biricik oğlu sara ve tansiyondan ileri gelen tutukluk ve uyuşukluğa uğramış. Hekimden çok hakime başvurulduğu o çağda Vali'ye de şeyhe başvurmasını salık vermişler. Vali adam gönderip Şeyh Dede'yi Antalya'ya davet etmiş. Dede'yi Antalya'ya götürmüşler. Vali'nin konağında konaklatmışlar. Şeyh Dede üç-dört gün Vali'nin oğlunu okumuş, üflemiş, okumuş, sular içirmiş, tütsüler yapmış. Çocuk yavaş yavaş açılmaya başlamış. Dördüncü gün sağlığına kavuşmaya yakın bir durumda babasının yanına götürülmüş. Zamanla da tümüyle iyileşmiş. Bu olaydan sonra Şeyh Dede'ye başvuranlar çoğalmış. Bu nedenle de kendi evradı olan bir duayı avuç iyi büyüklüğünde bir mühüre yazdırmış. Her başvurana bu mührü kâğıda basarak verdikten sonra tanımladığı gibi mühürlü kâğıdı yanında taşımalarını tavsiye etmiş. Kâğıdı alanlar bunu ya yanlarında taşırlar ya suya ezip içerler ya da yakıp dumanıyla tütsülenirlermiş.

Şeyh Dede'nin soyundan olan Divâne denilen bir kişi halen bu köyde yaşamaktadır. Şeyh Dede'nin mührü de ondaymış. Halen herhangi bir dilek ve sorunları olan köy kadınları, Şeyh Dede'nin mezarı başına giderek onun ruhani gücünden yardım ve şifalar dilemektedirler."³⁸

³⁸ Ali Gülcan, "Kisecik Köyü", *Karaman 'ın Sesi*, S 4738, Karaman, 1989.

1.2.1.9. Derleme Yapılan Yerleri Gösteren Harita

2. SES BİLGİSİ

2.1. Ünlüler

2.1.1. Ünlü Türleri ve Yazı Dilinde Bulunmayan Ünlüler

Çumra havalisi Yörüklerinde kullanılan ünlü türleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

		KALIN	YARI KALIN	İNCE
DÜZ	Dar	ı	í	î
	Yarı Geniş	â		ê
	Geniş	a	á	e
YARI YUVARLAK	Dar	ï		ï̇
	Geniş	ã		ẽ
YUVARLAK	Dar	u	ú	ü
	Yarı Geniş	ò		ö̇
	Geniş	o	ó	ö

Çumra havalisi Yörüklerinin ağızında yazı dilinde kullanılan ünlülerin yanında, çeşitli fonetik hadiseler neticesinde oluşan şu ünlüler tespit edilmiştir: “á, í, ú, ó, â, ê, î, ï, á, é, ó, ö”

2.1.1.1. Yarı Kalın Ünlüler

á : Düz, geniş, yarı kalın, a ile e arası bir ünlüdür.³⁹ a>á, e>á değişmesi sonucunda meydana gelmiştir.

bi diyá (M1/7), táne (M1/15), torbiyá (M2/9), ná_ arasin (M4/7), áválce (M6/11), hatırlıyámıcan (M8/41), Filán (M10/5), hüdüdündá (M11/2), támam (M11/33), ādám (M12/87), biráz (M13/22), dáha (M15/22), antálládan (M18/8), kópáklar (M22/3), ótáķinneri (M22/22), dehá (M25/8), ğardáşlerimle (M/27/42)

í : Düz, dar, yarı kalın, ı ile i arası bir ünlüdür.⁴⁰ i>í, ı>í, a>í değişmesi neticesinde ortaya çıkmıştır.

sahíplesinne (M1/14), arıyó (M1/32), doķumıyá (M3/4), ğarıyí (M5/2), arķasındıyım (M7/38), annatmıyın (M9/10), yaşıyólar (M10/31), maķinede (12/67), yayılmıyá (M13/3), samancıyla (15/3), varıyınca (M17/39), arpyı (M23/52), ğıbi (M26/1), çırıyı (M29/58)

ú : Yuvarlak, dar, yarı kalın, u ile ü arası bir ünlüdür.⁴¹ u>ú, ü>ú, ı>ú, ö>ú, a>ú değişmesi sonucunda meydana gelmiştir.

bugún (M1/9), koğuşduyúz (M1/42), kúl (M5/6), úñúmüze (M5/8), yúñú (M7/12), düğüne (M8/7), çürüdü (M9/26), dúñúrler (M12/22), okúyúm (M12/101), oymúyınca (M16/11), ğocuyú (M18/21), ğúççüdü (M19/45), oğlúymuş (M23/10),

³⁹ Mukim Sağır, “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Ünlü Varlığı”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/3, Spring 2008, s. 564.

⁴⁰ Mukim Sağır, *agm.*, s. 570.

⁴¹ Mukim Sağır, *agm.*, s. 575.

yúkú (M21/20), yórúk (M22/1), túrkleriñ (M23/6), úyúdúr (M24/4), úzümü (M27/8), oruyú (M28/6), olmuyúncá (M29/10)

ó : Yuvarlak, geniş, yarı kalın, o ile ö arası bir ünlüdür.⁴² o>ó, ö>ó, u>ó, ü>ó değişmesi neticesinde oluşmuştur. Ayrıca şimdiki zaman ekinde bu ses çok sık kullanılmıştır.

kor (M1/16), görümce (M2/14), bøyün (M3/16), göznel (M6/30), döküyöz (M7/6), köyüñ (M8/9), gölüne (M11/7), geliyó (M12/98), lókmá (M12/112), göle (M13/15), kókümüz (M17/1), bøyük (M21/32), ólmeziñ (23/22), kóyde (M25/27), góşmenner (M27/2), radyó (M29/100)

2.1.1.2. Yarı Yuvarlak Ünlüler

â : Yarı yuvarlak, geniş, kalın, a ile o arası bir ünlüdür.⁴³ o>â, a>â değişmesi neticesinde meycana gelmiştir.

bâbam (M4/29), teleFân (M4/37), ondâ sora (M13/2), soñrâ (M17/56), bâbası (M20/21), bâba (M22/49), bâbanneñ (M26/13), motur ârâbasına (M27/8)

ê : Yarı yuvarlak, geniş, ince, e ile ö arasında bir ünlüdür.⁴⁴ e>ê değişmesi sonucunda ortaya çıkmıştır.

hōlē hōlē (M/2/6), şey olmiyinca (M/3/44), bölē olurdu (M8/31), öylē öylē (M12/32), êvde (M14/19), kösê (M17/62), öglēne (M18/34), hōylē (M20/19), ölē ölē (M26/9), böylē böylē (M/29/8), şölē (M29/91)

î : Yarı yuvarlak, dar, ince, i ile ü arası bir ünlüdür.⁴⁵ ü>î, i>î, e>î değişmesi neticesinde oluşmuştur.

⁴² Mukim Sağır, *agm.*, s. 573.

⁴³ Mukim Sağır, *agm.*, s. 566.

⁴⁴ Mukim Sağır, *agm.*, s. 569.

⁴⁵ Mukim Sağır, *agm.*, s. 571.

başörtiye (M4/34), fasîlesini (M7/1), yövmiye (M7/8), televîzon (M8/33), içîn (M11/14), sürmîye (M16/26), ürîyememiş (M17/8), dönmiymiş (M23/7), zâtürîye (M14/15)

î : Yarı yuvarlak, dar, kalın, ı ile u arası bir ünlüdür.⁴⁶ a>î, u>î, ı>î değişmesi sonucunda oluşmuştur.

şörîyâ (M1/31), savîrîr (M2/9), hamîr (M3/30), yavîz (M3/46), mîsallada (M4/41), ğavîrġa (M6/32), mîsa (M7/22), oynîyasıları (M8/17), ğabîrġası (M9/14), çabîk (M9/28), burîyâ (M12/61), çapîtlu (M12/79), orîyâ (M13/8), çamîrîñ (M19/27), mîsTaFali (M20/20), cavîr (M22/16), savîrma (M24/5), oġumîyâ (M29/69), olmîyînce (M3/44)

2.1.1.3. Yarı Geniş Ünlüler

â : Kalın, düz, yarı geniş, a ile ı arası bir ünlüdür.⁴⁷ a>â değişmesi neticesinde meydana gelmiştir.

torbâyâ (M2/12), parâyî (M3/38), ġocâyâ (M4/15), arabâyâ (M7/22), ortâ (M7/31), ortâyâ (M8/35), ġonyâyâ (M9/16), orâyâ (M11/8), aramâyâ (M12/30), avlamâyâ (M13/15), adanâyâ (M17/4), odâyâ (M18/22), dayâyâ dayâyâ (M29/3)

ê : Kapalı e denen bu ünlü ince, düz, yarı geniş, e ile i arası bir ünlüdür.⁴⁸ e>ê, i>ê değişmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Çumra havalisi Yörüklerince özellikle “de-, ye-, ver-, et-“ fiillerinde çok sık kullanılan bir sestir.

vêrdi (M1/1), peñçerêden (M4/24), yêdi (M5/7), êllerini (M6/13), yêrde (M10/13), vêrmek (M10/20), şey (M11/3), dedêyle (M12/59), nêllere (M13/1), nê (M13/13), her şey (M14/15), dêyilmişiz (M15/12), zatê (M16/14), beslêyen (M17/6),

⁴⁶ Mukim Sağır, *agm.*, s. 570.

⁴⁷ Mukim Sağır, *agm.*, s. 565.

⁴⁸ Mukim Sağır, *agm.*, s. 567.

elçisi (M17/67), neréye (M18/34), bənim (M22/9), yərleşim (M25/9), ére_ ére (M28/18), ékizler “ikizler” (M28/8), dèye “diye” (M12/61)

ó : Yuvarlak, yarı geniş, kalın, o ile u arası bir ünlüdür.⁴⁹ o>ó, u>ó değişmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Nadir kullanılır.

çóvala (M10/6, M2/8), motór (M19/12), dođtór (M12/34), bandócuydum (M18/24), çóval (M27/20)

ô : Yuvarlak, yarı geniş, ince, ö ile ü arası bir ünlüdür. ü>ô, ö>ô değişmesi neticesinde meydana gelmiştir. Nadir kullanılır.

hórmetine (M1/48), óđüdür (M3/26), bóyütmüş (M/12/8), bóyük (M21/17), bóyütdük (M29/38)

2.1.1.4. Uzun Ünlüler

Boğumlanma süresi normal bir ünlünün süresinden daha uzun olan veya normal uzunluktaki iki ünlünün boğumlanma süresini içine alan ünlüye denir.⁵⁰ Yöre ağzında aşağıdaki sebeplerden dolayı uzun ünlülere rastlanmaktadır.

2.1.1.4.1. Ünsüz Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler

Metinlerde geçen aşağıdaki örneklerde “k, y, ğ, n, h” ünsüzleri düşerek kapalı heceyi açık hâle getirmiş, böylelikle ünlülerin uzamasının önü açılmıştır.

gелcēdim “gelecektim” (M1/33), ğalacāsan “kalacaksan” (M1/44), ufāğa “ufakken” (M2/11), bađcādı “bakacaktı” (M4/14), bōle “böyle” (M5/10), ğaşşīla “kaşıkla” (M8/15), ğararacādı “kararacaktı” (M9/21), mādurdum “mağdurdum” (M12/17), āmet “ahmet” (M12/48), güçücūdū “küçücüktü” (M12/79), sōra “sonra” (M13/19), hōle “şöyle” (M16/4), olū “ođlu” (M17/49), olcādı “olacaktı” (M17/56), nacāla “nacakla” (M19/33), sabāla “sabahla” (M19/46), dēzem “teyzem” (M24/26),

⁴⁹ Mukim Sağır, *agm.*, s. 573.

⁵⁰ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 221.

rāmetli “rahmetli” (M25/24), *ōretmeniydi* “öğretmeniydi” (M25/28), *ġāri* “gayri” (M27/14), *düşecēmiş* “düşecekmiş” (M28/44), *ōlum* “oğlum” (M29/103)

2.1.1.4.2. Hece Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler

Bir kelimedede yan yana bulunan iki veya daha çok hecedeki seslerin ya da yan yana bulunan iki kelimededen birincinin son sesi ile ikincinin ilk sesinin birleşip kaynaşması ve hece sayısının azalması olayıdır.⁵¹ Bölge ağzında bu sebeple oluşan uzun ünlülere sıkça rastlanılır.

gitcēm yer “gideceğim yer” (M1/3), *yapacān* “yapacaksın” (M1/15), *bi dā* “bir daha” (M3/9), *çekirdē* “çekirdeği” (M3/12), *yemē* “yemeği” (M4/2), *çocuqlūmuzda* “çocukluğumuzda” (M5/4), *ordā* “ordaki” (M5/18), *dedīñ* “dediğin” (M7/11), *ocāñ* “ocağın” (M9/5), *rāt* “rahat” (M10/27), *bōlūnde* “bölüğünde” (M11/1), *adamcāz* “adamcağız” (M12/41), *isdēñ* “isteğin” (M12/113), *bağirtlā* “bağirtlağı” (M13/4), *yapdīmiñ* “yaptığının” (M15/18), *findīna* “findığına” (M16/9), *yoqlū* “yokluğu” (M17/44), *barmāñ* “parmağın” (M18/35), *yağlī* “yağlığı” (M19/8), *damāmda* “damağında” (M19/19), *kirsecikdē* “kirsecikteki” (M20/10), *asgerlī* “askerliği” (M21/21), *yórū* “yörüğü” (M22/13), *yandā* “yandaki” (M23/27), *dērmene* “değirmene” (M24/4), *bā* “bana” (M24/21), *muhtarlīñ* “muhtarlığın” (M25/36), *uzunnūnda* “uzunluğunda” (M26/9), *çekirdēni* “çekirdeğini” (M27/28), *çörē* “çöreği” (M28/7), *yerdē* “yerdeki” (M29/27)

2.1.1.4.3. İki Ünlünün Karşılaşp Kaynaşmasıyla Oluşan Uzun Ünlüler

Birinci kelimenin ünlü ile bitip ikinci kelimenin ünlüyle başladığı durumlarda bazen kaynaşma meydana gelir. Bu kaynaşma sonucunda genellikle uzun ünlü oluşur.

nōldu “ne oldu” (M3/17), *şōra* (<şu+ara) “şura” (M3/10), *hōrīyā* (<şu+araya) “şuraya” (M3/8)

⁵¹ Zeynep Korkmaz, *age.*, s. 116.

2.1.1.4.4. Yabancı Kökenli Kelimelerde Uzun Ünlüler

Bölge ağızında bazı yabancı kökenli kelimelerde uzun ünlülerin aslî şekilleri muhafaza edilmektedir.

cāminiñ (M2/12), hātıra (M3/48), cenāze (M4/30), zāte (M6/18), cāhil (M10/21), aḡrabālarımış (M11/32), dāvāsı (M11/37), yārabbı (M12/52), hikāyem (M12/77), inşā (M15/34), sülāle (M17/8), hāne (M18/2), divāne (M18/12), zātürıye (M24/15), mānāsında (M25/10), sipāhi (M25/16), fāre (M27/33), rāsım (M28/28), rāzi (M29/70)

2.1.1.4.5. Tonlama ve Vurgu Sebebiyle Oluşan Uzun Ünlüler

sıyırđı (M1/20), amān (M3/31), sessēz (M4/1), yōḡ (M7/44), ölmüş (M12/6), bulamadıḡ (M13/12), bulamamışlar (M18/17), mevlīd (M19/42), olūr (M21/27), ḡaḡarız (M27/4), yatār (M28/34)

2.1.1.5. Kısa Ünlüler

Normal ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan ünlülere kısa ünlü denir.⁵² Kısalma çok kez “ı, i, u, ü” gibi dayanaksız dar ünlülerde meydana gelir.⁵³

Çumra havalisi Yörüklerinde özellikle dar ünlüler (ı,i,u,ü) kısa olarak söylenmektedir. Bölge ağızında karşımıza çıkan kısa ünlüler şunlardır: ä, ë, ĩ, ĩ, ũ, ũ.

añzalanmış (M1/7), işini (M1/36), çoÇükä anam (M2/19), köylerinden (M3/12), varıdı (M4/37), yermişidir (M5/19), ikı ayda (M7/16), gelıne (M8/6), mesělā (M11/5), işđē ufaḡ tefek (M11/47), pıratıdim (M12/18), örürdüm (M12/45) üsdüne (M12/95), baı (M13/6), emmimi (M17/32), vaımış (M18/9), üfülemiş

⁵² Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimlesi Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 147.

⁵³ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay. Ankara, 1994, s. 40.

(M18/22), *bulup m̄* yörüyo (M18/47), *ğarşısına* (M19/22), *yanında* (M29/18), *ekeller ĩmiş* (M23/39), *ışıtması* (M24/15), *onü da* (M25/31), *doldurūlar* (M27/32), *soñura* (M29/69)

2.1.1.6. İkiz Ünlüler

Aynı nefes baskısı altında boğumlanan ve tek bir ünlü değerinde olan çift ünlüye ikiz ünlü denir.⁵⁴ Birden çok heceli kelimelerin ve bazı eklerin yapısındaki daha çok akıcı ve katı-sızıcı ünsüzlerin düşmesiyle ikiz ünlüler oluşabilir.⁵⁵

Yöre ağzında yabancı dillerden geçmiş bazı kelimelerdeki ikiz ünlüler muhafaza edilmiştir. Bunun haricinde sık rastlanılan bir hadise değildir.

2.1.1.6.1. Eşit İkiz Ünlüler

Her iki ögesindeki ünlü aynı ve boğumlanma süresi eşit olan ünlüdür.⁵⁶

ileennere “leğenlere” (M2/4), *yiirmi* (M17/57), *aacı* “ağacı” (M22/17), *yórúúñ* “yörüğün” (M23/2), *ipliñi* (M26/1)

Arapçadan dilimize geçmiş kelimelerde ayın düşmesi neticesinde iki ünlü yan yana gelebilmektedir.

şefaactımız (M12/85), *saat* (M17/9), *cemaat* (M15/22), *ğanaat* (M17/57)

2.1.1.6.2. Alçalan İkiz Ünlüler

Birinci ögesi vurgulu veya sürekli, ikinci ögesi birinciye göre daha dar ve süreksiz olan ünlüdür.⁵⁷

aidimiş (M17/16), *sāilden* “sahilden” (M17/53), *seillenmişler* “seyillenmişler, ısınmışlar” (M17/53), *nāil* (M18/14)

⁵⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 127-128.

⁵⁵ Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları I*, TDK Yay., Ankara, 1995, s. 124.

⁵⁶ Zeynep Korkmaz, *age.*, s. 128.

⁵⁷ Zeynep Korkmaz, *age.*, s. 128.

2.1.1.6.3. Yükselen İkiz Ünlüler

İkinci ögesi vurgulu veya birinci ögeye nispetle daha sürekli, birinci ögesi daha süresiz olan ünlüdür.⁵⁸

dia “daha” (M3/19), *mezerlie* “mezarlığa” (M4/31), *ortapedie* “ortapediye” (M9/16), *bölüe* “bölüğe” (M11/7), *temizlie* “temizliğe” (M12/31), *savcılıa* “savcılığa” (M12/31), *yieni* “yeğeni” (M17/49), *arıa* “Arık’a<Arıkören’e” (M20/20), *ciara* “sigara” (M22/33), *çocua* (M28/19), *tepesidelie* “Tepesidelik Gölüne” (M23/47)

2.1.2. Ünlü Uyumları

Bir kelimedeki ünlülerin çeşitli bakımlardan birbirlerine uyması hadisesidir. Türkçedeki ünlü uyumları, kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık olmak üzere iki çeşittir.⁵⁹

2.1.2.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Bölge ağızında kalınlık-incelik uyumu yazı dilinden daha ileri seviyededir. Hem Türkçe hem de yabancı kelimelerde uyum, yazı diline nispeten daha çok sağlanmıştır.

2.1.2.1.1. Türkçe Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Bölge ağızında ek fiilin çekimli şekilleri (idi, imiş, ise), aitlik eki (-ki), “-ken” zarf-fiil eki, “ile” edatı, “hangi” kelimesi ve bazı birleşik kelimeler yazı dilinden farklı olarak uyuma dâhil olmuş durumdadır. Ayrıca “ki” bağlacının da yöre ağızında nadiren kalınlık-incelik uyumuna uyduğu görülmektedir.

2.1.2.1.1.1. Ek Fiilde Kalınlık-İncelik Uyumu

Ek fiilin tamamen ekleşmemiş örnekleri bölge ağızında uyuma girmiş durumdadır.

⁵⁸ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 128.

⁵⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul, 2001, s. 70.

varıdı “*var idi*” (M1/34), *varımış* “*var imiş*” (M1/35) *adamıdı* “*adam idi*” (M4/1), *yoğudu* “*yok idi*” (M6/3), *bayramıdı* “*bayram idi*” (M6/9), *danışırımış* “*danışır imiş*” (M11/37), *ğonurumuş* “*konar imiş*” (M16/3), *osmanımış* “*osman imiş*” (M17/10), *yaparımış* “*yapar imiş*” (M18/14), *varısa* “*var ise*” (M28/2), *yoğusa* “*yok ise*” (M21/11)

2.1.2.1.1.2. Aitlik Ekinde Kalınlık-İncelik Uyumu

Aitlik eki yöre ağzında uyuma dâhil olmuştur.

onnarığını “*onlarinkini*” (M3/26), *oranıku* “*oraninki*” (M11/33), *sodurlunuğu* “*Sodurlununki*” (M17/55)

2.1.2.1.1.3. “-ken” Zarf-Fiil Ekinde Kalınlık-İncelik Uyumu

-ken (< iken) zarf-fiil eki bölge ağzında uyuma girmiş durumdadır.

oķunuķa “*okunurken*” (M1/30), *ufāķa* “*ufakken*” (M2/11), *varıķa* “*varırken*” (M3/32), *duruķa* “*dururken*” (M7/27), *sađıķana* “*sağken*” (M10/4), *ķızıķana* “*kızken*” (M12/1), *ararķana* “*ararken*” (M12/35), *oynarķan* “*oynarken*” (M14/6), *ğonuşurķana* “*konuşurken*” (M20/18), *çıķarıķa* (M29/95)

2.1.2.1.1.4. “İle” Edatında Kalınlık-İncelik Uyumu

“İle” edatı ekleşmediği durumlarda da önceki kelimenin ünlüsüne bağlı olarak yöre ağzında kalınlık-incecik uyumuna dâhil olmuştur.

anamıla “*annem ile*” (M9/3), *ğamyonnarıla* “*kamyonlar ile*” (M11/8), *onnarıla* “*onlar ile*” (M11/14), *adamıla* “*adam ile*” (M12/26), *tasıla* “*tas ile*” (M28/13), *maķasıla* “*makas ile*” (M29/23) *ayşamıla* “*akşam ile*” (M29/60)

2.1.2.1.1.5. “Ki” Bağlacında Kalınlık-İncelik Uyumu

“Ki” bağlacı, bölge ağzında nadiren önceki kelimenin ünlüsüne bağlı olarak kalın ünlülü kullanılır.

ğötürmüyódu ķu “*ğötürmüyordu ki*” (M4/21), *yok ķu* “*yok ki*” (M12/27)

2.1.2.1.1.6. Tezlik İfade Eden Ver- Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiillerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Tezlik ifade eden ver- fiiliyle yapılan birleşik fiiller, bölge ağızında kalınlık- incelik uyumuna uydurulur.

hata olüvüdü mü “hata oluverdi mi” (M1/3), ğırırırđı “kırırverirdi” (M3/15), alıvırırđık “alıverirdik” (M8/39), alıvırıracağ “alıverecek” (M12/12), bağırıracağ “bakıverecek” (M12/47), bağırırısam “bağırırversem” (M17/22), unudıvıruyón “unutuveriyorum” (M20/16), ğararırırđı “kararırverir” (M27/27), kađırırđı “kalkıver” (M29/61)

Ayrıca yöre ağızında eskiden uyuma dâhil olup da bugün uyum dışı kalan kelimelerle bazı birleşik kelimelerin ve bir örnekte de “-gil” ekinin kalınlık-incelik uyumuna uyduğu görülür.

hanđı “hangi” (M12/11), hağırında “hangisinde” (M14/11), hağırından “hangisinden” (M21/14), ğardağ “kardeğ” (M20/5), anası “annesi” (M20/10), birez “biraz” (M22/8), insanólında “insanoğlundu” (M17/57), babamđılıđıñ “babamgilin” (M17/49)

2.1.2.1.2. Yabancı Kelimelerde Kalınlık-İncelik Uyumu

Yazı dilinde uyuma dâhil olmayan yabancı kelimelerin çoğu bölge ağızında ilerleyici veya gerileyici benzeşme ile uyuma girmiş durumdadır. Yabancı kelimelerde ünlü uyumunun sağlanmasında ilerleyici benzeşme hâkimdir.

2.1.2.1.2.1. İlerleyici Benzeşme Yoluyla Uyuma Girmiş Kelimeler

bahça “bahçe” (M1/5), otobus “otobüs” (M4/27), mezerlirđıñ “mezarlığın” (M4/40), evletlerimiz “evlatlarımız” (M10/30), ahır vağtıımızda “âhir vaktimizde” (M12/52), şefaacımız “şefaatçimiz” (M12/85), muhanatlđı “muhannetliği” (M12/110), hağırkatan “hakikaten” (M16/20), habarı “haberi” (M17/70), tayını

“*tayini*” (M21/19), *ataşı* “*ateşi*” (M22/30), *giymatını* “*kıymetini*” (M29/50), *televizyön* “*televizyon*” (M29/100), *meselē* “*mesela*” (M18/41),

2.1.2.1.2.2. Gerileyici Benzeşme Yoluyla Uyuma Girmiş Kelimeler

tene “*tane*” (M1/28), *halal* “*helal*” (M3/44), *barabar* “*beraber*” (M17/18), *esgerlik* “*askerlik*” (M22/42), *insan* “*insan*” (M23/23), *dastariñ* “*destarın*” (M6/4), *nufūsüñ* “*nüfusun*” (M25/32), *nışannısın* “*nişanlısın*” (M7/28), *hüsüsü* “*hususisi*” (M12/86)

2.1.2.1.3. Kalınlık-İncelik Uyumunun Bozulması

Özellikle “y,c,l,z,s” ünsüzlerinin ünlüler üzerindeki inceltici etkileri dolayısıyla bölge ağzında bazı kelimelerde kalınlık-incecik uyumunun bozulduğu görülür.

torbiyá “*torbaya*” (M2/9), *doyurcez* “*doyuracağız*” (M7/37), *rāzi* “*razı*” (M12/39), *hazırlıyeñ* “*hazırlayan*” (M26/12)

İnceltici ünsüzlerin etkisiyle yarı incelen ünsüzler de uyum bozukluklarına sebep olur.

hasdıyí “*hastayı*” (M4/58), *sıqmıyí* “*sıkımayı*” (M7/6), *yatırmáyá* (M18/44), *oruyú* “*orayı*” (M29/6)

“k, k̄, ğ, g, ğ, ñ” kalınlaştırıcı ünsüzlerinin etkisiyle meydana gelen uyum bozukluklarına metinlerde sık rastlanmaz. Aşağıdaki kelimedede “ñ” ünsüzü, ünlüler üzerindeki kalınlaştırıcı etkisiyle, uyum bozukluğuna sebep olmuştur.

oñúnü “*önünü*” (M29/68)

Kalınlaştırıcı ünsüzlerin tesiriyle yarı kalınlaşan ünlüler de uyum bozukluklarına sebep olabilir.

dóküntü “*döküntü*” (M1/19), *úñú müze* “*önümüze*” (M5/8), *düğüne* “*düğüne*” (M8/7), *kópáklar* “*köpekler*” (M22/3)

Aşağıdaki kelimeler aslî şekilleriyle kullanılmışlardır.

islah “*ıslah*” (M12/76), *ısrar* “*ısrar*” (M8/16)

2.1.2.1.4. Uyum Değişmesi

Bazı ünsüzler ünlüler üzerinde kalınlaştırma, inceltme, yuvarlaklaştırma etkilerine sahip oldukları gibi kelimedeki ünlülerin tamamını aynı yönde etkileyerek uyum değişikliğine sebep olabilirler.⁶⁰ Yazı dilinde görülmeyen bu değişikliğe bölge ağızında rastlanmaktadır.

yúñú “*yünü*” (M7/22), *hüdüt* “*hudut*” (M11/28), *ücünde* “*ucunda*” (M25/20)

Aşağıdaki kelimedede aslî şekil muhafaza edilmiştir.

omar “*ömer*” (M17/55)

2.1.2.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Bir kelimedeki ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından birbirine uymasına denir.⁶¹

Bölge ağızında düzlük-yuvarlaklık uyumu yazı diline nispetle daha kuvvetlidir. Bugün yazı dilinde uyuma aykırı olan bazı kelimeler yöre ağızında uyuma dâhil edilmiş durumdadır.

halbısa “(*<hâl bu ise*) *halbuki*” (M6/10), *yağmır* “*yağmur*” (M19/20), *havlı* “*havlu*” (M14/5), *çabıTdan* “*çaputdan*” (M19/11), *avdıl* “*Avdul kasabası*” (M23/38), *çamır* “*çamur*” (M27/32), *hamır* “*hamur*” (M28/2), *mevlit* “*mevlüt*” (M19/41)

Türkçede ilk heceden sonra “o” ve” ö” ünlüleri bulunmaz. Aşağıdaki kelimeler bölge ağızında bu kurala uygun olarak kullanılır.

toğdura “*doktora*” (M4/21), *toğdur* “*doktor*” (M9/19), *motur* “*motor*” (M27/8), *kilemetriyi* “*kilometreyi*” (M11/20)

⁶⁰ Erol Öztürk, *Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağızı*, TDK Yay., Ankara, 2009, s. 69.

⁶¹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 72.

Yazı dilimizde kökteki yuvarlak ünlü kendilerinden sonra gelen geniş ünlülere etki edememiştir. Yani düzlük-yuvarlaklık uyumu yuvarlak ünlüler bakımından yarı yarıya gerçekleşmiş durumdadır.⁶² Bölge ağzında ise yuvarlak ünlüler, kendisinden sonra gelen geniş ünlüleri etkilemiş vaziyettedir.

köydüyün “köydeyim” (M1/30), koşuşduyúz “koşuştayız” (M1/42), burdúyduķ “buradaydık” (M11/3), söylüyüm “söyleyim” (M18/5), böyüñkü “bugünki” (M12/51)

Aşağıdaki birleşik kelime de gerileyici benzeşmeyle uyuma dâhil edilmiştir.

büssürü “bir sürü” (M12/12)

Yazı dilinde olduğu gibi şimdiki zaman eki (-yor), bölge ağzında da düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmaktadır.

çıkıyó “çıkıyor” (M1/27), varıyon “varıyorum” (M11/18), keyiyó “giyiyor” (M22/24), saymıyóz “saymıyoruz” (M29/37)

2.1.3. Ünlü Değişmeleri

Bölgemizde görülen ünlü değişmelerini altı başlık altında incelemek mümkündür.

2.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a>e

Filen “filan” (M10/10), hazırlıyeñ “hazırlayan” (M26/12), tamam “tamam” (M1/46), tene “tane” (M1/28), evletlerimiz “evlatlarımız” (M10/30), doyurcez “doyuracağız” (M7/37), antálleniñ “Antalya’nın” (M17/1), ħazratı “hazreti” (M22/6).

Yazı dilinde “bana” şeklinde kullanılan kelime bölgemizde bazen “bene” (M1/10), “sana” şeklinde kullanılan kelime ise “sene” (M1/17) şeklinde kullanılır.

⁶² Zeynep Korkmaz, *Neşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 54.

a>á

beyáz “beyaz” (M1/25), *arabíylá* “arabayla” (M4/59), *ğonyáyá* “Konya’ya” (M4/22), *sınyá* “sıraya” (M5/7), *olcák* “olacak” (M6/1), *yapmáya* “yapmaya” (M12/55)

ı>í

ğarıyí “karıyı” (M5/2), *halíyí* “halyı” (M7/9), *arıyí* “arıyı” (M19/2), *vańıymıř* “varıvermiş” (M22/3), *ğazıymış* “kazııvermiş” (M18/24)

u>ü

üyüyemiyódu “uyuyamıyordu” (M4/20), *ücünde* “ucunda” (M25/20), *hüdüdündá* “hududunda” (M11/2)

u>ú

okúyúvürüyódu “okuyuveriyordu” (M18/32), *oğlúymuř* (M23/10), *ğoyúyón* “koyuyorsun” (M28/6)

o>ó

Bu değişiklik, şimdiki zaman ekinde sık görölür.

bağamıyóduğ (M10/17), *bilmıyón* “bilmiyorum” (M24/13), *geçiriyósan* (M28/10), *unuduvuruyón* “unutuveriyorum” (M20/16)

o>ö

televizyón “televizyon” (M29/100)

2.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması**e>a**

sinamacıyđı “sinemacıyđı” (M12/57), *rāmatlık* “rahmetlik” (M12/3), *barabar* “beraber” (M20/30), *bağça* “bahçe” (M1/30), *dastarıñ* “destarın(başörtüsü)” (M6/4)

e>á

ná *arasın* “*ne arasın*” (M4/7), *áváli* “*evvel*” (M14/2)

ö>o

oňúnü “*önünü*” (M29/68)

ö>ó

görümce “*görümce*” (M3/14), *kóye* “*köye*” (M1/30), *götürü* “*götürür*” (M8/10), *górmedi* “*görmedi*” (M10/29), *kóprünüñ* “*köprüünün*” (M24/9)

ü>ú

dúğme “*düğme*” (M6/2), *düğün* “*düğün*” (M8/7), *türkmennerde* “*Türkmenlerde*” (M27/37)

i>ı, í

nışannısın “*nişanlısın*” (M7/28), *bilmezsiñiz* “*bilmezsiniz*” (M5/4), *insanölünda* “*insanoğlunda*” (M17/57)

2.1.3.3. Geniş Ünlülerin Daralması

a>á

torbáyá “*torbaya*” (M2/12), *aramáya* (M14/7), *yatırmáyá* “*yatırmaya*” (M18/44)

a>ı

sırıyá “*sıraya*” (M5/7), *sıkmıyí* “*sıkmayı*” (M7/6), *almıyan* “*almayan*” (M8/10), *çumradıydı* “*Çumra'daydı*” (M21/12)

a>i

torbiyá “*torbaya*” (M2/9), *liriyá* “*liraya*” (M12/29), *diyá* “*daha*” (M1/7)

a>í

arabíyí “arabayı” (M4/44), *hasdíyí* “hastayı” (M4/58), *arķasındíyím* “arkasındayım” (M7/38), *yaylíyá* “yaylaya” (M11/42)

a>u, ú

oruyú “orayı” (M28/6), *oynucaz* “ oynayacağız” (M8/12), *ķoķuřduyúz* “koķuřtayız” (M1/42), *burđuyduķ* “buradaydık” (M11/3)

e>i

yemiye “yemeye” (M2/9), *niydi* “neydi” (M3/6), *imine* “emine” (M3/30), *iniřde* “eniřte” (M3/41), *irtesi* “ertesi” (M4/57), *ebiyin* “ebeyim” (M9/23), *diyilim* “deęilim” (M12/66), *iliń* “elin” (M12/94), *dediye* “dedeye” (M17/15), *iķmiyeni* “iķmeyeni” (M22/33), *tenike* “teneke” (M27/35), *herkiř* “herkes” (M29/86), *řiy* “řey” (M6/2), *biliyin* “bileyim” (M29/103)

e>é

yéńi “yeni” (M27/2), *řeyden* “řeyden” (M13/15), *yédi* “yedi” (M18/2), *yéri* “yeri” (M9/26), *yéęen* “yeęen” (M18/41)

Bu kelimelerin bir kısmında asli olarak kapalı e sesi mevcuttur: *yédi* “yedi”, *yéri* “yer”.

e>ü

söylüyüm “söyleyim” (M18/5), *öylüyse* “öyleyse” (M1/46), *köydiyün* “köydeyim” (M1/30)

e>ı

arıyívıdım “arayıverdim” (M6/15)

o>u

yuğuruşdu “yoğururdu” (M3/30), *bruşit* “bronşit” (M4/20), *toğdura* “doktora” (M9/19), *motur* “motor” (M27/8)

o>ö

motör “motor” (M19/12), *doğtör* “doktor” (M12/34)

ö>ü, ú

üñlerine “önlerine” (M12/44), *úñúmize* “önümüzze” (M5/8)

2.1.3.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

i>e, é

kimeSine “kimisine” (M12/107), *hec* “hiç” (M1/2), *ékizler* “ikizler” (M28/8), *déye* “diye” (M12/61), *yéyecek* “yiyecek” (M12/115),

Bu kelimelerin bir kısmında asli olarak kapalı e sesi mevcuttur: éki “iki”, déye “diye”, yé- “yi-”.

ü>ö

yörümüşün “yürümüşüm” (M2/11), *yörüyöz* “yürüyoruz” (M6/23), *böyüñkü* “bugünkü” (M12/51), *yörümez* “yürümez” (M23/57), *övey* “üvey” (M28/29), *höğümet* “hükümet” (M17/10)

ü>ó, ô

ğözel “güzel” (M6/30), *bóyúk* “büyük” (M26/10), *böyütdüm* “büyüttüm” (M29/34)

u>o

çoval “çuval” (M2/7), *osandım* “usandım” (M3/11), *şonnar* “şunlar” (M14/17), *yoğarda* “yukarda” (M15/5)

2.1.3.5. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

u>ı

ç**ı**bı**ı**ğ “ç**ı**buk” (M17/2), ya**ğ**m**ı**r “ya**ğ**m**ı**r” (M6/29), ç**ı**m**ı**r “ç**ı**amur” (M27/32), hav**ı**lı “hav**ı**lu” (M14/5)

u>î

sav**ı**r**ı**rd**ı**ğ “savururduk” (M3/23), ham**ı**r “hamur” (M3/30), m**ı**s**ı**Ta**ı**Fa “mustafa” (M4/14), ğav**ı**r**ı**ğ**ı** “kavurga” (M6/32), ğab**ı**r**ı**ğ**ı** “kaburga” (M9/14), ç**ı**b**ı**ğ “ç**ı**abuk” (M9/28), m**ı**s**ı**a “musa” (M17/20)

o>e

kile**o**metri**o**yi “kilometreyi” (M11/20)

o>â

tele**o**F**â**n “telefon” (M4/37)

ö>e

beler “b**ö**ler” (M24/22)

ü>î

baş**ü**rt**ü**ye “baş**ü**rt**ü**ye” (M4/34), ü**ü**r**ü**yememiş “ü**ü**ryememiş” (M17/8)

2.1.3.6. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

a>u

ğoc**u**y**u** “kocay**ı**” (M18/21), ko**ğ**u**ğ**duy**u**ğ “ko**ğ**u**ğ**stay**ı**ğ” (M1/42), oynuc**u**ğ “oynayaca**ğ**ı**ğ**” (M8/12), yu**ğ**uy**u**ğ “yu**ğ**fkay**ı**” (M27/6), or**u**y**u**ğ “oray**ı**” (M28/6)

a>î, ú

oyn**ı**yas**ı**ları “oynayas**ı**ları” (M8/17), or**ı**y**ı**a “oray**ı**” (M27/7), řur**ı**y**ı**á “şuray**ı**” (M27/2), oyn**ú**y**ú**nca “oynay**ı**nca” (M16/11), burd**ú**y**ú**du**ğ** “buraday**ı**ğ” (M11/3)

a>â

bâbası “babası” (M20/21), *motur* *ârâbasına* (M27/8)

e>ö, ü

yövmîyeye “yevmiyeye” (M7/18), *şöylüydü* “şöyleydi” (M28/34), *köydüyün* “köydeyim” (M1/30)

e>î, ê

sürmiye “sürmeye” (M16/26), *kösê* “köse” (M17/63), *öglêne* “öğlene” (M19/34)

ı>u, ú

punarbaşı “pınarbaşı” (M13/7), *yukuyú* “yufkayı” (M27/6), *oruyú* “orayı” (M28/6)

ı>î

olmîyînce “olmayınca” (M3/44)

i>ü

müsâfir “misafir” (M8/10), *zülüFgiye* “Silifke'ye” (M17/17), *üniverstesinde* “üniversitesinde” (M18/40), *gayrimüslümlerle* “gayrimüslimlerle” (M25/33), *püşkúvút* “bisküvi” (M28/45)

i>u

götürmüyódu *ķu* “götürmüyordu ki” (M4/21), *yok ķu* “yok ki” (M12/27)

i>î

yövmîyeye “yevmiyeye” (M7/18), *televîzon* “televizyon” (M8/33)

2.1.4. Ünlü Düşmesi

Türlü ses etkileri altında kelimelerin iç ve son seslerindeki bazı ünlülerin düşmesi hadisesine ünlü düşmesi denir.⁶³

Bölge ağzında sıklıkla orta hece ünlüsünün düşmesine rastlanırken son hece ve ilk hecede ünlü düşmesine pek rastlanmaz.

2.1.4.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi

Aşağıdaki örneklerde iki ünlünün yan yana gelmesi veya söyleyişte iki kelimenin ortasında bulunması sebebiyle ünlü düşmesi olmuştur.

yirmi ki “yirmi iki” (M15/8), bir ki “bir iki” (M17/44)

Aşağıdaki iki kelimenin başında asli olarak var olan ünlüler muhafaza edilmiştir:

ısıtma “sıtma” (M24/15), ıscāna “sıcağına” (M28/3)

2.1.4.2. Orta Hecede Ünlü Düşmesi

Bölge ağzında kelimeye eklenen ekler, iki ayrı kelimenin bir araya gelmesi veya akıcı ünsüzün etkisiyle orta hece ünlüsünün düşmesine rastlanır. Genellikle dar ünlüler düşmektedir.

şurda “şurada” (M1/3), ğaysı “kayısı” (M3/12), iyce “iyice” (M3/20), ollar “oralar” (M10/13), yoğarda “yukarıda” (M15/5), içilcek “içilecek” (M18/27), üniverstesinde “üniversitesinde” (M18/40), boyancağ “boyanacak” (M21/5), evrilir (M21/1), alcağ “alacak” (M22/25), hağğatan “hakikaten” (M16/20), burduyduğ “buradaydık” (M11/3), nöldü “ne oldu” (M3/17), nāpiyın “ne yapayım” (M9/10), ğayboldu (M10/11), annennem “anneannem” (M12/8), dāresine “dairesine” (M22/12), nēdecen “ne edeceksin” (M27/26), ğayınnam “kaynanam” (M4/1), gezcez “gezeceğiz” (M6/31), ğuzculu “kuzuculu” (M12/6), ğasdede “gazetede” (M18/11)

⁶³ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 227.

Aşağıdaki kelimelerde aslî şekiller muhafaza edilmiş, ünlü düşmesi olmamıştır.

yalañız “yalnız” (M1/10), *hepisi* “hepsi” (M29/56)

2.1.4.3. Son Hecede Ünlü Düşmesi

Hızlı konuşma sebebiyle son hecedeki ünlü düşebilir.

óták “öteki” (M5/16), *ötek* “öteki” (M11/39)

2.1.5. Ünlü Türemesi

Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı olarak kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesi olayına denir.⁶⁴

2.1.5.1. Ön Seste Ünlü Türemesi

Türkçede bazı ünsüzlerin kelime başında olmaması ve de kelimenin çift ünsüzle başlamaması kuralı, yabancı dillerden geçme kelimelerin başında ünlü türemesine neden olmaktadır.⁶⁵

ileennere “leğenlere” (M2/2), *irezil* “rezil” (M10/25)

2.1.5.2. İç Seste Ünlü Türemesi

santral “santral” (M1/1), *kilemetiriyi* “kilometreyi” (M11/22), *přatīdim* “pratiktim” (M12/18), *savıcılıa* (M12/34), *üfülemiş* “üflemiş” (M18/22), *beliki* “belki” (M18/31), *trakyadan* “Trakyadan” (M18/21), *añyonuñ* “Afyon’un” (M19/41), *metşe* “metre” (M26/9), *ibirāmuma* “İbrahimime” (M17/65)

⁶⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 229.

⁶⁵ Erol Öztürk, *age.*, s. 82.

2.1.5.3. Son Seste Ünlü Türemesi

“-ken (<i>iken)</i>” zarf-fiil ekinin genişletilmiş şekilleri de bir çeşit ünlü türemesi sayılabilir.⁶⁶ Yöre ağzında bu tip ünlü türemesine rastlanır.

sağıkına “*sağken*” (M10/4), *kızıkana* “*kızken*” (M12/1), *ararıkana* “*ararken*” (M12/35), *getirikene* “*getirirken*” (M16/12), *oynarıkana* “*oynarken*” (M16/10), *ğonuşurıkana* “*konuşurken*” (M20/18), *yerkene* “*yerken*” (M22/46)

⁶⁶ Zeynep Korkmaz, *Güneybatı Anadolu Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 63.

2.2. Ünsüzler

2.2.1. Yazı Dilinde Bulunmayan Ünsüzler

Çumra havalisi Yörükleri ağzında yazı dilinde bulunan ünsüzlerin yanında “ğ, q, g, h, í, k, k, k, k, ñ, Ç, P, S, T, f, F, g, n, ñ, r, y, y, z” ünsüzleri de yer almaktadır.

ğ ünsüzü

Kalın ünlülerle hece oluşturan tonlu art damak patlayıcı ünsüzdür.⁶⁷

ğaydım “*kaydım*” (M1/2), *ğarıştırırız* “*karıştırırız*” (M2/5), *ğorsun* “*koyarsın*” (M3/2), *ğayınnam* “*kaynanam*” (M4/2), *ğalır* “*kalır*” (M11/5), *ayakğabı* “*ayakkabı*” (M14/16), *başğası* “*başkası*” (M23/4)

q ünsüzü

Kalın ünlülerle hece kuran, gırtlakta boğumlanan katı patlamalı tonlu bir ünsüzdür.⁶⁸

qırar “*kırar*” (M4/53), *qaS* “*kaz*” (M5/29), *qoñşu* “*komşu*” (M8/3), *qararacādı* “*kararacaktı*” (M9/21), *qarısı* “*karısı*” (M17/23), *qapqara* “*kapkara*” (M17/55), *qorsun* “*koyarsın*” (M26/3)

g ünsüzü

Orta damakta boğumlanan süreksiz patlayıcı bir ünsüzdür. İnce ünlülerle birleştikleri zaman genellikle yarı kalınlaştırıcı bir etki bırakır.⁶⁹

buğın “*bugün*” (M1/3), *görümce* “*görümce*” (M3/14), *günnerimiz* “*günlerimiz*” (M8/37), *gölüne* “*gölüne*” (M11/7), *götürtmüşler* “*götürtmüşler*” (M17/18), *göşmüşler* “*göçmüşler*” (M18/8), *göçerkene* “*göçerken*” (M22/1)

h ünsüzü

Boğazdan gelen hırıltılı, sızıcı, tonsuz bir sestir.⁷⁰

⁶⁷ Efrasiyap Gemalmaz, *age.*, s. 148.

⁶⁸ Mukim Sağır, “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, *TDAY-Belleten*, TDK Yay., Ankara, 1995, s. 397.

⁶⁹ Erol Öztürk, *age.*, s. 88.

⁷⁰ Mukim Sağır, *agm.*, s. 398.

arhasına “arkasına” (M13/15), *saħlarsın* “saklarsın” (M14/10), *baħ* “bak” (M14/15), *qışlħlarım* “kışlıklarım” (14/20), *şıħ* “şıh” (M18/11)

ķ ünsüzü

Art damakta boğumlanan patlayıcı tonsuz bir ünsüzdür.⁷¹

baķdı (M1/42), *ufāķa* “ufakken” (M2/11), *ķırķardıķ* (M3/8), *yırtıķ* (M6/11), *akşamdan* (M7/1), *yoķ* (M18/5)

ķ ünsüzü

Art damak ünsüzü “ķ” den daha geride boğumlanan tonsuz, patlayıcı bir gırtlak ünsüzdür.⁷²

taķķadıķ (M3/5), *daķdırmıř* “taktırmış” (M3/19), *ķaķ* “kalk” (M4/12), *ķızıķana* “kızken” (M12/1), *durıķa* “dururken” (M13/14), *yaķalamıřlar* (M17/69), *ķırķım* (M26/6)

ķ ünsüzü

ğ ünsüzü gibi orta damakta boğumlanan süreksiz patlayıcı bir ünsüzdür. İnce ünlülerle birleştikleri zaman genellikle yarı kalınlaştırıcı bir etki bırakır.⁷³

ķór “kór” (M1/16), *eķmek* (M3/28), *baķıyón* “bakıyorum” (M4/9), *oķıyúm* “okuyayım” (M12/101), *yúķü* “yükü” (M21/20), *ķóprünüñ* “köprünün” (M24/9), *dóķeriz* “dökeriz” (M27/26)

ķ ünsüzü

Ön damakta boğumlanan süreksiz, patlayıcı ünsüzdür⁷⁴

meķānı (M12/39), *hiķāyem* (M12/77), *beķarđı* (M18/30), *düķkanı* (M18/41)

⁷¹ Mukim Sağır, *agm.*, s. 400.

⁷² Mukim Sağır, *agm.*, s. 400.

⁷³ Erol Öztürk, *age.*, s. 88.

⁷⁴ Erol Öztürk, *age.*, s. 88.

Í ünsüzü

Kendilerinin ikişer boğumlanma noktalarından daha önde olanında boğumlanmış ince bir ünsüzdür.⁷⁵ Yabancı dilden geçmiş kelimelerde görülür.

Íasdik (M6/11), *Íambada* (M8/34), *mevlám* (M9/7), *hálā* (M12/65), *ǧabul* (M12/88), *ahláǧı* (M15/18), *sülāle* (M17/8), *meselā* (M18/3), *meçul* “meçul” (M18/5)

ñ ünsüzü

Akıcı, damak ve ön burun ünsüzüdür.⁷⁶ Bölge ağzında, kelime köklerinde, ilgi hâli ekinde, ikinci şahıs iyelik eklerinde, ikinci teklik ve çokluk şahıs eklerinde sıklıkla görülmektedir.

yalıñız (M1/10), *yañlış* (M1/22), *añızı* (M3/21), *baña* (M3/33), *saña* (M4/51), *yüñden* (M7/11), *öñe* (M7/34), *deñize* (M11/7), *oñ* (M11/27), *dúñúrler* “dünürler” (M12/22), *siñir* (M12/99), *añallar* “anarlar” (M12/108), *doñuyóduǧ* (M13/6), *biñ* (M15/22), *zeñgini* (M17/10), *eñ* (M18/41), *diñlenelim* (M23/12), *öñce* (M26/1), *yèñi* (M27/2), *eliñ* (M1/26), *variñ* (M1/30), *ikiñiz* (M3/46), *yaǧdıñız* (M3/46), *başıñda* (M6/4), *döndüñ* (M7/30), *yılcıǧıñ* (M9/1), *eliñe* (M9/25), *oǧlumuñ* (M12/59), *dedemiñ* (M17/2), *kimlerdensiñiz* (20/4), *geliñ mi* “gelir misin” (M22/9)

Ç ünsüzü

“c” ile “ç” arası yarı tonlu bir ünsüzdür.⁷⁷

gitÇen “gideceksin” (M4/15), *çoÇü* “çocuǧu” (M5/7), *geçeÇemiş* “geçecekmiş” (M5/12), *çoÇuǧlara* (M10/19), *çoÇuǧları* (M18/41)

F ünsüzü

“f” ile “v” arası sızıcı, yarı tonlu bir ünsüzdür.⁷⁸

⁷⁵ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 70.

⁷⁶ Zeynep Korkmaz, *age.*, s. 71.

⁷⁷ Mukim Sağır, *agm.*, s. 393.

⁷⁸ Erol Öztürk, *age.*, s. 86.

mikroFon (M1/2), merziFona (M1/4), seFer (M2/16), heriFe (M3/32), haFta (M8/2), etraFına (M8/35), taraFa (M11/42), çiFçilik “çiftçilik” (M17/44), tüFekci (M18/40), keşFetmiş (M22/29), bedaFa (M29/33)

P ünsüzü

“p” ile “b” arasında yarı tonlu patlayıcı bir dudak ünsüzüdür.⁷⁹

yaPdın (M2/19), alıP_ alıP (M3/47), Pişerdi (M5/6), çoraP (M6/18), toPrağ (M10/7), gidiP (M11/22), toPlanırdığ (M14/4), geliP (M18/32), yaPmış (M19/15), oluP (M19/23), oturuP (M22/46), süPürdüm (M24/7)

S ünsüzü

“s” ile “z” arasında yarı tonlu, sızıcı, diş ünsüzüdür.⁸⁰

geSdik (M1/23), ğıS “kız” (M4/7), geçiriyóS “geçiriyoruz” (M5/11), temiŞçe (M6/6), ğaS “kaz” (M6/6), hoyraS “poyraz” (M24/8), herkeS (M25/1), veriS “veririz” (M27/11), sekiS (M29/34), olmaSdı (M27/44)

T ünsüzü

“t” ile “d” arası yarı tonlu, patlayıcı bir ünsüzdür.⁸¹

mısTaFa (M4/4), memeT (M4/27), daTlıca (M5/19), üsTünde (M5/6), dağıTıyolardı (M11/27), Tipide (M13/5), patlaTdılar (M15/4), giTmiş (M15/32), eTmiş (M17/17), dasTar “baş örtüsü” (M17/76), ilerleTmiş (M18/15), kesTirisin “kestirirsin” (M27/17)

Bölge ağzında düşme derecesine yaklaşmış “f, F, ğ, ı, ĩ, r, v, y, z” ünsüzlerine de rastlanmaktadır.

f ünsüzü

flán (M28/46)

⁷⁹ Erol Öztürk, *age.*, s. 86.

⁸⁰ Erol Öztürk, *age.*, s. 86.

⁸¹ Mukim Sağır, *agm.*, s. 405.

ƒ ünsüzü

ƒilen (M5/4), ƒadan “Fadimana”(M6/22), ƒaƒat (M18/5), ƒaƒta (M28/25), bedaƒa (M29/47)

ğ ünsüzü

ağşam (M13/2), oğlum (M17/40), ağaçları (M19/26), ağırlıklar (M19/39), yığın (M24/7), bildiğim (M25/34)

ħ ünsüzü

ağşeħirli (M1/14), allah (M1/34), ħaƒta (M4/29), taħtadan (M5/28), essaħ (M8/17), ħepsi (M10/5), sabaħ (M12/30), ħalil (M17/18), ħalam (M17/68), ħâne (M25/23)

ĵ ünsüzü

geĵ(M12/36), ĵorĵar (M28/38)

ŋ ünsüzü

ondaŋ sōra (M1/23), tekkesindeŋ (M2/21), hepsiŋi (M3/26), fileŋ (M5/1), sopra (13/1), zamaŋ (M22/11), kendileriŋi (M29/72)

ŋ̄ ünsüzü

soŋra (M2/17), baŋa (M9/30), ƒocūŋ̄ “ƒocuğun” (M15/4), deyzemiŋ̄ (M18/41), eviniŋ̄ (M24/16)

ŗ ünsüzü

yoğuruŗdu (M3/10), ĵıraŗ (M3/13), geliŗkene (M16/17), edeŗken (M17/28), biliŗ (M17/39), deŗken (M17/47), ĵaŋŗdirtmiŗlar (M23/52), yerleŗsin (M26/3), olur (M26/8), ĵadaŗ (M27/8), duruŗ (M28/21), alıŗ (M29/5)

ÿ ünsüzü

pilaÿ (M9/13), ÿalla (M29/76)

y ünsüzü

ytirmiş (M3/39), neye (M4/3), deyze (M3/32), yılanlık (M9/30), böyle (M11/29), şey (M11/29), iyi (M12/58), yuvam (M12/102), niyse (M27/6)

z ünsüzü

ğatarız (M27/6)

Çumra havalisi Yörükleri ağzındaki ünsüzler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	PATLAYICI			SIZICI			AKICI			
	Tonlu	Yarı Tonlu	Tonsuz	Tonlu	Yarı Tonlu	Tonsuz	Genzel	Yanak	Titrek	Yarı Ünlü
Dudak	b	P	p				m			
Diş-Dudak				v v̥	F F̥	f f̥				
Diş	d	T	t	z z̥	S	s	n n̥			
Diş-Damak	c	Ç	ç	j		ş				
Ön Damak	g		k ḳ	ğ ğ̣				l ḷ	r ṛ	y ỵ
Orta Damak	g̣		ḳ							
Art Damak	ğ̣		ḳ	ğ̣ ğ̣̣			ñ ṇ̃			
Gırtlak	q		ḳ	ḥ		ḥ				

2.2.2. Ünsüz Benzeşmesi

İç seste yan yana iki ünsüz bulunan yerlerde ya da söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden biri kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün ya da

kısmen benzeştirilir. Benzeşme olayı boğumlanma noktaları birbirine yakın ünsüzler arasında gelişir.⁸²

2.2.2.1. Komşu Ünsüzler Arasında İlerleyici Benzeşme

Kelime içinde yan yana bulunan ünsüzlerden öncekinin kendinden sonrakini etkileyerek boğumlanma niteliği bakımından kısmen veya tamamen kendisine benzetmesine ilerleyici benzeşme denir.⁸³

Tam Benzeşme

nl > nn

annaşdım “*anlaştım*” (M1/14), *insannık* “*insanlık*” (M1/18), *annadırdı* “*anlatırdı*” (M2/19), *ğazannarla* “*kazanlarla*” (M3/21), *yönnü* “*yönlü*” (M4/40), *zamannar* “*zamanlar*” (M6/33), *nışannısın* “*nişanlısın*” (M7/28), *dolandınna* “*dolandığınla*” (M8/27), *olannar* “*olanlar*” (M9/30), *odunna* “*odunla*” (M10/9), *iranna* “*İran’la*” (M11/2), *ğamyonnarıla* “*kamyonlarla*” (M11/8), *ekinnere* “*ekinlere*” (M13/3), *ğarannıkda* “*karanlıkta*” (M14/10), *ormannık* “*ormanlık*” (M17/69), *ğabrisdanniğın* “*kabristanlığın*” (M18/10), *senne* “*senle*” (M19/42), *ğardiyannar* “*gardiyancılar*” (M22/13), *müslümannar* “*müslümanlar*” (M25/33), *uzunnūnda* “*uzunluğunda*” (M26/9), *bunnarı* “*bunları*” (M28/44), *ğocasınnar* “*kocasınlar*” (M29/95)

tl > tt

rağmettik “*rahmetli*” (M28/28), *cennettik* “*cennetlik*” (M12/20), *kitter* “*kilitler*” (M12/42)

zy > zz

sekiz züz “*sekiz yüz*” (M18/1), *doğuz züz* “*dokuz yüz*” (M15/21)

⁸² Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 92-93.

⁸³ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 128.

mv > mm

yerleşim mar “*yerleşim var*” (M25/19), *bilāderim mar* “*biraderim var*” (M25/27)

ly > ll

antālleniñ “*Antalya'nın*” (M17/1), *millon* “*milyon*” (M3/39), *fasīllesini* “*fasülyesini*” (M7/1)

Yarım Benzeşme

ty > td

dört düz (M11/45)

çy > çc

üç cüz “*üç yüz*” (M11/45)

2.2.2.2. Uzak Ünsüzler Arasında İlerleyici Benzeşme

Metinlerde uzak ünsüzler arasında ilerleyici tam benzeşmeye rastlanmamıştır.

Yarım Benzeşme

sc > sş

saşda “*sacda*” (M5/6)

sç > sş

saşından “*saçından*” (M17/69), *saşmışlar* “*saçmışlar*” (M23/52)

çs > çş

geçişi “*keçisi*” (M17/55)

ğr > ğk

ğadak “*kadar*” (M29/43)

2.2.2.3. Komşu Ünsüzler Arasında Gerileyici Benzeşme

Sonraki sesin geriye doğru etki yaparak önceki sesi kısmen veya bütünüyle kendine benzetmesine gerileyici benzeşme denir.⁸⁴

Tam Benzeşme

rl > ll

hulları “şuraları” (M3/29), kesellerdi “keserlerdi” (M5/18), şulları “şuraları” (M6/14), doldurullardı “doldururlardı” (M10/6), olullardı “olurlardı” (M10/17), dikeller “dikerler” (M11/29), bakışullar “bakışurlar” (M12/46), getiriller “getirirler” (M12/67), bullarda “buralarda” (M13/1), içellerimişimiş “içerlermiş” (M16/3), atallardı “atarlardı” (M16/22), dëllerdi “derlerdi” (M18/29), annadıllardı “anlatırlardı” (M22/43), eķellerimiş “ekerlermiş” (M23/44), geliller “gelirler” (M27/34), ğómellermiş “gömerlermiş” (M28/43)

ls > ss

ossun “olsun” (M8/17), ossa “olsa” (M6/20), ossunnar “olsunlar” (M29/70)

ts > ss

ğissin “gitsin” (M3/43)

zs > ss

olmassa “olmazsa” (M12/108)

ğn > nn

inne “iğne” (M24/18)

rs > ss

büssürü “bir sürü” (M12/12)

⁸⁴ Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 105.

Yarım Benzeşme

pg > kg

gökğüzel “*güpgüzel*” (M27/18)

nb > mb

om beş “*on beş*” (M10/11), *om bir* “*on bir*” (M15/2), *istambul* “*İstanbul*” (M12/83)

kc > çc

araçcılık “*arakçılık*” (M15/18)

çs > şs

ğâşsin “*geçsin*” (M5/26)

2.2.2.4. Uzak Ünsüzler Arasında Gerileyici Benzeşme

Tam Benzeşme

nl > ll

laylon “*naylon*” (M8/39)

sş > şş

şeydişērlī “*seydişehirli*” (M11/10)

ğy > yy

buydayı “*buğdayı*” (M2/1)

td > dd

dadı “*tadı*” (M19/19)

çş > şş

üş beş “*üç beş*” (M11/13), *geşmiş* “*geçmiş*” (M17/44), *çaşmış* “*kaçmış*” (M17/19), *ğóşmüş* “*göçmüş*” (M23/27)

Metinlerde uzak ünsüzler arasında yarım benzeşme örneğine rastlanmamıştır.

2.2.3. Ünsüz Değişmeleri

2.2.3.1. Tonlulaşıma

Ünsüzlerin boğumlanması sırasında ciğerlerden gelen havaya ses tellerinin titreşerek ton vermesi, ünsüzlerin tonluluk niteliği kazanmasıdır.⁸⁵

Bölge ağzında tonlulaşıma ön ses, iç ses ve son seste olmak üzere üç şekilde cereyan eder.

2.2.3.1.1. Ön Seste Tonlulaşıma

Batı Türkçesinde kelime başında tonlulaşıma olayı oldukça yaygındır.⁸⁶ Yöre ağzında da bu hadiseye sık rastlanır.

t > d

daşını “*taşını*” (M2/6), *dırnaklı* “*tırnaklı*” (M3/6), *darağ* “*tarak*” (M3/7), *duz* “*tuz*” (M4/8), *duzlu* “*tuzlu*” (M8/5), *duvarın* “*tutarım*” (M9/1), *daşan* “*tavşan*” (M13/1), *daşmış* “*taşmış*” (M19/22), *duzla daşı* “*tuzla taşı*” (M23/49), *deyzem* “*teyzem*” (M24/9), *darın* “*tararsın*” (M26/6), *dağarız* “*takarız*” (M29/2), *dekme* “*tekme*” (M29/87)

k > g, ğ

gişi “*kişi*” (M11/27), *geçisi* “*keçisi*” (M18/8), *gücücüdü* “*küçüçüktü*” (M12/79), *ğúççüdü* “*küçüktü*” (M19/44)

k > ğ, q

ğara “*kara*” (M1/25), *ğaynadırız* “*kaynatırız*” (M2/4), *ğorsun* “*koyarsın*” (M3/2), *ğaysı* “*kayısı*” (M3/12), *ğızım* “*kızım*” (M4/13), *ğırmızılı* “*kırmızılı*” (M6/21), *ğazana* “*M7/2*), *ğarşılar* “*karşılar*” (M8/9), *ğarağol* “*karakol*” (M11/27), *ğacırmışlar* “*kaçırmışlar*” (M12/2), *ğurtuldum* “*kurtuldum*” (M12/50), *ğurannarı* “*kuranları*” (M18/37), *ğatda* “*katta*” (M19/38), *ğovmuşlar* “*kovmuşlar*” (M23/47), *ğara* “*kara*” (M23/42), *ğarışdırıyó* “*karıştırıyor*” (M23/54), *ğorsun* “*koyarsın*”

⁸⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 215.

⁸⁶ Efrasiyap Gemalmaz, *age.*, s. 163.

(M27/17), *qırar* “*kırar*” (M4/53), *qızları* “*kızları*” (M17/22), *qarısınna* “*karısıyla*” (M20/1)

s > z

zarraf “*sarraf*” (M18/41), *zülüFgiye* “*Silifke’ye*” (M17/17), *zehile* “*sahile*” (M17/51)

p > b

bazardan “*pazardan*” (M12/66)

Bölge ağzında bazı kelimelerde kelime başında b > p değişmesi olmamış ve kelimelerin Eski Türkçedeki asli şekilleri muhafaza edilmiştir.⁸⁷

bişiridi “*pişirirdi*” (M3/30), *bişmëye* “*pişmeye*” (M7/3), *bekmez* “*pekmez*” (M10/1), *barmāmızdan* “*parmağımızdan*” (M24/18), *barmak* “*parmak*” (M29/15)

ç > c

cizelenirdik “*sıralanırdık*” (M14/4)

2.2.3.1.2. İç Seste Tonlulaşma

t > d

hasdalıķ “*hastalık*” (M2/18), *ğuruduruz* “*kuruturuz*” (M2/5), *üsdüinden* “*üstünden*” (M2/12), *asdarını* “*astarını*” (M3/3), *işde* “*işte*” (M11/27), *ğaynadırdıķ* “*kaynatırdık*” (M3/23), *soğuduyón* “*soğutuyorsun*” (M4/11), *yasdığı* “*yastığı*” (M4/19), *üsdü* “*üstü*” (M5/25), *noğdalamış* “*noktalamış*” (M6/13), *posdal* “*postal*” (M6/21), *nohudunu* “*nohutunu*” (M7/1), *südüyle* “*sütüyle*” (M12/9), *usda* “*usta*” (M15/27), *keresde* “*kereste*” (M15/30), *yıķadınca* “*yıkatinca*” (M28/15), *uzadırdız* “*uzatırız*” (M29/2), *oķudurdum* “*okuturdum*” (M29/75)

k > g, ğ, q

asger “*asker*” (M1/17), *başğası* “*başkası*” (M23/4), *esgiden* “*eskiden*” (M5/6), *esgiki* “*eskiki*” (M14/15), *deliğanlısını* “*delikanlısını*” (M22/35), *başğısı* “*baskısı*” (M29/24), *qapqara* “*kapkara*” (M17/55)

⁸⁷ A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 2007, s. 38.

ç > c

güçücüdü “küçücüktü” (M12/78), *bayraçcılar* “bayrakçılar” (M8/8),
tüFekcini “tüfekçinin” (M18/39)

f > v

avaķana “hafakana” (M9/8)

2.2.3.1.3. Son Seste Tonlulaşma

k > g, ğ

sandıĝ “sandık” (M8/1), *olarag* “olarak” (M25/17), *çoĝ* “çok” (M25/25), *ilg*
“ilk” (M28/23)

ç > c

hec “hiç” (M1/2)

s > z

herkez “herkes” (M9/32)

p > b

hesāb *ēt* “hesap et” (M11/4), *arab* *ıştması* “Arap sıtması” (M24/13)

2.2.3.2. Tonsuzlaşma

Ses tellerinin ciğerlerden gelen havayı titreştirmemesi ve ton vermemesi, ünsüzlerin boĝumlanma sırasında titreşimlerini kaybederek tonsuzluk niteliĝi kazanmasına denir.⁸⁸

Yöre aĝzında tonsuzlaşma, tonlulaşma kadar sık deĝildir.

2.2.3.2.1. Ön Seste Tonsuzlaşma

d > t

toķdura “doktora” (M4/21), *toķdur* “doktor” (M9/19)

⁸⁸ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüĝü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 215.

Bölge ağzında bazı kelimelerin başında t > d değişmesi olmamış ve kelimelerin Eski Türkçedeki asli şekilleri korunmuştur.⁸⁹

tiken “*diken*” (M3/12), *tiken* “*diken*” (M15/25)

b > p

palta “*balta*” (M19/28), *püsķuvút* “*bisküvi*” (M28/41)

g > k, ķ

kencidim “*genç idim*” (M12/93)

Bölge ağzında bazı kelimelerin başında k > g değişmesi gerçekleşmemiş ve kelimelerin Eski Türkçedeki asli şekilleri muhafaza edilmiştir.⁹⁰

keydik “*giydik*” (M6/19), *künde* “*günde*” (M10/13), *keydiridi* “*giydirirdi*” (M12/11), *keyim* “*giyim*” (M14/16), *keyiyó* “*giyiyor*” (M22/24), *ķólgesine* “*gölgesine*” (M23/23), *ķólgelerde* “*gölgelerde*” (M28/21), *keydirivirisiñ* “*giydiriverirsin*” (M29/57)

2.2.3.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma

c > ç

pençerèden “*pencereden*” (M4/24), *çekçek* “*çekecek*” (M19/26), *ķakķan* “*kalkacaksın*” (M27/5), *çıkķak* “*çıkacak*” (M28/37), *temiŞçe* “*temizce*” (M6/6)

z > s

ğasteci “*gazeteci*” (M25/27), *yüssük* “*yüzük*” (M14/10)

Metinlerde son seste tonsuzlaşmaya rastlanmamıştır.

⁸⁹ A. Von Gabain, *age.*, s. 40.

⁹⁰ A. Von Gabain, *age.*, s. 38.

2.2.3.3. Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli nedenlerle sızıcı “f, v, y, h, s, z, ş, j, ğ” ünsüzlerine dönüşmesi hadisesidir.⁹¹

2.2.3.3.1. Ön Seste Sızıcılaşma

p > h

hoyraS “*poyraz*” (M24/8)

2.2.3.3.2. İç Seste Sızıcılaşma

ç > ş

geşdi “*geçti*” (M1/7), *keşi* “*keçi*” (M7/34), *aşlıktan* “*açlıktan*” (M10/16), *geşlere* “*gençlere*” (M10/23), *işdi* “*içti*” (M12/80), *ğıraşlara* “*kıraçlara*” (M13/2), *aşlık* “*açlık*” (M17/46), *aşmayá* “*açmaya*” (M19/5), *ğılışdan* “*kılıçtan*” (M23/7), *harşlık* “*harçlık*” (M24/11), *geşerdim* “*geçerdim*” (M29/76)

c > j

geje “*gece*” (M14/3)

k > ğ

oğşanır “*okşanır*” (M8/19), *ağşam* “*akşam*” (M13/2)

k > ħ

arħasına “*arkasına*” (M13/15), *saħlarsın* “*saklarsın*” (M14/10), *qışlıħlarım* “*kışlıklarım*” (M14/20)

2.2.3.3.3. Son Seste Sızıcılaşma

ç > ş

hiş “*hiç*” (M1/22), *kaş* “*kaç*” (M1/25), *üş* “*üç*” (M19/34), *çekiş* “*çekiç*” (M3/5), *aş* “*aç*” (M12/16), *topaş* “*topaç*” (M24/10)

⁹¹ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 193.

k > ħ

baħ “*bak*” (M14/15)

2.2.3.4. Akıcılaşma

Patlayıcı ünsüzlerden biri ile gırtlak ünsüzü “h” nin “r, l, m, y, n” gibi akıcı ünsüzlere dönmesi hadisesidir.⁹² Bölge ağzında bu olaya sık rastlanmaz.

k > y

ayşam “*akşam*” (M1/44), *ayşamıla* “*akşamleyin*” (M29/60)

g, ğ > y

deyirmende “*değirmende*” (M2/8), *bóyün* “*bugün*” (M3/16), *üyüdüür* “*öğütür*” (M3/25), *çiyneledi* “*çiğnerledi*” (M10/6), *beyenmez* “*beğenmez*” (M12/23), *diyilim* “*değilim*” (M12/66), *eyer* “*eğer*” (M17/74), *üsteymen* “*üsteğmen*” (M19/25), *düyünnerde* “*düğünlerde*” (M12/75)

h > y

ğayve “*kahve*” (M14/13)

2.2.3.5. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.3.5.1. Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

s > ş

geçiş “*keçisi*” (M17/55), *herkiş* “*herkes*” (M29/51)

ğ > v

erdovan “*erdoğan*” (M27/25), *sovanı* “*soğanı*” (M28/38), *evrilir* “*eğrilir*” (M21/2)

⁹² Zeynep Korkmaz, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 14.

2.2.3.5.2. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

r > l

ğaylı “gayri” (M10/8), ğāli “gayrı” (M18/23), bilāderim “biraderim” (M25/27), sürîyelek “sürüyerek” (M17/69)

n > l

deylek “değnek” (M26/7), filcan “fincan” (M16/3), melemenci “menemenci” (M20/5)

r > y

diyiken “derken” (M17/44), bekiyeken “beklerken” (M17/67), içiriyemiş “içirirmiş” (M10/19)

y > n

mağasınna “makasıyla” (M29/27), ğızınna “kızıyla” (M20/2), parasınna “parasıyla” (M12/29), sahiplerinne “sahipleriyle” (M1/14)

m > n

şindi “şimdi” (M2/1), şindiki “şimdiki” (M8/5), hindi “şimdi” (M3/16)

m > ñ

ğoñşu “komşu” (M8/3), ğoñşuya “komşuya” (M29/99)

y > r

cizre “cizye” (M25/17)

l > r

kirsecikdē “(<kilisecik) Kisecik'teki” (M20/5)

2.2.3.5.3. Akıcı – Sızıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

y > ğ

óğle “öyle” (M27/14)

h > n

ğannacı osman “*Kanlı Hacı Osman*” (M17/66)

2.2.3.5.4. Patlayıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler

k > t

ayutlarız “*ayıklarız*” (M2/6), *ayutlarken* (M24/4), *ayutlama* (M24/5)

2.2.4. Ünsüz Düşmesi

Az çabayla söyleme eğilimine dayanan bu olay bazı ünsüzlerin belli durumlarda eriyip kaybolması veya söyleniş zorluğundan dolayı doğrudan doğruya düşmesidir.⁹³ Kelime içinde, kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste r, n, l, f gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünsüzlerin kaybolması hadisesidir.⁹⁴

Bölge ağızında karşılaşılan ünsüz düşmeleri kelime başında, ortasında ve sonunda olmak üzere üç şekilde vuku bulmaktadır.

2.2.4.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

Bölge ağızında kelime başında ünsüz düşmesi pek görülmez.

y ünsüzünün düşmesi

gece arısı “*gece yarısı*” (M4/5), *ilancığ* “*yılançık*” (M9/2), *ürēne* “*yüreğine*” (M12/89), *ıldız* “*yıldız*” (M22/31)

h ünsüzünün düşmesi

avağan “*hafakan*” (M9/8)

2.2.4.2. Kelime Ortasında Ünsüz Düşmesi

Yöre ağızında iç seste ünsüz düşmesine sık rastlanılır.

⁹³ Turgut Günay, *Rize İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 2003, s. 92.

⁹⁴ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 231.

h ünsüzünün düşmesi

baḳāle “*bak hele*” (M139), *maF_ olur* “*mahvolur*” (M3/14), *memeT* “*Mehmet*” (M3/35), *āmet* “*Ahmet*” (M12/48), *hemşeri* “*hemşehri*” (M14/15), *ḡāve* “*kahve*” (M16/3), *meçúľ* “*meçhul*” (M18/5)

k ünsüzünün düşmesi

“k” ünsüzü düşerken önündeki ünlüyü uzatmıştır.

gelcēdim “*gelecektim*” (M1/33), *dicēdi* “*diyecekti*” (M19/50), *düşecēmiş* “*düşecekmış*” (M28/44), *güçücūdü* “*küçücüktü*” (M12/79), *ufāka* “*ufakken*” (M2/11)

l ünsüzünün düşmesi

kaḳardı “*kalkardı*” (M22/47)

f ünsüzünün düşmesi

çit “*çift*” (M20/13), *çitinne* “*çiftiyle*” (M26/9), *yuḳa* “*yufka*” (M27/5)

r ünsüzünün düşmesi

Geniş zaman ekinde ve tezlük fiilinde çok sık karşılaşılan bir hadisedir.

yiyyividin “*yeyiverdin*” (M1/26), *oḳunuḳa* “*okunurken*” (M1/30), *oturudu* “*otururdu*” (M3/10), *oturusam* “*oturursam*” (M4/8), *ḡeçiridi* “*geçirirdi*” (M5/16), *arıyıvidim* “*arayiverdim*” (M6/15), *gidivisinler* “*gidiversinler*” (M7/24), *varısın* “*varırsın*” (M9/7), *kesdiridik* “*kestirirdik*” (M10/8), *çevirisin* “*çevirirsin*” (M14/9), *getirikene* “*getirirken*” (M16/12), *gelikene* “*gelirken*” (M16/15), *bicecik* “*bircecik*” (M17/56), *baḡırıvısam* “*baḡırıversem*” (M17/72), *veridi* “*verirdi*” (M18/26), *yatırılar* “*yatırırlar*” (M18/44), *oturumuş* “*otururmuş*” (M23/23), *durudum* “*dururdum*” (M24/7), *vurudu* “*vururdu*” (M24/18), *duruḳa* “*dururken*” (M29/23)

ḡ ünsüzünün düşmesi

“ḡ” ünsüzü düştüğü vakit ya ikiz ya da uzun ünlü oluşmaktadır.

ileene “*leḡene*” (M2/4), *ipliini* “*ipliḡini*” (M3/1), *ölu* “*oḡlu*” (M12/80)

n ünsüzünün düşmesi

onnarığını “*onlarkını*” (M3/26), *demiki* “*deminki*” (M8/11), *geşlere* “*gençlere*” (M10/23), *oranıka* “*oranunki*” (M11/33), *fayas* “*fayans*” (M14/13), *dek* “*denk*” (M13/17)

m ünsüzünün düşmesi

benikini “*benimkini*” (M3/26)

y ünsüzünün düşmesi

ğāri “*gayri*” (M4/12), *yaşında mıdım* “*yaşında mıydım*” (M12/93), *ölelikle* “*öylelikle*” (M13/25), *dēzem* “*teyzem*” (M24/26), *böle* “*böyle*” (M27/10)

v ünsüzünün düşmesi

firdes “*Firdevs*” (M17/68)

z ünsüzünün düşmesi

ıçık “*<ıccık<accık<azcık*” (M20/24)

t ünsüzünün düşmesi

üslerine “*üstlerine*” (M15/26), *çiFçilik* “*çiftçilik*” (M17/44), *apandisimiş* “*apandistmiş*” (M4/50)

2.2.4.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi**n ünsüzünün düşmesi**

zati “*zaten*” (M1/8), *bağı içinden* “*bağın içinden*” (M1/13), *onu adı* “*onun adı*” (M3/5), *ederke* “*ederken*” (M3/29), *onda keri* “*ondan sonra*” (M3/33), *giderke* “*giderken*” (M4/40), *geçerke* “*geçerken*” (M15/7), *tüFekcini* “*tüfekçinin*” (M18/39), *ğiyılırka* “*kıyılırken*” (M29/91), *file* “*filan*” (M17/47), *ğılıcı* “*kılıcın*” (M23/10)

r ünsüzünün düşmesi

Bölge ağzında geniş zaman eki, tezlilik fiili ve şimdiki zaman ekinde bu hadiseye sıklıkla düşmektedir.

götürü “*götürür*” (M3/50), *veri* “*verir*” (M5/18), *hiçbi şey* “*hiçbir şey*” (M8/6), *garşılanmıyo* “*karşılanmıyor*” (M8/8), *çevirivi* “*çeviriver*” (M23/5), *ğada* “*kadar*” (M24/19), *çıkarı* “*çıkırır*” (M27/28), *alı geliriz* “*alır geliriz*” (M29/44), *kaķıvı* “*kalkıver*” (M29/61), *indiri bindiri* “*indirir bindirir*” (M26/4)

k ünsüzünün düşmesi

çıķaca *olanlar* (M1/29), *anca* “*ancak*” (M11/26), *alca* *olmuş* “*alacak olmuş*” (M17/62), *olca* “*olacak*” (M26/12)

Aşağıdaki örnekte Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan “-ıcak” zarf-fiil ekinin son sesi düşmüştür.

çıķıca “(*<çıķıkıca*) *çıķınca*” (M4/53)

l ünsüzünün düşmesi

nası “*nasıl*” (M10/23)

h ünsüzünün düşmesi

elhamdülla “*elhamdülillah*” (M12/63)

m ünsüzünün düşmesi

oķıdu mu “*okudum mu*” (M12/91)

t ünsüzünün düşmesi

üs “*üst*” (M17/9), *çif* “*çift*” (M17/30)

2.2.5. Ünsüz Türemesi

Kelimenin ön, iç ve son seslerinde kelimenin aslından olmayan bir ünsüzün türemesine denir.⁹⁵ Bölge ağzında bu hadiseye çok sık rastlanılmaz.

⁹⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 231.

2.2.5.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

h ünsüzünün türemesi

Bazı ağızlarda görülen “h” türemesi bölgemizde de mevcuttur.⁹⁶

höylê “öyle” (M20/19), *hulları* “şuraları” (M3/29), *hōrîyâ* “şuraya” (M3/8), *hu ğadar* “şu kadar” (M3/3), *hurası* “şurası” (M6/2), *hōle* “şöyle” (M14/9), *hunı* “şunu” (M19/17), *hundın* “şundan” (M21/6), *hōna* “şuna” (M21/7), *hunnarı* “şunları” (M26/17), *hurdan* “şuradan” (M27/11), *hō* “şu” (M27/34), *hurada* “şurada” (M29/59)⁹⁷

2.2.5.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

n ünsüzünün türemesi

seydişerniñ “Seydişehir’in” (M17/19)

y ünsüzünün türemesi

haylá “hâlâ” (M20/27), *āyit* “ait” (M25/30)

2.2.5.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

n ünsüzünün türemesi

hadin “haydi” (M24/8), *şeylen* “şeyle” (M28/28), *ózálıkken* “özellikle” (M6/6)

Ayrıca metinlerde geçmeyen fişleme yoluyla elde ettiğim aşağıdaki örneklerde de görülen geçmiş zaman üçüncü teklik şahıstan sonra “n” sesi türemiştir.⁹⁸

⁹⁶ Ahmet B. Ercilasun, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 2002, s. 140; Zeynep Korkmaz, *NYA*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 77; Efrasiyap Gemalmaz, *age.*, s. 202; Turgut Günay, *age.*, s. 94-95; Erol Öztürk, *age.*, s. 121-122, Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1988, s. 55.

⁹⁷ Bu örnekleri ş > h değişmesi olarak da değerlendirmek mümkündür. Bk. Zeynep Korkmaz, *Güneybatı Anadolu Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 63.

⁹⁸ Erol Öztürk, *age.*, s. 123-124.

brönşitden hasdāñede yatıyodun, imine yanında yatıyodun. (Mehmet DOĞAN/Okçu) “Bronşitten hastanede yatıyordu, Emine yanında yatıyordu.”

amcañ baya kötüydün. (Hayriye ÇEKER/Arıkören) “Amcan bayağı kötüydü.”

Aşağıdaki örnekte de geniş zamanın şart çekimi üçüncü teklik şahıs ekinden sonra “n” sesi türemiştir.

getirisen “getirirse” (M12/114)

ğ ünsüzünün türemesi

oluncağ “olunca” (M11/36)

t ünsüzünün türemesi

püşkúvút “bisküvi” (M28/45)

y ünsüzünün türemesi

niy “ne” (M6/7)

Yukarıda bahsedilen ünsüz türemeleri dışında bölge ağzında “-IncA/-UncA” zarf-fiil eki ünsüzle biten bir fiile geldiğinde bazen “-Iy,-Uy” hecesi türemektedir. Bu hece eke dâhil gibi görülmektedir.

ölüyünce “ölünce” (M10/11), çıkayınca “çıkınca” (M10/12), evleniyince “evlenince” (M17/4), ediyince “edince” (M17/5), gidiyince “gidince” (M17/14), varyınca “varınca” (M17/63)

Ayrıca bazı kelimelerin sonunda farklı yapılarla da karşılaşmaktadır.

dedim kñne “dedim ki” (M12/100), diyerekden “diyerek” (M25/31), soracım “sonra” (M26/4), ondañ kericñme “ondan sonra” (M29/9)

2.2.6. Ünsüz Uyumu

Türkçede yan yana gelen ünsüzlerin seda bakımından birbirlerine uymasına denir. Yani kelime içinde karşılıklı ünsüzlerden ancak sedalılar sedalılarla, sedasızlar sedasızlarla yan yana gelebilir.⁹⁹

Bölge ağzında kelime köklerinde ve Eski Anadolu Türkçesinde olduğu gibi bulunma, ayrılma hâli ekleri; görülen geçmiş zaman eki, ettirgenlik eki, -DİK/-DUK sıfat-fiil eki ve bazı yapım eklerinde genellikle ünsüz uyumu görülmez.¹⁰⁰ Ayrıca eşitlik hâli eki de genellikle uyum dışıdır.

gitdim (M1/12), koğuşduyúz “koğuştayız” (M1/42), bayrağcılar (M8/8), yapışdırız “yapıştırırız” (M9/6), gonusdurtman “konuşturtmayın” (M9/34), ekdikleri (M23/51), asdarını (M3/3), işden (M10/17), beşde (M11/21), yatdı (M12/82), düşdüük (M13/15), yapdır (M17/42), başğısı (M29/24), gâlıñlıkda (M29/24), hasdâneye (M28/25)

2.2.7. Ünsüz Benzeşmezliği

Bir kelimedede yan yana veya aralıklı duran fakat boğumlanma nitelikleri birbirinin tıpkısı ya da birbirine yakın olan iki ünsüzden birinin, bazen kendi boğumlanma noktasını ötekenden ayırarak başka bir ünsüze dönmesine denir.¹⁰¹ Bu olay özellikle “r, l, n, m” gibi akıcı veya “v, s” gibi katı-sızıcı ünsüzlerde gerçekleşir. Seyrek olarak “k” ünsüzü de olaya dâhil olur.¹⁰²

Bölge ağzında sık görülen bir hadise değildir.

fülcän “fincan” (M14/8), melemenci “menemenci” (M20/5), sürîyelek “sürüyerek” (M17/69), bilâderim “biraderim” (M25/27)

⁹⁹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 75-76.

¹⁰⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi*, Akçağ Yay., Ankara, 2005, s. 76.

¹⁰¹ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 96.

¹⁰² Turgut Günay, *age.*, s. 80.

2.2.8. Ünsüz İkizleşmesi

İç seste iki ünlü arasında bulunan bazı ünsüzlerin boğumlanmalarındaki tekrarlanmaya denir. Ünsüzlerin ikizleşmesinde vurgu başlıca sebeptir.¹⁰³

Bölge ağzında “t, n, m, ş, ç, s, k” ünsüzlerinin ikizleştiği örnekler mevcuttur.

ötti “öte” (M1/32), *amma* “ama” (M13/2), *aşşaya* “aşağıya” (M2/12), *maşşallah* (M4/25), *yanna* “yana” (M5/30), *aşşādan* “aşağıdan” (M7/15), *ippiy* “epey” (M7/31), *ğaşşıla* “kaşıkla” (M8/15), *hüssün* “Hüseyin” (M12/7), *küççüldürüm* “küçültürüm” (M12/67), *yüssük* “yüzük” (M14/10), *doğğuz* (M17/46), *eşşē* “eşeğe” (M22/24), *ötekinner* “ötekiler” (M4/16), *televzündēnnere* “televizyondakilere” (M10/23), *ótākinneri* “ötekileri” (M22/22), *hindiķinner* “şimdikiler” (M22/45), *ğuzculluymuş* “Kuzuculuymuş” (M20/17)

2.2.9. Ünsüz Tekleşmesi

İç seste yan yana bulunan ve eşit boğumlanma niteliğine sahip ünsüzlerin, az çabayla söyleme gereği tek bir boğumlanma noktası ve süresi kazanmak üzere tekleşmesi hadisesidir.¹⁰⁴

Bölge ağzında ünsüz tekleşmesi sık karşılaşılan bir durum değildir.

eveli “evvel” (M18/26), *evelce* (M24/2), *muhanatlī* “muhannetliği” (M12/110)

2.2.10. Göçüşme

Kelime içindeki komşu veya uzak seslerin yer değiştirmesidir. Ünsüzlerin birbiri ile karşılaşmasından doğan telaffuz zorluklarını giderme amacı taşır. Daha çok “r, l” akıcı ünsüzlerinin bulunduğu kelimelerde görülür.¹⁰⁵

Bölge ağzında sık karşılaşılan bir durum değildir.

¹⁰³ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 102-104.

¹⁰⁴ Turgut Günay, *age.*, s. 91.

¹⁰⁵ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara, 2010, s. 107.

çölmek “çömlek” (M19/3), melmeketde “memleketde” (M19/35), çölmeklere “çömleklere” (M27/31)

2.2.11. Hece Kaynaşması

Yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde, iki ünlü arasında bulunan “ñ, k, g, ğ, y” damak sesleri ile yarı ünlüler “v, h” ünsüzleri eriyip kaybolarak iki ya da daha çok komşu hecenin kaynaşıp tek heceye inmesidir. Yan yana bulunan kelimeler arasında da bu hadise gerçekleşebilir.¹⁰⁶

Bölge ağzında hece kaynaşması çok ilerlemiş durumdadır.

gicēm “gideceğim” (M1/4), yapıdın “yaptığın” (M1/27), bi dā “bir daha” (M3/9), mutFāñ “mutfağın” (M3/45), yemē “yemeği” (M4/2), inēñ “ineğin” (M4/10), çocū “çocuğu” (M5/7), oqlāyla “oklavayla” (M7/6), sārdu “sağardı” (M12/18), erķā “erkeğe” (M12/102), isdēñ “isteğin” (M12/113), ördē “ördeğe” (M13/23), çārmışlar “çağırılmışlar” (M15/27), ordā “ordaki” (M17/6), burdānnar “burdakiler” (M17/54), damānda “damağında” (M19/19), altımdā “altımdaki” (M21/30), babacāzım “babacağızım” (M24/22), halāñ “halanın” (M27/3), nābacañ “ne yapacaksın” (M12/31), ibirāmıma “İbrahim’ime” (M17/65), nōldu “ne oldu” (M3/17), nāpıyın “ne yapayım” (M9/12), edemin “edemiyorum” (M3/30), oynucan “oynayacaksın” (M8/15), ebe miñ “ebe misin” (M9/23), yēmicen “yemiyeceğim” (M16/16), ğazıymış “kazıyivermiş” (M18/25), biliñ “bilirsin” (M18/39), yapıymayan “yapıvermeyen” (M18/46), varıymış “varıvermiş” (M22/3), beyşer “beyşehir” (M23/32), veyāt da “veyahut da” (M25/31), şıranamız “şırahanemiz” (M27/10), qoñ “koyarsın” (M27/33), geçircen “geçireceksin” (M28/9), nēdecen “ne edeceksin” (M28/26), yicen “yiyeceksin” (M28/45), bilin “bileyim” (M29/86), yiyón “yiyorum” (M3/20), biliyóm “biliyorum” (M11/27), arıyón “arıyorum” (M12/36), ğarañda “karanlıkta” (M7/42), qaranısında “karanlığında” (M17/69)

¹⁰⁶ Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK Yay., Ankara, 1994, s. 99-100.

2.2.12. Hece Yutulması

Yalın ya da birleşik kelimelerde yan yana bulunan eş veya benzer söylenişli hecelerden birinin eriyip kaybolmasıdır. Çoklukla “r, l, y” gibi akıcı ünsüzleri barındıran hecelerde vuku bulur.¹⁰⁷

varın “varırım” (M1/45), götürüz “götürürüz” (M2/7), vuruz “vururuz” (M3/5), diy mi “değil mi” (M4/36), yapışdırız “yapıştırırız” (M9/6), kitter “kilitler” (M12/42), otur “oturur” (12/59), şinden keri “şimdiden sonra” (M16/18), ğardaşıñ “kardeşinin” (M17/61), varsan “varırsam” (M22/10), bindiriz “bindiririz” (M29/41), avdullarla “Avdullularla” (M15/9)

¹⁰⁷ Turgut Günay, *age.*, s. 100.

3. ŞEKİL BİLGİSİ

3.1.Yapım Ekleri

3.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

İsim kök ve gövdelerine gelerek yeni isimler türeten eklerdir. Metinlerden tespit edilen isimden isim yapan ekler aşağıda verilmiştir.

-cI, -cU

Meslek ve uğraşma isimleri yapan bu ek,¹⁰⁸ bölge ağzında ünsüz uyumuna girmezken ünlü uyumuna tabi olmuştur.

yardımcısı (M1/1), göyuncu (M3/35), bayrağcılar (M8/9), avcılık (M13/5), gâsteci (M25/27)

-cIk

Küçültme ve sevgi ifade eden isimler yapan bir ektir.¹⁰⁹

ufacığ (< ufak-cık) (M1/3), topacığ (< topakcık) (M6/32), bicecik (M17/56), acığ “azıcık” (M17/27), gıvırcığ “Kıvırcık mevkii” (M2/15)

-daş

Eşlik, ortaklık, mensubiyet ve bağlılık ifade eden bir isim yapım ekidir.¹¹⁰

arğadaş (M1/12), gârdaşı (<karındaşı) (M12/24)

-Ik, -Iuk

Türkçenin belli başlı isimden isim yapma eklerinden olan bu ekin başlıca görevi isimlerden yer, alet, topluluk isimleri, mücerret isimler, topluluk isimleri ve sıfat yapmaktır.¹¹¹ Bu ekin ilk ünsüzü olan “I”, bölge ağzında ilerleyici benzeşme yoluyla “n, t” ünsüzlerine de dönüşebilmektedir.

¹⁰⁸ Muharrem Ergin, *age.*, s. 157.

¹⁰⁹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 163.

¹¹⁰ Muharrem Ergin, *age.*, s. 167.

¹¹¹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 155.

insannık “*insanlık*” (M1/18), *asgerlik* (M1/48), *küllükden* (M2/10), *rāmettik* “*rahmetlik*” (M4/1), *yoqluq* (M10/26), *neliklerle* (M12/54), *avcılıq* (M13/5), *ormannık* “*ormanlık*” (M17/69), *yaqlıq* “(M22/13), *baqımsızlıqdan* (M10/16)

-II, -IU

Kendinde bulundurma, sahiplik ve bağıllık ifade eder.¹¹² Bölge ağzında ekin ilk sesi olan “I” ünsüzünün ilerleyici benzeşme yoluyla “n” ünsüzüne dönüştüğü de görülür.

aqşehirli (M1/34), *dırnaqlı* “*tırnaklı*” (M3/6), *mayalısını* (M3/50), *nışannısın* “*nışanlısın*” (M7/27), *daşlı* “*taşlı*” (M24/8), *ğuzculu* “*Kuzuculu*” (12/2)

-mAn

ğocaman “*kocaman*” (M5/5), *ğışmenner* “*göçmenler*” (M27/2), *türkmenner* “*Türkmenler*” (M27/34)

-sız

İsimlerde olumsuzluk ifade eden bir ektir.¹¹³ Bölge ağzında bazen bu ekin son sesinin yarı tonsuzlaştığı da görülür.

çoraPısıS “*çorapsız*” (M6/27), *ğansız* “*kansız*” (M28/50)

-nci

beşinci (M11/1)

-ağ

topağ (M12/16)

-cāz

Bölge ağzında “-cağız” ekinin hece kaynaşması neticesinde kullanılan şeklidir.

adamcāz “*adamcağız*” (M12/41), *ğıScāzım* “*kızcağızım*” (M12/72), *babacāzım* “*babacağızım*” (M24/22)

¹¹² Muharrem Ergin, *age.*, s. 159.

¹¹³ Muharrem Ergin, *age.*, s. 160.

-gil

muammergil (M13/8), misTaFaliğiliñ (M20/15), anamğıl (M28/35)

-tı

dañğırtı (M17/25)

-la

duzla “tuzla” (M23/51)

-aş

Aslı “-aç” olan bu ekin son sesi sızıcılaşarak “ş” ünsüzüne dönüşmüştür.

topaş (M24/10)

-dası

yarındası ğún “ertesi gün” (M27/9)

-er, -şar

birer, ikişer, üçer (M27/35), yarımşar (M29/46)

-cağ

bağcağ (M29/55)

-z

ékizler (M28/8)

3.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

İsim kök ve gövdelerine gelerek fiiller türeten eklerdir. Metinlerden tespit edilen isimden fiil yapan ekler şunlardır.

-IA-, -IA-n-, -IA-ş-

Bölge ağzında bazı örneklerde ekin ilk sesi ilerleyici benzeşme yoluyla “n” ünsüzüne dönüşmüştür.

arızalanmış (M1/7), uğurladık (M1/47), başlarınız (M3/4), samanlamış (M4/45), garşılar (M8/9), yetmişledik (M12/62), yerleşmiş (M18/1), annaşdım (M1/14)

-k-

acıkırsın (M4/5), birikir (M8/5)

-er-

yeşermiş (M6/30)

-a-

Bölge ağzında daralarak “u” ya dönüştüğü de görülür.

oynucaz “oynayacağız” (M8/12), oynardık (M14/3)

-l-

Bu ek, muhtemelen fiilden fiil yapma eki olan “-l-” nin benliğini kaybetmesi neticesinde isimden fiil yapma eki şeklini almıştır.¹¹⁴

(küçü-l- >) küççüldürüm “küçültürüm” (M12/67)

3.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerine gelerek isimler türeten eklerdir. Bölge ağzındaki örnekleri aşağıdaki gibidir.

-tü

“-n-” li fiil kök ve gövdelerine getirilen bir ektir.¹¹⁵

dókıntü “döküntü” (M1/19)

-m

Nesne ismi yapan bir fiilden isim yapma ektir.¹¹⁶

¹¹⁴ Muharrem Ergin, *age.*, s. 181.

¹¹⁵ Muharrem Ergin, *age.*, s. 193-194.

¹¹⁶ Muharrem Ergin, *age.*, s. 187-188.

dilim (M5/18), keyim “giyim” (M14/16), yerleşim (M25/20), bakım (M28/19), kırkım (M27/6), açımı (M8/1)

-k

Bölge ağzında bazen “k” ünsüzü eriyerek önündeki ünlüyü uzatabilir.

oyuğ (M5/25), bölünde “bölüğünde” (M11/1), delikli (M27/11), gızığ (M26/2)

-ı

yığılı (M5/25)

-maca

boğmaca (M5/21)

-mır

Asli şekli “-mur” olan bu ekin ünlüsü, bölge ağzında dudak uyumuna uyarak düzleşmiştir

yağmır “yağmur” (M6/29)

-ğa

ğavırğa “kavurga” (M6/32)

-gI, -gU

çalğılı (M8/22), çözgüsünü (M21/8), gergi (M26/2)

-gün

sürgün (M11/6)

-ağ

Fiilin etkisinde kalan çeşitli nesnelere karşılar.¹¹⁷

yatağ (M11/9), ağcağ (M11/31), yumağ (M29/21), oturağlı (M26/7)

¹¹⁷ Muharrem Ergin, *age.*, s. 188.

-ceme

geçinceme (M12/52)

-kın

kakkınlı “kalkmışlığı” (M12/99)

-ecek

yéyecek (M12/115)

-enek

geleneklerimiz, göreneklerimizi (M14/15)

-ıcı, -ucu

ğurucusu (M17/19), ğurtarıcı (M19/26)

-n

ekin (M23/51), satın (M29/51)

-mAk

Bölge ağızında ekin sonundaki ünsüz eriyerek önündeki ünlüyü uzatabilir.

yemēñi “yemeğini” (M26/12)

Genellikle geçici fiil isimleri yapar.

yedirmeĸ (M10/18), içirmek (10/19), demek (M23/58)

Bölge ağızında “-mAk” isim-fiil eki yönelme hâli ekini aldığı anda genellikle isim-fiil ekinin ünlüsü daralmaya uğrar.

yemiye (M2/9), doĸumíyá “dokumaya” (M3/5), gezmiye (M6/27), bişmèye (M7/3), satmáya (22/28), vermiye (M12/88)

-mA

Yöre ağızında ekin sonundaki geniş ünlü daralmaya uğrayabilir.

bezdirme (M28/3), sıkımıyí “sıkmayı” (M7/6)

İsim-fiil eki olarak da ekin kullanımına rastlanır.

besleme (M10/18), atmada (M12/17), ayrılma (M18/19)

-meç

sermeç (M28/3)

-ç

inanç (M28/40)

-am

koşam (M27/17)

3.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Fiil kök ve gövdelerine gelerek fiiller türeten eklerdir. Bölge ağzında tespit edilen örnekleri aşağıdaki gibidir.

-mA-

En sık kullanılan fiilden fiil yapma ekidir. Fiillerin menfisi bu ekle yapılır.¹¹⁸ Bölge ağzında ekin geniş ünlüsü daralmaya uğrayabilir.

ğarışdırma (M1/22), ğarşılanmıyo “karşılanmıyor” (M8/8), demiyeceksin (M12/101), yemicen “yemeyeceğim” (M16/16), salmıyólar “salmıyorlar” (M11/32), yemiyón “yemiyorsun” (M4/3), getirmen “getirmeyin” (12/113)

-n-

Fiil kök ve gövdelerine gelen bu dönüşlülük eki kendi kendine yapma veya olma ifade eder.¹¹⁹

düşün (M1/18), başlanırdı (M8/7), cizelenirdik “sıralanırdık” (M8/35), ğarşılanmıyo “karşılanmıyor” (M8/8)

¹¹⁸ Muharrem Ergin, *age.*, s. 200-201.

¹¹⁹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 202-203.

-t-

Fiil kök ve gövdelerine gelerek yaptırma ve oldurma ifade eder.¹²⁰ Bölge ağzında bu ek tonlularak “d” ye veya yarı tonlularak “T” ye dönüşebilmektedir.

annatdım “anlatdım” (M1/21), ğaynadırız “kaynatırız” (M2/4), büyütüm (M12/54), patlaTdılar (M15/4), ğötürtmüşler (M17/19), kapaTmiş (M18/22), annadillardı “anlatırlardı” (M22/44), ğarışdırtmışlar (M23/52)

-r-

Oldurma ve yaptırma ifade eden bu ekin kullanımı oldukça yaygındır.

geçirmede (M2/10), yitirmiş (M3/19), ğaçırmışlar (M12/2), göçürmüş (M17/32)

-dIr-, -dUr-

Oldurma ve yaptırma ifade eden bu ek yöre ağzında yazı dilinden farklı olarak ünsüz uyumuna tabi değildir.

ğarışdırma (M1/22), bozdur (M3/38), ağdırmışlar “çıkarmışlar” (M17/77), ğarışdırtmışlar (M23/52)

-(I)ş-

Fiil kök ve gövdelerine gelerek ortaklaşma veya oluş bildirir.¹²¹

aĝlaşdıķ (M4/38), bakışullar “bakışullar” (M12/46), dolaşdılar (M15/13), çevrişirdik (<çevirişirdik) (M29/59), ğarışdırtmışlar (M23/52), annaşdım “anlaştım” (M1/14)

-I-

Fiil kök ve gövdelerine gelerek pasiflik ve meçhullük ifade eden bu ekin kullanımı bölge ağzında yazı dilinden farksızdır.

sürülürdü (M5/29), doyulmazdı (M8/14)

¹²⁰ Muharrem Ergin, *age.*, s. 211.

¹²¹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 207-209.

-ele-

cizelenirdik (<çizelenirdik) (M8/35)

3.2. Çekim Ekleri

3.2.1. İsim Çekim Ekleri

3.2.1.1. Hâl Ekleri

3.2.1.1.1. Yalın Hâl

Türkçede yalın hâl eksizdir. Kelimelerin kök ve gövdelerinden başka çokluk ve iyelik almış şekiller de yalın hâldedir.¹²²

Bölge ağzında yalın hâlin kullanımı yazı dilinden farksızdır.

ben (M3/38), bağlar (M10/5), kisecik (M18/1), lamba (29/101)

3.2.1.1.2. Yükleme Hâli Eki

Cümle içinde fiilin doğrudan tesir ettiği isim yükleme hâlinde bulunur.¹²³ Yükleme hâli eki “-I-U” dur.

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak bazen yükleme hâli ekinde önceki ünsüzün erimesi neticesinde hâl ekinin hece kaynaşmasına uğrayarak öndeki hecenin ünlüsünü uzattığı görülür. Ayrıca yükleme hâli ekinin yarı kalınlaşma, yuvarlaklaşma, yarı incelme hâdiseleri neticesinde değişmesine de rastlanır.

iznini (M1/46), altını (M2/4), halıyı (M3/1), çörē “çöreği” (M5/8), yũñũ “yünü” (M7/12), asgerlĩ “askerliğı” (M11/48), bağırtlā “bağırtlağı” (M13/4), yũssũ “yüzüğü” (M14/10), ğocuyũ “kocayı” (M18/21), dirē “direge” (M23/2), yuķuyũ “yufkayı” (M27/6)

¹²² Ahmet BURAN, *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 37-60.

¹²³ Ahmet Buran, *age.*, s. 99-113.

Aşağıdaki örnekte ise eski yükleme hâli eki olan “n” varlığını devam ettirmiştir.

geliniñ ğocasın (M20/11)

3.2.1.1.3. Yönelme Hâli Eki

Yönelme hâli iş, hâl, hareket ve nesnenin yönünü, varacağı son noktayı belirtir. Fiilin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılan nesne yönelme hâlidir.¹²⁴ Yönelme hâli eki “-A” dır.

Yöre ağzında yazı dilinden farklı olarak hâl ekinden önceki hecenin son ünsüzünün eriyerek yönelme hâli ekini hece kaynaşmasına uğrattığı ve son hecenin ünlüsünün uzadığı görülür. Ayrıca yönelme hâli ekinin yarı inceldiği şekillere de rastlanır.

bene (M1/10), deyirmene (M2/7), altına (M3/2), haticeye (M3/33), saña (M4/51), ocā “ocağa” (M7/12), deñize (M11/7), yaylýá “yaylaya” (M11/42), ekmē “ekmeğe” (M12/16), yatā “yatağa” (M12/82), sabā “sabaha” (M17/75)

3.2.1.1.4. Bulunma Hâli Eki

Bulunma hâli iş, hareket, şahıs ve eşyanın yerini bildirmenin yanında zaman, şekil-tarz, durum, karşılaştırma, kesir, miktar, kısım, parça gibi şeyler de bildirir.¹²⁵

Bölge ağzında bulunma hâli eki yazı dilinden farklı olarak hep “-dA” şeklinde tonlu olarak kullanılır. Ayrıca bulunma hâli ekinin ünlüsünün daraldığı, yuvarlaklaştığı örneklere de rastlanır.

kaFasında (M1/2), dişinde (M3/13), arabasında (M4/42), cāmilđdiydi “Yörük Camili’deydi” (M4/2), burdúyduķ “buradaydık” (M11/2), yaşında (M12/1), çumradiydi “Çumra’daydı” (M21/2), kisecikde “Kisecik’te” (M18/20), ocağda (M7/6), memleketde (M13/4)

¹²⁴ Ahmet Buran, *age.*, s. 134-176.

¹²⁵ Ahmet Buran, *age.*, s. 177-201.

3.2.1.1.5. Ayrılma Hâli Eki

İş, hâl ve hareketin çıkma, başlama noktasını gösterir. Genelde fiilin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaştığı veya çıktığı isim bu hâlde bulunur.¹²⁶

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak bulunma hâli ünsüz uyumuna tabi değildir. “-dAn” şeklinde kullanılır.

arasından (M1/6), ağızdan (M3/22), heybeden (M19/9), derelerden (M19/21), olduğundan sona (M8/7), hürdan “şuradan” (M27/11)

3.2.1.1.6. İlgî Hâli Eki

Diğer hâl eklerinden farklı olarak ismi isme bağlar ve tamlama kurar. Sadece “olmak” fiili ve bildirme ekleriyle yüklem olarak kullanıldığında ismi fiile bağlar.¹²⁷

Bölge ağzında ilgi hâli eki “-nIn, -nUn, -nİñ, -nUñ, -In, -Un, -İñ, -Uñ, -ñ, -im” şeklinde kullanılır. Bununla birlikte “ñ” li şekiller daha yaygındır. Ayrıca bazı örneklerde ilgi hâli ekinin sonundaki “n” ünsüzünün düştüğü de görülür.

direkleriñ (M1/2), bunuñ (M1/46), işimizin (M1/48), cāminiñ (M2/42), ellerimiziñ (M3/29), inēñ “ineğın” (M4/10), mezerlññ “mezarlığın” (M4/40), erkēniñ “erkeğinin” (M12/94), emminin (M12/104), memediñ (M18/40), yoluñ (M22/1), bağı içinden (M1/13), türküsünü olduğu (M17/2), oranıñ “oranınki” (M11/33), benim (4/41), bizim (M4746)

Aşağıdaki örnekte kelime ünsüzle bitmesine rağmen ilgi hâli eki “-nin” şeklindedir. Muhtemelen kelimenin aslındaki iyelik ekinin düşmesinden ötürü bu şekil kullanılmıştır.

seydişerniñ (Seydişehir’in <seydişehirinin) (M17/19)

¹²⁶ Ahmet Buran, *age.*, s. 202-234.

¹²⁷ Ahmet Buran, *age.*, s. 61-98.

3.2.1.1.7. Eşitlik Hâli Eki

Temel vazifesi eşitlik, gibilik, kadarlık ve benzerlik bildirmektir. Gittikçe işlevi daralmakta ve bir yapım eki hüviyetini almaktadır.¹²⁸

Bölge ağzında eşitlik hâli yazı dilinden farklı olarak, bir örnek hariç, ünsüz uyumuna tabi olmamıştır. Ek “-cA” şeklinde kullanılmıştır.

iyce (M3/20), yavâşca (M4/19), daTlıca (M5/19), yamalıklıca (M6/4), temiŞçe (M6/6), yoñatca “düzgünce” (M14/16), evelce (M18/3), güzêlce (M26/3)

3.2.1.1.8. Yön Gösterme Hâli Eki

Yazı dilinde olduğu gibi bölge ağzında da bu ek çekim eki olma özelliğini yitirmiş ve kalıplaşmıştır. Ek “-ArI” veya “-rA” şeklindedir.

yokarı (M4/23), dışarda (M8/38), üzerindeydim (M15/5), içeri (M22/15)

3.2.1.1.9. Vasıta Hâli Eki

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisi vasıtası ile, kendisinin iştiraki ile veya kendisinin ifade ettiği zamanda yapıldığını göstermek için kullanılan “-n” vasıta eki, artık kalıplaşmış olarak belli bazı kelimelerde bulunur. Günümüzde bu ekin vazifesini “ile” edatının ekleşmiş biçimleri yerine getirmektedir.¹²⁹

ikindin (M1/30), güzün (M19/4), gışın (M17/17), yazın (M17/17)

Bölge ağzında “ile” edatı “-len, -na” gibi yazı dilinden farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

özâlliklen “özellekle” (M6/6), dolandınna “dolandığınla” (M8/27), iranna “İran’la” (M10/2), gâmyonnarıla “kamyonlarla” (M11/8), onula “onunla” (M29/28)

¹²⁸ Ahmer Buran, *age.*, s. 266-285.

¹²⁹ Ahmet Buran, *age.*, s. 235-265.

3.2.1.2. İyelik Ekleri

I. Teklik Şahıs İyelik Eki : -m

Bölge ağzında birinci teklik şahıs iyelik eki yazı dilinden farksızdır.

ğaydım (<*kayıt-ı-m*) (M1/2), *ğayınnam* (M4/1), *anam* (M4/41), *lasdīm* “*lastiğim*” (M6/15), *gızım* (M12/37), *allām* “*Allah’ım*” (M12/84), *damām* “*damağım*” (M19/19)

II. Teklik Şahıs İyelik Eki : -ñ, -n

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak Eski Anadolu Türkçesindeki gibi ikinci teklik ve çokluk şahıs iyelik eklerinde genellikle “-ñ”li şekiller kullanılır.¹³⁰ Nadiren “-n” nin de kullanıldığı görülür.

dişin (M3/14), *anneñe* (M3/32), *anañ* (M4/35), *arabañı* (M4/48), *emmiñ* (M7/22), *komşuñ* (M12/89), *adamıñ* (M21/11), *darañ* “*taragın*” (M26/6), *mağasıñ* (M29/19)

III. Teklik Şahıs İyelik Eki : -I, -U, -sI, -sU

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak iyelik ekinden önceki ünsüzün eriyip hece kaynaşması neticesinde iyelik ekiyle kaynaşarak son hecedeki ünlüyü uzattığı görülür.

yardımcısı (M1/1), *ağacı* (M1/25), *çekirdē* “*çekirdeği*” (M3/12), *ekmēnle* “*ekmeğiyle*” (M12/9)

I. Çokluk Şahıs İyelik Eki : -mIz, -mUz

işimiz (M1/9), *çocuqlūmuzda* “*çocukluğumuzda*” (M5/4), *úñūmūze* “*önümüzde*” (M5/8), *harmanımız* (M6/9), *açımımız* (M8/2), *evletlerimiz* (M10/30), *ğünnerimiz* “*günlerimiz*” (M13/25)

¹³⁰ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, 2011, s. 12.

II. Çokluk Şahıs İyelik Eki : -ñİz, -ñUz

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak ikinci çokluk şahısta damak “n” si kullanılmaktadır.

ikiñiz (M3/46), añızıñız (M3/48), ğazıñız (M27/38)

III. Çokluk Şahıs İyelik Eki : -lArI

ellerini (M1/29)

3.2.1.3. Aitlik Eki

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak aitlik eki ünlü uyumuna dâhil olduğundan, “-kI, -kU” şeklinde kullanılmaktadır. Ayrıca aitlik ekinin eriyerek önündeki ünlüyü uzattığı örneklerle de sıklıkla rastlanır.

oranıķı “oranıķı” (M11/33), onnarıķını “onlarıķını” (M3/26), sodurlunuķu “Sodurlununki” (M17/55), ordā “ordaki” (M5/18), yerdē “yerdeki” (M29/27)

3.2.1.4. Çokluk Eki

Bölge ağzında çokluk eki “-lAr” yazı dilinden farklı olarak ilerleyici benzeşmeyle “-nAr” şekline değişebilmektedir.

evletlerimiz (M10/30), ekinnere “ekinlere” (M13/3), ğardiyannar “gardıyanlar” (M22/13)

3.2.1.5. Soru Eki

ebe miñ “ebe misin” (M9/23), az mı (M19/35)

3.2.2. Fiillerin Basit Çekimi

3.2.2.1. Bildirme Kipleri

3.2.2.1.1. Geniş Zaman

Bölge ağzında geniş zaman eki yazı dilindeki gibi “-Ar, -r” dir.

I. Teklik Şahıs

Bölge ağzında Eski Anadolu Türkçesindeki “-vAn” birinci teklik şahıs ekinin kalıntısı olarak geniş zaman, gelecek zaman, öğrenilen geçmiş zaman, şimdiki zaman ve bildirme çekiminin birinci teklik şahıslarında şahıs eki genellikle “-n, -In” dir.¹³¹ “-Im/-Um” şeklinin kullanıldığı örnekler de vardır.

Ayrıca bazı örneklerde geniş zaman ekinin hece yutulmasına uğradığı da görülür.

diyemen “diyemem” (M1/37), varın “varırım” (M1/45), bulaman “bulamam” (M4/27), bilmen “bilmem” (M5/2), baçarım (M12/96), varırın “varırım” (M22/10), girerin “girerim” (M22/28), alırın “alırım” (M22/28)

II. Teklik Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak ikinci teklik şahıs çekiminde geniş zaman ekinin eridiği örnekler çoktur.

variñ “varırsın” (M1/30), bükersin (M3/1), varısın “varırsın” (M9/7), bilirsin (M11/20), ğabul eden mi “kabul eder misin” (M12/88), bilmen “bilmezsin” (M17/39), biliñ “bilirsin” (M18/39), geliñ mi “gelir misin” (M22/9), atan “atarsın” (M26/5), geçiriñ “geçirirsin” (M26/5), sıvan “sıvarsın” (M27/32), yuñ “yıkarsın” (M27/12)

III. Teklik Şahıs

Yöre ağzında yazı dilinden farklı olarak geniş zamanın üçüncü teklik şahsında “r” ünsüzünün düştüğü örnekler görülür.

keser (M1/18), indiri bindiri “indirir bindirir” (M26/4), veri “verir” (M5/18), gör “koyar” (M2/9), çıķamaz (M11/33)

I. Çokluk Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak birinci çokluk şahıs çekiminde geniş zaman ekinin hece yutulmasına uğradığı örnekler vardır. Ayrıca şahıs ekinin yarı tonsuzlaştığı örneklere de tesadüf edilir.

¹³¹ Zeynep Korkmaz, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağzlarındaki Kalıntıları”, *TDAY-Belleten*, Ankara, 1965, s. 59.

çeviririz (M2/3), bilemiyiz (M18/44), veriS “veririz” (M27/11), götürüz “götürürüz” (M2/7), vuruz “vururuz” (M3/5)

II. Çokluk Şahıs

Bölge ağızında yazı dilinden farklı olarak geniş zamanın ikinci çokluk şahıs ekinde “ñ” kullanılır.

bilmezsiñiz “bilmezsiniz” (M5/4)

III. Çokluk Şahıs

Bölge ağızında yazı dilinden farklı olarak geniş zaman üçüncü çokluk şahıs çekiminde gerileyici benzeşme neticesinde “r” ünsüzü “l” ye döner.

çıķallar “çıkarlar” (M12/101), dikeller “dikerler” (M11/29), baķışillar “bakışirlar” (M12/46)

3.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki yazı dilinden farksızdır.

I. Teklik Şahıs

Bölge ağızında yazı dilinden farklı olarak öğrenilen geçmiş zamanın birinci teklik şahsında şahıs eki olarak “-In,-Un” kullanılır.

götürmüşün “götürmüşüm” (M1/22), yürümüşün “yürümüşüm” (M2/11), doğmuşun “doğmuşum” (M12/6)

II. Teklik Şahıs

gitmişin (metin dışı)

III. Teklik Şahıs

bulamamış (M3/19), geleğomuş (M6/14), demiş (M3/42), emzirmiş (M12/8)

I. Çokluk Şahıs

görmemişiz (M17/46)

II. Çokluk Şahıs

Yöre ağzında yazı dilinden farklı olarak ikinci çokluk şahıs çekiminde damak n'si kullanılır.

duymuşsuñuzdur (M23/7)

III. Çokluk Şahıs

sallamışlar (M2/12), dertleşmişler (M4/26), goymuşlar (M4/31)

Bazı Anadolu ağızlarında kullanılan geçmiş zaman eki “-(n)Ik, -(n)Uk” bölge ağzında da, özellikle üçüncü şahıslarda, çok sık kullanılmaktadır. Ayrıca diğer Anadolu ağızlarından farklı olarak bu ek ünlü ile biten fiillere geldiğinde yardımcı ses olarak “y” değil “n” sesi kullanılır.¹³² Metinlerde çok fazla geçmemesinin sebebi karşılıklı konuşmalarda kullanılmasından ötürüdür.

I. Teklik Şahıs

Birinci teklik şahısta kullanımı azdır.

unuduğum (M8/32)

II. Teklik Şahıs

Kullanımı nadirdir.

Başdan õle alışdırıksın. (Ayşe DANIŞIK / Arıkören)

III. Teklik Şahıs

Bölge ağzında kullanımı çok fazladır.

ölükdür (M1/34), geliğ (M6/12), õñe düşük (M7/34), satığ (M16/5), alığ (M16/5), yenik (M16/5), gidik (M20/20), gidik (M21/10)

¹³² Bk. Ömer Asım Aksoy, *Gaziantep Ağzı I*, TDK Yay., İstanbul, 1945, s. 176-179; Faruk Yıldırım, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağzları I*, TDK Yay., Ankara, 2006, s. 223-225, 284-297, 303, 304, 306; Erol Öztürk, *SBYA*, TDK Yay., Ankara, 2009, s. 161; Ahmet Buran, “-Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı”, *TDAY - Belleten*, Ankara, 1994, s. 11-18; Nurettin Demir, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Geçmiş Zaman Eki -(y)XK”, *Edebiyat ve Dil Yazıları - Mustafa İsen'e Armağan*, Ankara, 2007, s. 133-147; Nurettin Demir, “Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik gelir”, *Dilbilim Araştırmaları*, 1996, s. 136-148; Ahmet Miskioğlu, “Görülmeyen, Başkasından Duyulmayan (-ik’li) Geçmiş Zaman”, *Türk Dili*, S.28, TDK Yay., İstanbul, 1992, s. 1-3; Jale Öztürk, “Antakya Ağzında -k ve -şkAn Eklerinin Kullanımı”, *Türk Dili*, TDK Yay., Ankara, 2006, S 654, s. 530-535; Gülseren Tor, “Mersin Ağızlarında {-(y)Ik} Ekinin Kullanımı”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, İstanbul, 2009, Cilt 19, s. 107-162.

I. Çokluk Şahıs

Kullanımı nadirdir.

Mısırı geç sulanığız. (İsmail ÇEKER / Arıkören)

II. Çokluk Şahıs

Kullanımı nadirdir.

Yanından geçik gidiksiñiz. (Ayten ÇEKER / Arıkören)

III. Çokluk Şahıs

Bölge ağzında anlatılan geçmiş zamanın üçüncü çokluk şahısta kullanımı oldukça fazladır.

bişirikler (M5/6), verikler (M7/21), dolduruğlar (M29/62)

3.2.2.1.3. Görülen Geçmiş Zaman

Yöre ağzında yazı dilinden farklı olarak görülen geçmiş zaman eki ünsüz uyumuna tabi değildir, “-dI, -dU” şeklindedir.

I. Teklik Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak görülen geçmiş zaman birinci teklik şahıs ekinde nadiren “-n” de kullanılır.

gitdim (M1/6), yèdirdim (M19/1), doğutdun “dokuttum” (M21/14)

II. Teklik Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak ikinci teklik şahıs ekinde “ñ” li şekil daha yaygındır.

döndüñ geldiñ (M7/30), duyduñ (M12/71), bildiñ (M22/18)

III. Teklik Şahıs

uzatdı (M12/87), basdı (M13/11)

I. Çokluk Şahıs

gitdik (M1/20), keydik “giydik” (M6/19), düşdük (M13/15)

II. Çokluk Şahıs

Bölge ağızında yazı dilinden farklı olarak ikinci çokluk şahıs ekinde damak n'si kullanılır.

yaqđıñız (M3/46), geldiñiz (M13/17), getirdiñiz (M3/46)

III. Çokluk Şahıs

yapdılar (metin dışı)

3.2.2.1.4. Şimdiki Zaman

Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi¹³³ bölge ağızında da “-yor” şimdiki zaman eki genellikle “-yo, -yó” gibi yazı dilinden farklı şekillere girer.

I. Teklik Şahıs

Yöre ağızında yazı dilinden farklı olarak şimdiki zamanın birinci teklik şahıs çekiminde “-n” de kullanılmaktadır. Şimdiki zaman eki genellikle -yo şeklinde görülür.

gidiyóm “gidiyorum” (M1/5), yiyón “yiyorum” (M3/20), biliyóm “biliyorum” (M11/28), arıyón “arıyorum” (M12/36), baqıyorum (M12/97)

II. Teklik Şahıs

Bölge ağızında şimdiki zaman ikinci teklik şahıs çekiminde genellikle hece kaynaşması hadisesi meydana gelmektedir.

qaldırıyón “kaldırıyorsun” (M1/29), qaynadıyón “kaynatıyorsun” (M3/27), yemiýón “yemiyorsun” (M4/3), nāpıyón “ne yapıyorsun” (M4/46), sarıyóñ “sarıyorsun” (M22/4), qoyúyón “koyuyorsun” (M28/6)

III. Teklik Şahıs

Üçüncü teklik şahısta genellikle “r” ünsüzü düşmektedir.

¹³³ Zeynep Korkmaz, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Tarihi Devirlerle Bağlantısı Üzerine”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 64.

baş olmuyo (M1/10), veriyó (M1/24), diyó (M3/18), gidiyó (M22/27), ğurtulúyó (M28/10)

I. Çokluk Şahıs

Bölge ağızında birinci çokluk şahıs çekiminde genellikle hece kaynaşması hadisesi meydana gelmektedir. Ayrıca “-z” şahıs ekinin yarı tonsuzlaşarak “-S” ye dönmesine de rastlanır.

bişiriyóz “pişiriyoruz” (M4/2), geçiriyóS “geçiriyoruz” (M5/9), isladiyóz “ıslatıyoruz” (M7/1), ediyóz “ediyoruz” (M7/6)

II. Çokluk Şahıs

Bölge ağızında şimdiki zamanın ikinci çokluk şahsında “r” ünsüzü düşer ve şahıs ekinde “ñ” li şekil kullanılır.

yapıyoñuz “yapıyorsunuz” (M19/48)

III. Çokluk Şahıs

Üçüncü çokluk şahısta da “r” sesinin düştüğü görülür.

geliyólar (M11/31), salmıyólar (M11/32), gezdiriyólar (M12/83), sađlıyólar (M18/36)

Yöre ağızında yardımcı fiillerle yapılan şimdiki zamana da rastlamak mümkündür.¹³⁴

duyup durun “duyuyorum” (M17/73), ğızarıp duru “kızarıyor” (M17/73), işliyip duru “işliyor” (M19/10), yapıp batır “yapıyor” (Hafize ÇEKER / Arıkören)

3.2.2.1.5. Gelecek Zaman

Bölge ağızında gelecek zaman eki çeşitli fonetik hadiseler neticesinde “-ce, -ca, -aca, -ece, -cek, -cak” gibi şekillere girerek yazı dilinden farklılık arz eder.

¹³⁴ Ali Akar, “Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Muğla, 2001, s. 1-10.

I. Teklik Şahıs

Bölge ağzında gelecek zamanın birinci teklik şahıs çekiminde şahıs eki olarak yazı dilinden farklı olarak “-n” de kullanılır.

yapacān “yapacağım” (M1/15), *gitÇen* “gideceğim” (M4/15), *yemicen* “yemeyeceğim” (M16/16), *yicen* “yiyeceğim” (M28/45)

II. Teklik Şahıs

kéycen “giyeceksin” (M6/6), *ķoyacañ* “koyacaksın” (M12/89), *démiyeceksin* (M12/101), *çözecēñ* “çözeceksin” (M26/1), *nişliceñ* “ne yapacaksın” (M29/66)

III. Teklik Şahıs

salcaķ (M1/32), *gitcek* (M4/32), *baķıvıracaķ* “bakıverecek” (M12/47), *içilcek* (M18/26), *olca* “olacak” (M26/12)

I. Çokluk Şahıs

gezcez (M6/31)

II. Çokluk Şahıs

gidivicēñiz “gidivereceksiniz” (M7/23)

III. Çokluk Şahıs

vercekler (M6/32)

3.2.2.2. Tasarlama Kipleri

3.2.2.2.1. Emir Kipi

I. Teklik Şahıs

Emir kipinin birinci teklik ve çokluk şahıslarının istek kipi mi olduğu konusu tartışmalıdır.¹³⁵ Aşağıda verilen örneklerin emir kipine ait olduğu kanaatindeyim. Bundan ötürü bu örnekleri “Emir Kipi” başlığı altında vermekteyim.

¹³⁵ Ahmet Bican Ercilasun, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Türk Dili*, S 505, TDK Yay., Ankara, Ocak 1995, s. 3-9.

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak emir kipinin birinci teklik şahıs çekiminde Eski Anadolu Türkçesindeki gibi “-AyIn” şekli daha çok kullanılır.¹³⁶ Fakat bölge ağzında dar ünlülü şekiller hâkimdir.

veriyin “vereyim” (M1/37), gidiyin “gideyim” (M4/27), ğalıyın “kalayım” (M4/47), diyin “diyeyim” (M7/10), okıyúum “okuyayım” (M12/101), bağıyın “bakayım” (M19/8), ediviriyin “edivereyim” (M29/103)

II. Teklik Şahıs

Bölge ağzında kullanımı yazı dilindeki gibi eksizdir.

bul (M1/3), kaç “kalk” (M4/12)

III. Teklik Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak “-sıñ” şekli de kullanılır.

gitsin (M1/23), ğalmasıñ (M7/32), çıđmasıñ (M12/102)

I. Çokluk Şahıs

Bölge ağzında kullanımı yazı dilinden farksızdır.

gidelim (M1/38), doğuyalım (M3/2), baçalım (M6/9), çırpalım (M12/71), diñlenelim (M23/12)

II. Çokluk Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak ikinci çokluk şahıs çekiminde hece kaynaşması hadisesi yaygındır. Ayrıca “ñ” li şekiller de kullanılmaktadır.

oturun (M3/2), ğonuşđurtman “konuşđurtmayın” (M9/34), getirmen “getirmeyin” (M12/113), ellemeñ “ellemeyin” (M22/15), susuñ (M22/49), ekmen “ekmeyin” (M23/44)

III. Çokluk Şahıs

Bölge ağzında ilerleyici benzeşme neticesinde yazı dilinden farklı şekiller görülür.

¹³⁶ Faruk Kadri Timurtaş, *age.*, s. 147.

*gidivisiñler “gidiversinler” (M7/24), olmasınnar “olmasınlar” (M29/70),
ğocasınnar “kocasınlar” (M29/95)*

3.2.2.2. Şart Kipi

Bölge ağzında şart kipinin kullanımı yazı dilinden farksızdır.

I. Teklik Şahıs

bulsam (M18/13), oğusam (M18/13)

II. Teklik Şahıs

olmasan (4/14), vèrsen (M18/13), desen (29/45)

III. Teklik Şahıs

dilî ossa (M3/45), şey_étse (M3/45)

Metinlerde istek, gereklilik kipi örneklerine ve şart kipinin çokluk şahıs örneklerine rastlanmamıştır.

3.2.3. Fiillerin Birleşik Çekimi

3.2.3.1. Hikâye

Geniş Zamanın Hikâyesi

Bazı örneklerde “r” sesinin düştüğü görülür.

*darardıķ (M4/7), elerdik (M3/23), üyüdüdüğ (M3/26), oturuduķ (M7/15),
çiynerdiķ (M10/3), cezālandırılardı (M14/11)*

Gelecek Zamanın Hikâyesi

“k” ünsüzünün eriyerek önündeki ünlüyü uzattığı görülür.

*gelcēdim “gelecektim” (M1/34), baķcādı “bakacaktı” (M4/14), dicēdi
“diyecekti” (M19/50)*

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

“r” sesinin düştüğü görülür.

diyódun (M3/18), gıryıyodum (M3/18), olmuyodu (M24/6)

Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

dedimdi (M4/35), galdıydık (M17/35)

3.2.3.2. Rivayet

Geniş Zamanın Rivayeti

olmazmış (M3/20), geçermiş (M5/14), danışırımış (M11/38), dutallarımış (M23/10)

Şu örnekte ise geniş zaman eki “y” ye dönmüştür.

içiriyimiş “içirirmiş” (M10/19)

Şimdiki Zamanın Rivayeti

çıkartmıyolarmış (M4/23), yatıyómuş (M6/16)

Gelecek Zamanın Rivayeti

şeylencemiş “şeylenecekmiş” (M5/12), bayram _ olcamış “olacakmış” (M6/10), geçecemiş “geçecekmiş” (M28/39)

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

demişimiş (M7/32), almışımış (M28/29)

3.2.3.3. Şart

Geniş Zamanın Şartı

Bölge ağzında birinci teklik şahıs eki olarak “-n” nin de kullanıldığı görülür.

yersen (M1/18), vermezse (M1/37), oturusam (M4/8), bulursañ (M6/3), alınırsa (M8/3), sererseñiz (M26/16), almazsan “almazsam” (M22/26)

Şimdiki Zamanın Şartı

istiyosa (M17/42), geçiriyósan (M28/10)

Gelecek Zamanın Şartı

ğalacāsan “kalacaksan” (M1/44), gelcēse “gelecekse” (M9/10), etcēsen “edeceksen” (M21/4)

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

vardıysa (M22/11), gitdiyse (M22/23)

-(n)IK/-(n)UK ile Yapılan Geçmiş Zamanın Şartı

ölüğüse (M12/11), gidilikse (M28/18)

3.2.3.4. Katmerli Çekim

Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti

iniyómuşumuş (M4/25)

Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti

içellerimişimiş (M16/3), güder ĩmiş ĩmiş (M18/12)

Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayetinin Rivayeti

getirmişler ĩmişimiş (M9/3)

3.2.4. Ek Fiil

3.2.4.1. Ek Fiilin Geniş Zamanı ve Bildirme Ekleri

I. Teklik Şahıs

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak birinci teklik şahısta “-In, -Un” da kullanılmaktadır.

köydüyün “köydeyim” (M1/30), ufām “ufağım” (M7/33), arķasındıyım (M7/38), ocağıyın “ocağıyım” (M9/8), ğaribanım (M12/101), hastıyın “hastayım” (M28/17)

II. Teklik Şahıs

nışannısın “nışanlısın” (M7/24), ebe miñ “ebe misin” (M9/23)

III. Teklik Şahıs

Bölge ağzında bildirme eki ünsüz uyumuna tabi değildir.

ilancıkđır “yılancıktır” (M9/6), vardır (M26/6), adamımızdır (M27/3)

I. Çokluk Şahıs

koğuşdıyúız “koğuştayız” (M1/42), varız (M5/6)

II. Çokluk Şahıs

kimlendiriñiz (M20/4), çoÇuķsuñuz (M22/49)

Metinlerde bildirme eklerinin üçüncü çokluk şahsına rastlanmamıştır.

3.2.4.2. Görülen Geçmiş Zaman

I. Teklik Şahıs

mādurđum (M12/17), yaşında mığım (M12/93), bandócuđum (M19/24), yalıñızıđım (M29/68)

III. Teklik Şahıs

şey diyilidi (M7/23), varıdı (M10/10), bağıdı (M10/13), meşurudu (M16/1), güççüdü “küçüktü” (M24/17), çoğudu (M27/26), şöylüydü “şöyleydi” (M28/34)

I. Çokluk Şahıs

cāhilidik (M10/21)

Metinlerde ikinci teklik, çokluk ve üçüncü çokluk çekimi örneklerine rastlanmamıştır.

3.2.4.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

I. Teklik Şahıs

yaşındıymışım “yaşındaymışım” (M4/55)

III. Teklik Şahıs

avcılarımıŝ (M15/16), elindiymiş (M17/10), zeñginimiŝ (M17/31), arķadaŝımıŝ (M20/2)

I. Çokluk Şahıs

biz d yilmiŝsiz (M15/12)

Bölge ağızında tıpkı yazı dilindeki gibi şart ve gör len geçmiş zaman çekimlerinde kullanılan şahıs ekleri iyelik menŝeli, diğ r kiplerde kullanılanlar ise zamir menŝelidir. Fakat sadece bir  rnekte  ğrenilen geçmiş zaman çekiminde iyelik menŝeli zamir ekinin kullanıldığı g r l r.

F kirimiŝik (M17/37)

Metinlerde ikinci teklik, okluk ve   nc  okluk çekimlerine rastlanmamıştır.

3.2.4.3. Şart Kipi

đirmızıysa (M21/7), varısa (M29/46)

3.2.5. Sıfat-Fiil Ekleri

Nesnelerin hareket vasıflarını karŝılayan fiil şekilleridir. Sıfat-fiillerde hareket ifadesinden başka zaman ifadesi de vardır.¹³⁷

-AcAk

Bölge ağızında çeşitli fonetik hadiseler sonucunda “-ce, -aca, -caķ -ca, -cek” gibi şekillerde karşımıza çıkmaktadır.

gitc m yer “gideceğim yer” (M1/4), ıķaca_ olanlar “ıkacak olanlar” (M1/29), ğatcaķlarımızı (M7/1), adam_ olacaķ d ye (M12/61), alca_ olmuş “alacak olmuş” (M17/62), barıŝc _ olmuş “barıŝacak olmuş” (M17/64), gitcek yeri (M22/28), sorcaķ_ olsan (M23/1), ğatacaķ ğap (M29/45)

¹³⁷ Muharrem Ergin, *age.*, s. 333.

-mAz

sürmez_ oldu (M10/12), yórúmezlerde (M23/41)

Aşağıdaki cümlede “-madan” anlamında zarf-fiil yerine kullanılmıştır.¹³⁸

havağalandan merziFona varmaz bir saaat (M1/4)

-An

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak “ñ” li şekillere de tesadüf edilir.

dóküntü yiyen (M1/19), keyen (M6/25), ğalanı (M7/41), müsāFir_ alañ (M8/10), duranı (M17/29), ğurannarı “kuranları” (M18/39), yürüyemiyen çocū (M18/46), ğalañ ğalmış (M23/27), ğöçen yörümüş “ğöçen yörükmiş” (M23/20)

-dIk, -dUk

Bölge ağzında bu sıfat-fiil ekinin iyelik eki ile genişlemiş şekillerine çok tesadüf edilir. Ayrıca bu genişlemiş şekillerde ünsüz erimesinden dolayı son hecedeki ünlünün uzadığı da görülür.

ne yapıdın “ne yaptığın” (M1/27), bildimiz “bildiğimiz” (M5/27), dedñ gibi “dediğin gibi” (M7/11), yürüyebildī yok “yürüyebildiği yok” (M9/12), geldiğiniz yerde (M10/13), onnarıñ ğördū rezillī “onların gördüğü rezilliği” (M10/28), çıkdık zaman (M11/37), yapmadım ğalmadı “yapmadığım kalmadı” (M12/75), ğaradağ oldū sene “Karadağ olduğu sene” (M17/39), ekdikleri yere (M23/51), su işdim tas “su içtiğim tas” (M28/11)

-AsI

oynıyasıları gelsin (M8/17)

-mIş, -mUş

ölmüşlerimiziñ (M12/40), elbise_ almış_ adam (M12/66), oğumuş bi adammış (M18/12)

¹³⁸ Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000, s. 167-169.

-(n)Ik, -(n)Uk

Bölge ağzında kip eki olarak, özellikle üçüncü şahıslarda, sıkça kullanılan bu ek diğer Anadolu ağzlarındaki gibi zarf-fiil yapmazken sıfat-fiil yapmaktadır.¹³⁹

çürúnũ “çürünüğü” (M9/27), avakanı çıkık olannar (M9/30), evlenik mevlenik diyil (M18/30)

3.2.6. Zarf-Fiil Ekleri

Hareket hâli ifade eden fiil şekilleridir. Hareket hâli ifade ettikleri için anlam bakımından fiil olan kelimelerdir. İsim gibi kullanılmaz, isim çekim eklerini almazlar.¹⁴⁰

-A

oķıyá oķıyá (M2/16), sürüne sürüne (M5/25), ğarışdıra ğarışdıra (M10/8), ğaça ğaça (M12/30), sürüye sürüye (M17/77), aqlım ére_ ére (M28/18), çeke çeke (M29/43)

-dU mU

hata olüvüdu mü “hata oluverdi mi” (M1/3), asdın mı (M27/14), aķşam oldu mu (M8/11)

-Ip, -Up

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak son ünsüzün yarı tonlulaştığı da görülür.

sıyırıp (M1/19), ğoyup (M7/40), girip (M12/62), alıP_ alıP (M3/47), gidiP (M11/22), varıP (M29/57)

-IncA, -UncA

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak yarı kalın ünlülü şekiller de görülür. Ayrıca “n” ünsüzü bazı örneklerde düşer.

¹³⁹ Ahad Üstüner, *age.*, s. 141-144.

¹⁴⁰ Muharrem Ergin, *age.*, s. 338.

yitirince (M3/40), öksürünce (M4/20), diyince (M19/50), , everince (M21/8) dedeñ olunca (M20/29), gátmíyíncá (M22/13), biüyüünce (M24/26), demirleri olmuyúncá (M29/10)

Bir örnekte ekin sonunda “k” ünsüzü türemiştir.

ğaçaķ oluncaķ (M11/36)

Dikkat çekici bir özellik olarak bu zarf-fiil ekinden önce “-Iy/-Uy” hecesinin türediğı misallere de rastlanır.

ölüyünce “ölünce” (M10/11), çıkıyınca “çıkınca” (M10/12), evleniyince “evlenince” (M17/4), şey_ ediyince “şey edince” (M17/5), gidiyince “gidince” (M17/14), varıyınca “varınca” (M17/63)

-ıcak

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bu zarf-fiil eki, bir örnekte sonundaki ünsüz düştüğü hâlde karşımıza çıkmaktadır.

çıkıca “çıkınca” (M4/53)

-AsıyA

gelesiye (M4/5), bitesiyeye (M11/11), gelesiye (M16/2), bitiresiye (M19/43)

-mAdAn

savırmadan (M24/6), elemeden (M24/6), durmadan (M26/11)

-ArAk

Son ünsüzün tonlulaştığı örnekler de vardır. Ayrıca bir örnekte ünsüz aykırılışması hadisesi mevcuttur.

cizre_ olarağ “cizye olarak” (M25/17), sürgün olaraķ (M11/6), sürıyelek “sürüyerek” (M17/69)

-AcAk + İyelik Eki +Hâl Eki

Hece kaynaşması neticesinde orta hece ünlüsü uzamıştır.

ölcēnde “öleceğinde” (M4/22)

-dIk/-dUk + İyelik Eki + Hâl Eki , -dIk/-dUk +Hâl Eki + Çekim Edatı

Bölge ağzında yazı dilinden farklı olarak hece kaynaşması neticesinde orta hece ünlüsünün uzadığı örneklere sık rastlanılır.

öldünde “öldüğünde” (M4/55), indikden sōra (M11/35), öldümde “öldüğümde” (M12/108), geldiğinde (M15/22), öldükden kerı (M20/27), vardümde “vardığımda” (M22/10), doladıkdan kerı (M29/5), ğaynatdıkdan sora (M24/3)

-ken

Bölge ağzında “-ken” zarf-fiil eki yazı dilinin aksine ünsüz düşmesi, ünlü türemesi hadiseleri neticesinde “-kA, -kAnA” gibi çok çeşitlilik arz eder. Ayrıca bu ek bölge ağzında ünlü uyumuna da tabi olmuş durumdadır.

oķunuķa “okunurken” (M1/30), ederķe (M3/29), sağıķana “sağken” (M10/4), ararķana “ararken” (M12/35), giderken (M13/6), geķerke (M15/7), gelikene “gelirken” (M16/15), oynarķan (M14/6), bekliyeken “beklerken” (M17/67)

-işın

Eski Anadolu Türkçesinde Karamanlı ağzı sahasında görülen bu ek bölge ağzında da görülmektedir.¹⁴¹

esgiye baķıřın şindi bayā iyi (Yunus ÇEKER / Arıķören)

-dUk sıra

Metinlerde geçmeyen bu ek de bölge ağzında zarf-fiil eki olarak “-dıkça” yerine kullanılmaktadır.

gördüksıra canım sıķalıyo (İsa Veli ÇEKER / Arıķören)

¹⁴¹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 346.

4. SONUÇ

Çalışmamızda tespit ettiğimiz özellikler kısaca aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

1) Bölge ağızında özellikle dar ünlülerin normal süreden kısa söylenmesine sıkça rastlanılır. (Bk. Kısa Ünlüler, s. 22)

2) Çumra havalisi Yörükleri ağızında kalınlık-incelik uyumu yazı dilinden ileri seviyededir. Yazı dilinde uyuma dahil olmayan ek fiil, aitlik eki, “-ken” zarf-fiili, tezlik fiili, ile edatı, kendisinden önceki kelimenin ünlüsüne bağlı olarak yöre ağızında büyük oranda kalınlık-incelik uyumuna tabi olmuştur. Ayrıca bazı yabancı kelimeler de uyuma sokulmaktadır. (Bk. Kalınlık-İncelik Uyumu, s. 24-27)

3) Düzlük-yuvarlaklık uyumu bölge ağızında yazı diline nispetle daha ileri seviyededir. Hatta kökteki yuvarlak ünlülerin kendinden sonra gelen düz geniş ünlüleri yuvarlaştırdığı görülür. (Bk. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu, s. 28-29)

4) Bölge ağızında damak n’si gerek kelime köklerinde gerek eklerde büyük oranda muhafaza edilmektedir. (Bk. s. 41)

5) Kalın sıradan ünlülerle kullanılan, art damakta boğumlanan “ğ, k” ünsüzleri ile gırtlakta boğumlanan “q, k” ünsüzlerinin kullanımı bir kurala bağlı değildir. Aynı kelimenin iki ünsüzle de kullanıldığı örneklere rastlanır: ğoruz (M2/2), qorsun (M26/3).

6) Yöre ağızında “l” ve “n” ünsüzlerinin benzeştirici etkisi oldukça fazladır. İlerleyici benzeşme gerileyici benzeşmeye nispetle daha çoktur. Ayrıca yakın ünsüzler arasındaki benzeşme de uzak ünsüzler arasındaki benzeşmeye nazaran daha ziyade gerçekleşmektedir. (Bk. Ünsüz Benzeşmesi, s. 44-48)

7) Yöre ağızında tonlulaşma çok fazladır. Özellikle bulunma, ayrılma hâli ekleri, görülen geçmiş zaman eki ve ettirgenlik ekinde tonlu şekiller tercih edilmektedir. Bu da ünsüz uyumunu bozmaktadır. (Bk. Ünsüz Uyumu, s. 62)

8) Bölge ağızında “r” ünsüzünün içte ve sonda düştüğü örneklere çok sık rastlanılır. Bunun yanında “n” ünsüzü de ikinci olarak içte ve sonda fazlaca düşmektedir. Bunun yanında “t, l, h, k, ğ, v, z, m” gibi ünsüzlerin düştüğü örneklere de rastlanır. (Bk. Ünsüz Düşmesi, s. 56-59)

9) Bölge ağızında başta “h” sesinin türemesi hadisesine sıklıkla rastlanır. Bunun yanında “n, y, l, r, k” gibi ünsüzlerin türediği örnekler de mevcuttur. (Bk. Ünsüz Türemesi, s. 59-61)

10) Bölge ağızında vurgu sebebiyle özellikle “ş” sesinde ünsüz ikizleşmesi hadisesine de fazlaca rastlanmaktadır. (Bk. Ünsüz İkizleşmesi, s. 63)

11) Yöre ağızında “-IncA/-UncA” zarf-fiilinden önce “-Iy/-Uy” hecesinin türediği misallerin görülmesi dikkat çekicidir: gidiyince “gidince” (M17/14) gibi.

12) Hece kaynaşması ve hece yutulması hadisesine bölge ağızında sık rastlanılır. (Bk. Hece Kaynaşması, Hece Yutulması, s. 64-65)

13) Birinci teklik şahıs eklerinde “n” li şekiller, ikinci teklik ve çokluk şahıslarda da “ñ” li şekiller bölge ağızında kullanılmaktadır: bilmen “bilmem” (M5/2), sererseñiz (M26/16) gibi.

14) Bölge ağızında tezlük fiilinin çok değişik şekilleri kullanılır. Özellikle “y” sesinin tezlük fiili yerine kullanılması dikkat çekicidir: yapıymayan “yapıvermeyen” (M18/46) gibi.

15) Yöre ağızında geçmiş zaman eki ve sıfat-fiil eki olarak kullanılan “-(n)Ik/-(n)Uk”, diğer Anadolu ağızlarındaki gibi ünlü ile biten fiillere getirildiğinde yardımcı ses olarak “y” değil “n” kullanılır: Ekini ekemenik. (İsmail ÇEKER / Arıkören) gibi.

16) “-ışın” ve “-dUk sıra” zarf-fiil eklerinin bölge ağızında kullanılması da dikkat çekicidir. (Bk. s. 96)

17) Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan “-ıcağ” zarf-fiil eki “k” ünsüzü düştüğü hâlde bir örnekte tespit edilmiştir: çıkıca “çıkınca” (M4/53).

18) Eski yükleme hâli eki olan “n” bir örnekte tespit edilmiştir: geliniñ göcasın (M20/11).

19) Leyla KARAHAN’ın “Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması” adlı eserine göre bölge ağızı Batı ağızlarının IX. grubunun özellikleriyle büyük oranda örtüşmektedir.¹⁴² Fakat şu noktalarda bölge ağızı farklılık arz etmektedir:

¹⁴² Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 177.

a. “-IncA” zarf-fiil ekinin son sesi bu grupta daralmaya uğrarken bölge ağzında bu hadiseye rastlanmaz. Mesela “gidinci, görüncü” gibi kullanımlarla bu bölgede karşılaşılmaz. (Bk. s. 94-95)

b. Bu grupta, teklik ikinci şahıs iyelik ekinde ilgi hâli ekinden önce ñ > y değişmesi görülürken bölge ağzında buna rastlanmaz. Mesela “babayıñ” gibi bir kullanım bu bölgede yoktur.

c. Bu grupta “ğ” ünsüzü ince ünlüleri kalınlaştırmazken bölge ağzında kalınlaştırdığı örnekler mevcuttur: düğüne (M8/7) gibi.

d. Bu grupta damak ünsüzleri yanında meydana gelen ö > ó , ü > ú değişmelerine az rastlanırken bölge ağzında bu değişime rastlanma oranı daha fazladır: dúñúrler (M12/22), kóyde (M25/27) gibi.

5. METİNLER

-M1-

Anlatıcı: Ahmet TAPRAMAZ

Yaş: 81

Yer: İnli

Eğitimi: Okumamış, sonradan okuma-yazma öğrenmiş.

Konu: Askerlik Anıları

(1) yüzbaşı santıral yardımcısı vérdi beni. (2) hec_ışim ğaydım yok, ufağ bi mikroFon otuz bir mağara direkleriñ қаFasında gezerdim ben. (3) ufacık bi hata olüvüdü mü yüzbaşı, tapramaz git bugún şurda Filen yer olacak, bunu bi def_ét, ni varısa bunu bul. (4) bir saat gitcēm yer, havaalandan merziFona varmaz bir saat. (5) bahça_arasından gidiyóm, bağ_arasından. (6) bi gün gitdim baş_oldu, iyi kötü geşdi. (7) soñra bi diyá arızalanmış. (8) ben zati santıral yardımcısıydım_orða. (9) tapramaz çok_acele_ét bugún işimiz acele. (10) yalnız baş_olmuyo yüzbaşım dedim, bene bi arkadaş bul. (11) git dedi kimi seçersen_al git dedi. (12) aldım gitdim ben arkadaş diye_aldım gitdim. (13) ama çok bağı_çinden geçiyóruz. (14) bağ sahiplerinne ben annaşdım. (15) ben ni yapacān şimdi dedim. (16) burdan gidiyón, kór nefis_ısdıyó, bağın_çinde üzüm. (17) asger sene ben bi şey söyleyecen başğa bi şey söylemeyeceñ dedi. (18) şu sıra seniñ dedi, keser de yersen dedi insanlık nāmına yiyón amma dutar dóker yersen dedi onu sen düşün dedi. (19) dóküntü yiyen dedi sıyırıp yeniyó_olur dedi, cevap bulamadım. (20) beni_ora çekdi, niyse gitdik o ğün bizim arkadaş dutdu çekdi sıyırđı. (21) soñra bi diyá gitdim, ben sene ni _annatdım dedi. (22) hiş ğarışdırma dedim, ben yañlış bi arkadaş götürmüşün, onuñ yüzünden ğaldım ben bunu. (23) ondañ sōra geSdik, kim giderse gitsin dedi, temiz_adam ğótür. (24) adam sene bi sıra bağ veriyó. (25) kaş táne duT_

ağacı var, beyáz duT, ğara duT. (26) yiyemiyón yiyividin mi_eliñ ğapğara_olúyó.
 (27) né yapdīn meydana çıkıyó.

(28) iki tane ğurban bayramına geldim, iki tene de ramazan bayramına. (29) bayram_iznine çıkaca_olanlar ellerini kıaldırsın, kaldırıyón. (30) né zaman varıñ kıoye, ikindin ezan_okunuğa ben kıoydüyün. (31) sen dur şōriyá diyó. (32) ötti yanna arıyó_arıyó adam yok, ama mecbur bayram_izñine salcağ. (33) dört bayram gelcēdim birini gelmedim. (34) ağışehirli bi_arğadaşım varıdı, allah rāzı_ossun adam ölükdür ya. (35) bi_anası bi_ğanımı varımış. (36) beni dēdi sen_izñini bene vērini mi dēdi. (37) yüzbaşıdan_alırsan dēdim sene veriyin dēdim, yüzbaşı vermezse ben bi şey diyemen dēdim. (38) hadi gidelim dēdi, vardık, iyi_oldu dēdi. (39) yüzbaşıım bağále dēdim, bunuñ dēdim bi_anası bi_ğanımı var. (40) harman zamānı_amma. (41) bu bir ğaftada gitsin dēdim, benim yerime gitsin, harmanı kıaldırsın gelsin. (42) bi_ona bağdı, bi bene bağdı, ikimiz aynı koğuşduyúz. (43) sen özğonağ dēdi né zaman varın dēdi. (44) ben_ayşam namazına varın dēdi, geş ğalacāsan vermen_iznini dēdi. (45) ayşam namazına ben kıoye varın dēdi. (46) tamam_öylüyse hadi git dēdi, bunuñ_iznini sen ğullan dēdi. (47) bi_arğadaş ordan uğurladığ gitdik. (48) onuñ hōrmetine mi_oldu, kendi_işimizin hūrmetine mi asgerlik yapmadım ben.

-M2-

Anlatıcı: Ayşe DOĞAN

Yaş: 79

Yer: Arıkören

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Bulgur Kaynatma, Halk Hekimliği

(1) şindi bulğuru buydayı yıkarız. (2) ileennere ğoruz. (3) ondañ sora şey yaparız, hôle çeviririz. (4) ileene ğoruz, suyunu döker, altını yaķar, ğaynadırız. (5) sereriz, ğuruduruz, ondañ sora ğarışdırırız. (6) soñra toplar daşını ayıtlarız. (7) çovala ğoruz, deyirmene götürüz. (8) deyirmende üyüdürüz, geliriz burda ğuruduruz. (9) andañ sora ğurutduķ muydu eler, savirir, torbiyá ğor, yemiye hazır ederiz.

(10) ben hiç küllükden geçirmedim. (11) yalıñız ben ufāka geç yörümüşün. (12) beni cāminiñ şeyinden üsdünden bi torbáyá ğatmışlar, aşşaya sallamışlar. (13) ben yörümemişin yani hasdalık geçirdi. (14) ondan sorā ordan da yörümemişin. (15) ğıvırcık bi tekkesi var ona götürmüşler. (16) üş seFer ğulfuallaāhad oķiyá oķiyá üş seFer dolanmışlar. (17) ondañ sora bir haFta soñra yörümüşün. (18) öyle de bi hasdalık geçirmişin. (19) çoÇükā anam annadırdı bunu, sen böyle yaPdın diye. (20) işde hasdalığım yani bi şeyliğim bu tekke. (21) baya da o ğıvırcığıñ tekkesinde yörümüşün.

-M3-

Anlatıcı: Ayşe Döne DOĞAN

Yaş: 79

Yer: Okçu

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Halı Dokuma, Bulgur Kaynatma, Karışık Konular

(1) halıyı çözersin, ipliğini eğirisin, bükersin, halıyı çözersin, ipacıyı dikersin.
 (2) ipacınıñ üsdüne onu görsün altına da altını görsün, onda kerî hadî oturun doğuyalım. (3) hu ğadar şey doğuruz asdarını. (4) onda kerî de halıyı başlarız doğumıya. (5) takkıldık takkıldık takkıldık, çekiş şey vuruz, aman niydi onu adı be.
 (6) arğaç diyil hōlē hōlē şey var, dırnaqlı bē niydi onu adı, ben bilemedim. (7) darardık, darağ vardı bizde, darardık darardık. (8) onda kerî mağasla kırkardık, hōriyá çovala ğatardık şeyi tüyünü. (9) hadî bi dā doğu, hadî bi dā doğurduk öyle işde. (10) fadimanabam da oturudu, şey şōra fadimanabam oturudu. (11) bize siz doğun dērdi, amān ben osandım dērdi. (12) fadimanabam bize şöyle bi çoval kıylerinden şey geldi, ğaysı ğurusu, ğaysı çekirdē. (13) fadimanabam onu ğırağ bize veri ğırar, dişinde ğırar. (14) aba ğırma dişin bi şey olur, ğız mağ olur, yarın o dişini napcan ararsın dēdim de bi şey olmaz ğörümce bi şey olmaz. (15) hep bize ğıradı, oturūdu bize ğırırırđı biz doğurduk. (16) hindi abā diyó, bōyün burdıydı. (17) abā dēdim dişin nōldu dēdim. (18) ay sen diyóduñ ay ğörümce dē ben dişimle ğırıyodum diyó. (19) hindi diş dakdırmış bi dia birini yitirmiş dişin, bulamamış, bi diş dakdırmış. (20) o iyce olmazmış iyi kötü böyle yiyón diyó.

(21) ğazannarla çizerdik böyle, altına añızı vururduk. (22) eveli ni vardı, añızdan başğa, ya yağ tikeni ya anız onnarı yağardık, ğarışdıru yağardık. (23) onda kerî bulğurları ğaynadırdık, ğötürü gider sererdik ğururdu, savırırđık, elerdik. (24)

onda kerı hadı üyütmeye git. (25) üyüdür gelirdik işde herkiş bulğurunu alırdı. (26) ben ayrı öğüdür benikini, onnarıkını ayrı, onnarıkını, fadimanabamğılıkını hepsini sāmıyanın hepsini götürü üyüdürdük. (27) yāh yah ğaynadırdık ğazannarla, hindi hani nerde ğaynadıyon. (28) ekmek ederdik, tam sekiz gün ekmek ederdik. (29) vay ellerimiziñ hulları patlardı ekmek ederke. (30) imine hamir yağuruğdu, hatış bişiridi, ben ederdim, aysel de beze dökerdi. (31) onda kerı aysede dērdim, amān gel aysel valla benim elim çok acıdı sen et. (32) deyze ben iyce edemin, öğrēn, yarın herife varıka nası yēdircen herife dērdim anneñe. (33) öyle ederdik işde, haticeye ederdik, aysede ederdik, abama ederdik, baña ederdik, iminiye ederdik. (34) bi de ğonyada şey var ekerler var. (35) ekerlerde memeT ekerlerde çalışıyodu o zaman, ğoyuncu memeT. (36) ekerlerden de dört çöval un gelirdi hadı onu da et, bi de onu ederdik. (37) hepimize vērdiği bu dağıdıyodu parayı. (38) baña vērdi parayı, ben de şey etdim, buna vērdim bozdur gel diye. (39) beş millon mu on millon mu yitirmiş petroluñ orda. (40) petroluñ orda yitirince emmoğlu bulmuş. (41) emmoğlu şey demiş, inişde ben para buldum, kimin demiş. (42) bē seniñ emmi ğızınıñ o para demiş. (43) aman dēdim cāmiye veriviñ gissin. (44) halal mı o para dēdim, şey olmiyinca dēdim. (45) öyle şey ederdik, ederdik, vāy vay. (45) mutFāñ bi dili ossa da vah bi şey etse. (46) biliyón mu yavız, şeyile muammerle ikiñiz bi añaza ğitdiñiz, getirdiñiz, yađdıñiz, tola basdıñiz añaızı. (47) ordan alıP alıP ekmek ediyoduğ. (48) daha añaızıñız var tolda sizin hātıra. (49) e imine gelir ider, hatış gelir ider, ayşe gelir ider. (50) mutFağda edeller mayalıyı, ordan herkiş mayalısını ğötürü.

-M4-

Anlatıcı: Ayşe Döne DOĞAN

Konu: Karışık Konular

(1) ğayınnam da sessiz hasta adamıdı vay ğayınnam rāmettik de kabri cennet ossun. (2) yemek bişiriyóz, yemē yiyóz, o yemiyó baqiyó. (3) ana nēye yemiyón diyón, e ğızım benim yiyesim gelmiyó diyó. (4) misTaFa püsküt getirdi onu yeriz diyó, babama misTaFa diyó. (5) anā babam gelesiye gece arısı olur diyón sen acıķırsın ye diyón. (6) ondan keri ğayrı bi çorba ğoyuyon milangaza. (7) ciillerden getirmiş milangazı da babam eveli milangaz ná arasın. (8) onda sōra milangazıñ başında oturusam iyi, oturmazsam bir avuç ya duz atıyodü feride ya biber atıyodü benim elti ölsün diye ğayınnama. (9) ben de bi baqiyón duzlü, acı. (10) ğötürüyón onu inēñ batmasına döküyón. (11) ğayrı başında duruyon, bişiriyón, soğuduyón onda keri ğötürüyón. (12) anā hadi kak ğari yemēni ye diyón. (13) ğay ğızım bişirdin mi, bişirdim ana, babam gelesiye acıķırsın. (14) yédirdim ğızım allah bin kere rāzı ol, sen olmasan kim baķcādı. (15) ğızlar da ufaķ, vesile de zātēn ğocāyā ğitçen diye anama baķmıyó ğörümcem. (16) öteķinner de ufaķ hazar. (17) ondan ğayrı yédirdim, suyunu başına ğordum. (18) ğızım dērdi allah razı ol, seni kim doğurdu bóyle senī dērdi, ağlardı bi de rāmettik ben de ağlardım, o da ağlardı yah. (19) şöyle yasdığı yığardı, şeydi bruşitdi, yasdığı yığardı, böyle yatarıdı yavāşca. (20) bruşit öksürünce üyüyemiyódu. (21) babam da hiş toķdura File ğötürmüyódu ķu. (22) bi işde ölcēnde yakın bi ğötürdü tē ğonyāyā hasdāneye, babam ğötürdü yatırdı. (23) memeT gitdi yoķlamāyā, yoķarı çıkartmıyolarmış, bruşit olunca şey olur diye. (24) anam pençerēden anā gel demiş. (25) aşşā inermiş maşşallah iyi iniyómuşmuş. (26) oturmuşlar, ğonuşmuşlar onda sora dertleşmişler. (27) memeT demiş ana ben gidiyin ğayrı, hindi aķşama otobus bulaman demiş. (28) oğlum git

ħadi dēmiş, gelmiş. (29) bir ħaFta sōra bābam gitdiydi rāmetlik babam gitdindē
 cenāze kaķmış. (30) cenāze de yōķ, anam da yok. (31) mezerlie ġōtürmüşler,
 ġoymuşlar. (32) hazar ni zaman gitcek babam varasíyá ħoķar. (33) ġayrı
 ġōtürmüşler, defnetmişler anamı. (34) ħamaşırını baġlamışlar başörtiye, babam
 ġetiriyó. (35) baba endē ni dedimdi, ġızım sorma anañ yok dēdi. (36) hasdānede diy
 mi baba dēdim, yok dēdi ölmüş dēdi, mezerlie ġoymuşlar dēdi. (37) bize Filen
 teleFânla eveli teleFân mu varıdı. (38) ondan kerı oturduķ aġlaşdıķ maġlaşdıķ işde
 hadi. (39) yōķ gitdi vardı rāmetlik. (40) babamıla anam o şeyiñ orda işde hani bizim
 eve yönnü sizin eve yönnü ġiderke ya niydi o mezerliñ adı. (41) hī mısallada ikisi
 de anam da ġayrı benim kendi babam da orda. (42) babam da şey olmuş, emmim at
 arabasında ġötürmüş veli emmim. (43) bi aġrı vermiş böġrüne bi aġrı vemiş
 sancı. (44) emmim arabíyí ġoşmuş gitmiş, babamı yatırmış şeye hasdāniye. (45)
 emmim gelmiş hana beygirleri bi dā samanlamış, yédirmiş, ondan kerı varmış. (46)
 nāpíyón bizim oġlan dēmiş, valla yatíyón dēmiş. (47) ben gidiyin mi ġalıyın mi
 dēmiş emmim. (48) babam da dēmiş ki rāmetlik, nerde ġalcan arabañı ġoş git dēmiş.
 (49) hazar ben ħaş ġün yatarsam sen iki ġün sōra gelirsın dēmiş. (50) emmim ġitmiş,
 babam şey dēmiş hemşirelere ha ġızım bi su verin dēmiş apandisimiş. (51) saña su
 yasaķ dēmiş. (52) öyle diyince burasına buz ġoymuşlar. (53) o buzu hemşireler
 çıkıca o buzu qırar yer, qırar qırar. (54) ondan ölmüş yāh yah rāmettik bābam. (55)
 ben de üç yaşındíymışım babam öldünde. (56) vay niler geldi ġeşdi. (57) emmim
 ġayrı gelmiş irtesi varsa baķsa yok bābam. (58) nerde benim ħasda, dēmişler seniñ
 ħasdíyí defnetdik dēmişler. (59) ġayrı emmim yönü geri arabíylá gelmiş. (60) eveli
 otobús mü vardı öyle şey mi vardı yah. (61) rāmettik öyle işde.

-M5-

Anlatıcı: Ayşe Fatma KANDEMİR

Yaş: 68

Yer: Arıkören

Eğitimi: İlkokul Mezunu

Konu: Halk Hekimliği, Oyunlar

(1) olan varıdı tabı, aydaş şeyi fileñ niyse. (2) şindi ğari ğaríyí da bilmen de bizim burda diyil cāmıldıyđı. (3) şeylenirdi_ışde, aydaş çıkmış bilmem. (4) biz çocuklümüzda o aydaş çörēnden biz, şu çalıklar, siz bilmezsiñiz nazlı ebeñ Fileñ anañ belki bilir mi bilmen de. (5) zekiye çocuk, biz de çocuk, hani tabı ğocaman varız. (6) çörēñ hindi saşda bişirikler çörē altında kúl, üstünde kúl esgiden öle Pişerdi. (7) çörēñ_ortasını şöle kesmişler, sıryá yēdi tāne ğıS çoÇü. (8) çörē hindi úñúmüze ğodu. (9) çoÇü bu aradan geçiriyóS. (10) aydaş bilir misin, aydaş bilir misin böle. (11) áválce bir_iki çıbık ğetiriyoS, ğazaniñ_altına ğoyuyóS. (12) aydaş yanı ondan şeylencēmiş, geçeçēmiş ğāri şeylenecēmiş. (13) çocū da_ordañ yēdi seFer bi dolandırıyóS, şeyleniyó. (14) aydaş ondan geçermiş_ışde. (15) esgiden öle şeylenirdi, biz yani çoÇuklümüzda öle ğórdúğ. (16) ótáğ ğıbi, çörēñ yani ortasını keserdi, çocū ordan ğeçiridi. (17) aydaş şeylenirdi_ışde_öle aydaş ğurtulurmuş çoÇuk yani ondan. (18) o çörē de kesellerdi bírer dilim bírer dilim ordā çoÇuklara veri dağıdıllardı. (19) daTlıca ğazar yerimişisdir. (20) ben_onu Fileñ hani biliyón.

(21) boğmaca denirdi. haydarlarıñ_orda kúllúk ğıbi bi yer vardı. (22) ora altı oyuluk, ondan boğmaca olan çoÇü ordan ğeçirdin m̃ boğmacası ğeçermiş. (23) laf mı ğayri bilmen. (24) onuñ_altından sürünür geçerdik. (25) altı şeylice oyuk, üsdü

toprak niyse yıǵılı, altından sürüne sürüne geçerdik. (26) boğmacamız gáşsin diye. (27) bizim bildimiz o.

(28) ğincirā binárdıķ. tahtadan ğincirak olurdu valla. (29) bi de tepesine qaş sürülürdü. (30) sèn bi yanna, bèn bi yanna dónduķ mü valla nası ğinciraklıda oynardıķ, iyi oynardıķ. (31) amma şindi onnar yoķ, ğindi onnar yoķ.

-M6-

Anlatıcı: Ayşe Fatma KANDEMİR

Konu: Eski Kıyafetler, Hatıra

(1) özel né_olcák şalvar buluz. (2) hurası yelek, şurada da dúğme. (3) õle bi şey yoğudu ki, bulursañ_õle. (4) başıñda dastarıñ_olurdu, ortası yamalıklıca, dirsekleriñ yamalıklıca_esgi şeyin niyini soran. (5) esgiden bi şey yoğudu ki. (6) şindi ózállıklen temiŞçe kéycen, şeylice olcan. (7) o zaman niy vardı. (8) ben neneñe bóğün de dedim, aklım iyi eriyó, dedim. (9) bayramıdı, hübekler varıdı, şurda harmanımız vardı diyón. (10) sabah bayram_olcamış, baķ halbısa. (11) toris lásdik, arkası yırtık. (12) sabah bayram, dürüye gelik. (13) ellerini kınalamış, şurıyá da noğdalamış. (14) şulları hep kınalamış ellerini, geleğomuş. (15) arıyıvıdım lasdım yok. (16) koşdum geldim, burdan harmañ yerinden ğari hübeñ yanıñda yatıyómuş lásdim. (17) aldım toris lasdik. (18) çoraP Filáñ záte yok. (19) keydik_onu, hadi baķalım bayram gezmesine. (20) ótáķ ğıbi_ossa, şindi çocuklar şeylenir mi.

(21) óteki bayramıñ birine babam rāmátlık, posdal diyóz mesdin bi şeyi_işde, şulları ğırmızılı olurdu. (22) rāmátlık bizim şadan bacıylá_ikimize almış. (23) yürüyóz, ikiyebı şulları daķılıyó ayāmıza, düşüyóz. (24) pat sarı tavuķ ğıbi düşüyóz. (25) şindi onnarı filen keyen de olmáz, yapan da olmaz. (26) amma o zamannar õle şey miydi_işde. (27) çoraPısıS fileñ valla bayrama gezmiye gitdik. (28) ben_onu iyi biliyón. (29) yağmır yağmış, húbáķler ğoca ğoca húbáķ. (30) kenarlarını deşiviriyóz, yeşermiş yeşermiş hõle, nası gózel şeylice. (31) bayram gezcez, kim şeker vercek, ona gitcez. (32) topacıķ topacıķ ala şeker vercekler, ğavırğa, úzüm. (33) o zamannar óyláydi, şimdi öyle şey yok.

-M7-

Anlatıcı: Fadim KURU

Yaş: 64

Yer: Arıkören

Eğitimi: İlkokul mezunu

Konu: Aşure, sıkma yapımı, halı dokuma, hatıralar

(1) buydayı aqşamdan ısladıyóz, nohudunu fasillesini şeyini _ içine gâtcaqlarımızdı da _ ısladıyóz. (2) sabah ocā gøyúyóz gázana, suyunu gätıyóz, gäynadıyóz, gäynadıyóz, gäynadıyóz. (3) bişmēye yakın şekerñi gätıyóz. (4) işde gätcāmız malzemeleri gätıyöz. (5) o da öyle olúyó yāni.

(6) sıkımıyı senidiñ üsdüne beziyi döküyöz, oqlāyla ediyöz. (7) ocaqda _ ateşi yaq, bişir, indir, yağla, içine peyniriñi, keşiñi, çökelēñi ni bulursan gät sık. (8) onu da öyle ediyöz.

(9) halı dokuyoduq, halıyı düne gelesiye dokuduq. (10) önce işde ne biliyim halıyı çözüyöduq diyin gäyrı. (11) yüñden başla dediñ gibi, dediñ gibi yüñden başla. (12) gøyundan yüñü kırk, yıqa, eyir kirmenden. (13) gøşla bunu, kelep dök bunu, boyıyá gönder bunu. (14) boyadan gelecek, geri yönü geri sar, ondan sōna halıyı çöz. (15) halıyá işde aşşādan iki üç kişi oturuduq. (16) amma bir ayda keserdik, amma iki ayda gäyrı. (17) bir aydan aşşā olmazdı yāni.

(18) pancar çapasına gidiyöduq, yövmiyeye de gidiyöduq. (19) o zamanıñ şeyiñde Tā tımraşa Filen az gitmedik yāni. (20) birinde bi buriyá şeye gitcez, araP misagile gitcez çapáyá, üçümüz de gitcez. (21) beni buna verikler. (22) arabáyá geldi mīsa _ emmiñ, hacı _ emmiñ geldi. (23) dedi üçüñüz de gidivicēñiz dedi. (24) rāmetli anam da dedi ki gidivisiñler mīsa dedi gidivisinler. (25) sabah _ oldu, rāmetli

geldi, rāmetli démişin çok yaşıcak. (26) geldi niyse bindim arabâyâ, tabi kendi de toplúyó tabi. (27) bindim arabâyâ, duruğa bizim soğağdan araba yürüdü. (28) bizim ğızlar dédiler, nişannısın çapâyâ gidiyón, in aşşâ dédiler. (29) beni bi indirdiler, arabadan hopladım indim, geri geldim. (30) anam süt çekiyó, bi de anam ğızmasın mı néye geldin, söz verdim ben_o_adama, néye sen döndüñ geldiñ. (31) ortâ yérde ğayri ben ippiy şey_oldum. (32) orda ğari mîsa_emmiñ démişimiş, o fadime ğalmasıñ beni atlatdı baçalım démiş.

(33) ufām ğuzuyú keşiyle güdüyólar. (34) keşi bizde, rāmetli babam öñe düşük. (35) ğaraman yoluna düşdük, ğoca sürü ğuzu. (36) babam_öñden gidiyó, ben_arkadan gidiyón. (37) geceniñ bi yarısı, erkenden ğuzu doyurcez. (38) ğuzunuñ arkasındıyım, kórķúyóm. (39) ğoşup ğuzunuñ_ içine giriviriyóm. (40) ğuzu ürküvürüyó, bâbam rāmetli ğoyup geçiriviriyó. (41) çoçüm diyó ğuzunuñ_arkasından gel diyó, arkasında ğalanı olanı şey_olur diyó. (42) arkasından gelsem kórķúyóm arkada ğarañıda. (43) öyle yāni işde şindi ni var. (44) şindi ğuzu ğütme yōk, şey yōk.

-M8-

Anlatıcı: Fatma GÜNCÜ

Yaş: 64

Yer: Okçu

Eğitimi: İlkokul mezunu.

Konu: Düğün Adetleri, Karışık Konular

(1) valla cumartesi gün işde oğlum sandığ açımı dèrdi. (2) bir hafta önce bi sandığ açımımız olurdu. (3) gız evine ni alınırsa beş altı qoñşu birikir, sandığı alır. (4) o taraf da hazırlık yapardı. (5) şindiki gibi öle datlı duzlu yok. (6) bulğur bulğur bişirilirdi, varılırdı. (6) terzi oturudu geline göre keser biçer şindi hepsi hazır oldu, hiçbi şey yok ya. (7) sandığ açımı olduğdan sona cumartesi günü akşam düğüne başlanırdı. (8) gelen bayraçcılar hindi garşılanmıyo. (9) kóyüñ bir ucuna bayraçcılar gider, müsâfirleri garşılar alır gelir. (10) müsâfir alañ gótürü evinde ekmekler, müsâfir almıyan düğün evine gelir düğün evinde yer. (11) akşam oldu mu işde demi ki dedim gibi bi ahır bi tol, ora da almazdı. (12) şöyle millet oynucaz, çalcaz etcez diye. (13) tefler çalınırdı, tef edilirdi. (14) oyuna hiç doyulmazdı, hiç kimse oturmazdı. (15) herkez ayağda gaşşıla oynucan diye. (16) şindi illâ gel oyna israr filân yoğudu. (17) o zamannar gayrı bilmem hatıra ossun, bilmem essağ öle oynıyasıları gelsin, öyle oynanırdı. (18) ondan sona gızıñ evine varılır. (19) kına gecesi dedimiz gayrı gelin oğşanır, bi kına yakılır. (20) dâmat gelir, dâmadıñ eline kına yakılır. (21) sabah olur geçilir düğün şeye. (22) aynı gine düğün çalgılı malğılı aynı öle tefile şeyile çalınır. (23) o zamannar pek böle şey diyilidi motur, araba böle taksi maşsi pek bi çok galabalık diyilidi. (24) gelin alınırdı gari câmi dolanılr, köy dolanılr. (25) ondan sona gelin inerdi. (26) şindi hepsi kısadan oldu. (27) bi dolandınna hindi pasdânesi var, bilmem gezmesi var. (28) o zamannar gezmesi

tozması yoğudu. (29) işde bizim düğünümüz bu ğadar. (30) yemekli şeyli olurdu. (31) başğa ni annadıyın tamam işde düğünümüz bölê olurdu.

(32) valla oğlum eveldi çok biliyódum ya indi ben her şeyi unuduğum valla. (33) şey ğış gecelerinde pek böyle televizon filan yoğudu. (34) bizler ekseriyetle lambada işlerdik el işlerini. (35) ğaS tenikesini yağ tenikesini ortaya ğor lambayı yaķar, etrafına cizelenirdik. (36) ya dantel örcez ya ğanevçe işlicez. (37) böyle geşdi bizim ğünnerimiz. (38) şey oturuduk, masal anlatması demiki dedim gibi dışarda oynaması böyle ğış ğünnerinde qayması. (39) birer altımıza laylon alıvırıdık, soķaqlarda ğayardık. (40) valla başğa da biliyódum ya hindi de pek hatırlıyámıcan. (41) masalımız filan hani çoğudu eveli annadırlardı ama şindi valla hatırlıyámıcan masalı filan da.

-M9-

Anlatıcı: Fatma GÜNCÜ

Konu: Halk Hekimliği

(1) yilancığın ocā benim oğlum daşını ben dutarın. (2) ilancığ daşım var benim hacıdan gelme tā nuh zamanından. (3) rāmetlik anamıla babam ilk gitdiklerinde kaş sene önce daş getirmişlerimişimiş. (4) hindi ilancığ bi yerim ağrıyo diyen gelir, ben daşı dutuvururun, ben ğıymam. (5) ocaqlara dutarız meselā ocağ olur, ocāñ adını dēriz. (6) bi elham üç ğulfu oğur, daşı yapışdırız, daş yörümedi mi ilancığdır. (7) varısın ğıydırırısın, yani tabi mevlām ğalbine bağar. (8) ilancığ ocağıyın, avağana bağarım ben, göbek düşmesi, avağın, ebelim de var. (9) bi zarar ziyan gelcēse annatmıyın toğdura dedim gibi. (10) bi zarar ziyan gelcēse de annatmıyın. (11) o ğún dedeñ yağlama çukuruna düşmüş hasan özcanğiliñ. (12) e nāpıyın adam yörüyebildi yok. (13) getirdim bi tava pilav bişirdim. (14) omuzu ğabirğası ayağı acımış. (15) pilavı sardık, onu çıkardım bal sardım. (16) ertesi ğün ortapedide göturdüm ğonyayā mevlāna hasdānesine. (17) devamlı hasdānemiz orası. (18) ben ğalp hastasıyın, herif de ğalp hasdası. (19) ğötürdük gitdik ğari toğdur bağıyó. (20) toğdura belki dedim indi nāpdın amca Filán diye sormadan hemen ben cevapladım. (21) toğdur bey dedim bu dünden düşmüş dedim valla bayā qararacādı dedim. (22) ben hemen dedim bi pilav bişirdim sardım. (23) sen ebe miñ, ben de ebiyin oğlum dedim. (24) toğdur diyilim amma ben de köy ebesiysin dedim. (25) tamam teyze dedi eliñe sağılık. (26) sarmasan her yeri çürüdü dedi. (26) iyi ki sarmışın da dedi. (27) bağ çürünü pilav pek çabiğ alır. (28) balıla pilav çabiğ alır bóle düşükleri ezikleri. (29) başğa ni annadıyın ğari tamam mı. (30) yilancığ olannar bağa gelir, avağın çıkık olannar devamlı bağa gelir, köyüñ ebesiysin. (31) satdım fatma dediñ mi herkez gösteriviri, herkez gelir ğuzum. (32) ilancığ daşını ben

dutuvururun herkez gelir işde. (33) o ğadarcık ebelimiz var. (34) bi zarar etcēseniz ğonuşdurtman.

-M10-

Anlatıcı: Fatma KULAK

Yaş: 74

Yer: Erentepe (Sodur)

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Pekmez Kaynatma, Karışık Konular

(1) bekmez de ğaynadırdık bağ vardı. (2) şeyle cāmiliyle çalıñ arıklısında bağımız vardı. (3) üzümü keser gelirdik, çiynerdik şırayı. (4) bekmez de çok ğaynadırdık, aliniñ dedesi sağıkana çok bekmez ğaynatdık. (5) hindi bağlar Filán öldü, ğayboldu gitdi hepsi. (6) üzümü çövala doldurullardı, çiynelelerdi. (7) şırayı alırdık ona bi toPraq çalardık. (8) ğazannarı ğarışdıra ğarışdıra onu kesdiridik ğaylı. (9) soñra ilēne bindiridik, ğaynadırdık odunna. (10) varıdı şıranamız Filen de varıdı. (11) hindi hepsi ğayboldu gitdi yııldı bağ ölüyünce. (12) motór çıkıyınca atlar sürmez_ oldu bağıñ_ arasını bağı_ öldürdüler, baķmadılar o zaman. (13) hindi geldiğiniz yerde orda arıģöreniñ beri yanda, cāminiñ beri yanda bağlar vardı bizim, ollar bağıdı öylece. (14) atlarla giderdik üzüm keser gelirdik. (15) motur çıkıyınca şey_ etdiler_ onu, öldürdüler bağı.

(16) aydaş olurdu, baķımsızlıķdan, rezillikden, aşılıķdan. (17) baķamıyóduķ çoÇuķlara işden aydaş_ olullardı aşılıķdan. (18) hindiki gibi mama yedirmek, besleme bilmiyóduķ. (19) çoÇuķlara su içirmek melekeler suyu içiriyimiş. (20) su virmek bilmiyóduķ. (21) cāhil, o ğadaķ cāhilidik. (22) cāhillik çok cāhilidik. (23) hindi baķıyón televzñdēnnere geşlere nası ğıymatlı baķıyólar çoÇuķlara. (24) bizim_ uşaklarımız ĩrezilidi. (25) biz irezil gördük ya bizim anamız babamız bizden de rezillik çekdi. (26) çok yokluk çok çekdiler, aşılık yokluk vay. (27) hindi her şey rāt.

(28) biz _ onnarıñ górdü rezillī górmedik. (29) anamızıñ babamızıñ ĩrezillīni görmedik. (30) bizim _ evletlerimiz de bizim yoqlūmuzı górmedi. (31) hindi rāt yaşıyólar, ni var.

-M11-

Anlatıcı: Halil İbrahim ÇOBAN

Yaş: 69

Yer: Yörük Camili

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Askerlik Hatıraları

(1) asgerlî şey vanda yaptık, vanıñ özalp kızasınıñ beşinci bölünde yaptık. (2) iranna bizim köyüñ hüdüdündá yaptık. (3) bizim şu ğarşı çal var ya biz burdúyduq, iran şey çalıñ arkasındaydı, ordaydı o ğadar yakınıdı. (4) atmış beşden geldik hasáb_ét yav. (5) atmış beşden beri asgerlik mi ğalır yā şindiye. (5) mesělā orda çadırlarda durduq ama ben geç vardım. (6) bi sene soñra vardık biz, sürgün_ olarak ğitdik. (7) vapura şey_étdiler deñize vanıñ ğólüne şey odun getirdiler. (8) ğamyonnarla orāya nöbetci verdiler. (9) ondan kerî de ordan yataq şey_ oldu. (10) bi şeydişerli mi aqşerli mi vardı onna bi dāvā oldu, o izine gitdi biz de bölüe indik. (11) on_om beş gün bi şey durduq odun bitesiyé. (12) odun şeylerle gitdi ğamyonnarla. (13) künde üş beş ğamyon gidiyodu. (13) hindiki ğamyonnar ufağ da o zamannar şeydi fortudu. (14) onnarıla gidiyodu da ondan bir nize yaptık nevresim için Filan ufağ da bi şey. (15) ordan bizi hep sürgün_ etdiler. (16) iyi_ oldu o da_ iyi_ oldu. (17) ē beşinci bölüe. (18) özalpa varıyon, özalpdan daha şeye gidiyón, beşinci bölüe. (19) beşinci bölük uzaq. (20) hindi_ossa kilemetriyi bilirsin. (21) da o zaman atmış beşde atmış_ altıda kilemetiriyi ni bilcēñ. (22) yayan gidiP geliyón özalpa Filán iş düşerse, iş icab_éderse, zate icab_ etmiyó_ orda. (23) ahırda yatar gibi şeydi. (24) ğoğuşumuzuñ filán üsdü şeyidi otdan örtmeydi. (25) ğar_örtüyduq yav o zamannar. (26) ordan otuz kişi kırk kişi otuz kişi otuz kişi anca olúyóduq. (27) işde çadırlar varıdı aksi bi ğarağol ollarda dağıTıyolardı sekiz_ oñ kişi sekiz_ oñ ğişi. (28) ondan biliyóm işde iranna bizim köyüñ şey_ oldunu hüdüt oldunu. (29) daşları dikeller

hindi bizim şey var lille, ondan kerı tekkeli gocabıcağ, böyle bullar gibi daşlar var. (30) hindi onnar o yanna gidemiyó, biz bu yanna. (31) yayañ gidip geliyólar gıcağ gidip geliyólar. (32) zāte aķrabālarımıř o da kúrt o da kúrt de yalıñız biz şey mal olarak gidip salmıyólar. (33) oranıķı zor yav, gün indi mī tāmam adam da çıķamaz mal da çıķamaz. (34) bizim durdūmuz beşinci bölükde mal da çıķamıyo. (35) gün indikden sōra gıcağ olúyó ya. (36) gıcağ oluncağ mal da çıķamıyo, adam da çıķamıyo. (37) çıķdıķ zaman yaķalanıyó bü sürü dāvāsı olúyó. (38) ama gıcağcılıķ yaparımış, şey yaparımış danışırımış, o gider başga. (39) ötek gibi gün indi mi hepsi bitıyo_orde. (40) onnar öte yanna yaylıyá geliyólar. (42) aynı bizim yürükleriñ burıyá geldı gibi onnar da beri taraFa geliyólar yaylıyá. (43) hindi o daşdan beri yanna onnar da geķemiyó gıyunnar, biz de. (44) onnar parça parça gidıyó, hindi bura gibi sürü mürü yoğudu_orde onnariñ şey köyde. (45) var mal çoğudu inēk, at varıdı da şey yoğudu köyde sürü_olarak hindi bizim bura beř řüz, dört düz, üç cüz gıyun sürü yapıyolar ya. (46) arı bilirsın aynı_öle yoğudu_o kóyde. (47) herkes kendi malını güdüyódu_ıřdē_ufağ tefek. (48) orde asgerlı yapıdıķ geldik.

-M12-

Anlatıcı: Hediye RESUL

Yaş: 74

Yer: Dinlendik

Eğitimi: Okula gitmemiş, sonradan okuma-yazma öğrenmiş.

Konu: Hayat Hikâyesi, Halk Hekimliği

(1) benim annem rāmetlik yirmi yaşında kızıkana etraFına işde kimse kaldırmışlar. (2) benim anam rāmatlık ğuzculu dört çocuğlu adamıñ birine ğaçırmışlar. (3) benim anam orda bi sene durmuş ğülüm rāmetlik. (4) bi sene soñra annem, annenemiñ evine getirmiş benim babam. (5) eşráf benim babam ğuzculu eşráfıardan. (6) orıyá getirmiş benim annenem bi cumā ben doğmuşun öbür cumā annem ölmüş. (7) benim bi dayım vardı hasan hüssün dayım var, hindi hālā sağ. (8) onula annennem ikimizi emzirmiş böyütmüş ğülüm. (9) ben dedemiñ ekmēnle büyüdüm annennemiñ südüyle büyüdüm. (10) ben öksüz büyüdüm ğülüm. (11) giderdi benim bu annennem hangı köylerde kim ölüğüse kadınıardan onnarıñ çamaşırını isder gelirdi, bana diker keydiridi. (12) kim alıvıracağ büssürü horantası varıdı. (13) on iki çocuğu vardı onnarın da. (14) ben onnarıñ içinde böyüdüm, büyüdüm allā çok şükür. (15) ben onnarıñ yirmi sene ğuzularını gütdüm. (16) қоşā қоşā қоша arğasından bi topağ ekmē, gene allah rāzi óssun eğmeklerini verdiler, aş ğalmadım, ğrezil olmadım. (17) çok fenāydım ben, iki adım atmada mādurdum ama ğoyunu tutardım ğülüm. (18) annennem sardı, bir atmada tutardım ğoyunu öyle pıratıdım. (19) daş duvardan ben dama çıkardım kedi gibi, çok tekcelidim ben. (20) öyle büyüdüm ğuzum. (21) tekrar soñra böyüdüm şey etdim. (22) cenābı allah taraFından bi dúñúrler gelirdi. (23) dedem onnarı beyenmez vermezdi, buna verdi. (24) bu da öksüzdü amma bunun da anası babası yoğudu, iki ğardaşı varıdı. (25) bu da böyüdü ben de böyüdük. (26) inan ğülüm biz bi yoğluk

çekividik bu adamıla bi yokluk çekividik. (27) anañ yok ku getirse benim anam yok
 babam yok getirecek bunuñ anası yok babası yok. (28) ben illere el işiyle
 büyüdüm o çocuklarımı. (29) illeriñ her gün ekmēni yapmáya giderdim parasınna
 iki buçuk liryá. (30) aş kalırdık ben ğaça ğaça sabağ namazı şeye çarşıya çöpden
 ekmeğ aramáya giderdim. (31) e yok nābacañ gülüm kırk liryá çalışırdı aylığı
 adam. (32) öylê öylê bu çocukları büyüdük gülüm. (33) çok rezil oldum (34)
 hākime gitdim temizlie, savcılıa gitdim temizlie, doğtör āmet beye gitdim. (35)
 doğtör āmet bey ben fiçılarda ekmeğ ararķana pencereden çağırdı. (36) geğ ğızım
 bağıyım dēdi, sen ná arıyón çöplerde dēdi, ekmeğ arıyón dēdim. (37) sen bana
 temizlie gelir misin ğızım dēdi, gelirim dēdim. (38) yarın gel ğörüşelim. (39) geldim
 ona allah rāzi ossun mekānı cennet. (40) ölmüşlerimiziñ gene de onnar da cennetik
 ossun gülüm. (41) o adamcāz beni işe aldı. (42) üş tāne çocüm var, kapıyı kitter
 giderdim. (43) bu da işe giderdi, şöylê şöylelerdi üçü de. (44) ağlamazlardı, üñlerine
 öte bete dökerdim. (45) illere el işi örürdüm onnara çerez alırdım. (46) ben
 gelesiye ğadar öğlene ğadar pencereden bağışllar durullardı gülüm. (47) kim
 bağıvıracak seniñ çocūna kimsem yok ku. (48) o dođtur āmet beye haftada pazar
 günneri temizlie giderdim. (49) çamaşırını yıkardım, evini temizlerdim, bana üş beş
 ekmeğ alıvırdı. (50) o adam da ekmē alıvırdı ben çöplükden ekmeğ toplamadan
 ğurtuldum gülüm. (51) böyüñkü günümüze şükürler ossun. (52) ahır vağtımızda
 yārabbi allām güzel bi geçinceme vērdi, güzel bi kısmet vērdi. (53) herkese vērsin
 nīmet kısmet gülüm. (54) işde öylê öylê o çocukları ben neliklerle büyüdüm. (55)
 on yedi gün ekmeğ yapmáya giderdim iki buçuk liryá ama iki buçuk lira baya
 parıydı o zamannar çağudu gülüm. (56) ondan sōra ğari oğlannarı büyüdük, ğızları
 büyüdük everdim ben, kendime göre fakiriñ ğızına gitdim. (57) iki oğlan everdim,
 ğızı da verdim ğızın da ğocası sinamacıydı. (58) emekli oldu, ev aldılar onnar iyi

ğonyada. (59) oğlumñ biri oğcuda otur, biri çumrada oturür, biz de dedeyle bura, burayá neye geldim benim iki tãne evim vardı çumrada. (60) bu adamñ vardı bi de benim vardı. (61) bu oğlannarı adam olacağ dèye birini aldım geldim burıyá gñlüm o da işlemedi. (62) gøyunu yetmişledik, inē dörtledik de girip de çıkıp da bakmadı o gelin. (63) amma nābacañ gñlüm şükür böyüñkü günümüze elhamdülla. (64) çok rezil olduk biz çok. (65) benim annennem milletiñ ölmüş çamaşırına ben hālā milletiñ çamaşırını giyerim. (66) dā gidip de çarşıdan bazardan elbise almış adam diyilim. (67) getiriller millet maķınede küççüldürüm giyerim. (68) bu adamcāzıñ da pantolonu bunuñ verdī. (69) hepiñizden razi ossun, bu türkiyede ümmetimiz var gñlüm çōķ. (70) allah razi ossun bugüne ğadar işde öylē. (71) bak gelip de o gelinner şu evi çırpalım, cılalıyálım demezler duyduñ mu gñlüm. (72) gelir ğıScāzım ğonyadā ğızım gelir. (73) bi de bunuñ ğızı var oğcuda gelin aldık onna gelir, o cıllalar, o da kapıyı penceriye siler ben de rahat durmam. (74) işde gñlüm hayātımız böyle geşdi. (75) ne çapalara gitdim ben, çavışlık da yaptım, düyünnerde parasıyla türkñ de çağırdım, ğaç ğaş gñlüm yapmadım ğalmanı. (76) amma allah islah etdi, ādem aleyhisselām islah etdi beni. (77) gene de kısmetimizi vèrdi, allah vèrdi gene de. yā gñlüm böyle hikāyem böyle.

(78) ādem aleyhisselāmı rüyamda gördüm, o geldi bana. (79) çoçuklarım gücücñdü, bizim bi komşumuz vardı türkmen çapıtlu hacı emmi deller, soyadları çapıtçıydı. (80) o adamñ altı olu vardı ölüm. (81) biri kanserden öldü, biri kene ilacı işdi, biri de kendini asdı. (82) o adamcāz oldu bi hasta, yatā yatdı kalkmıyo. (83) istambul añkara gezdiriyólar. (84) o ādem aleyhisselām bak hālā görüşürüm, allah rāzi ossun, meķanı allām hepimiziñ cennet ossun. (85) şefaaticımız o olacağ, onnar bizi affedecek gñlüm. (86) bana geldi gece rüyamda hüsüsñ kapı açıķıdı. (87) yeşil sarıķlı beyaz elbisesli peyğamberimiz elini uzatdı ben ādām aleyhisselām

ümmetim dēdi. (88) ben sana dēdi bi duā vermiye geldim şifā vermiye geldim alır ğabul eden mi, éderim dēdim böyle. (89) seniñ bi ğomşuñ var dēdi, onuñ çoĞuĞları dēdi bütün dēdi kendi kendini ğātil etmişler, gideceksin o hacı emminiñ ürēne saĞ eliñi ğoyacañ, üş duā vērdi bana. (90) elemneşrahliyi vērdi, assāfikefi vērdi, velasriyi vērdi baĞ. (91) bunuñ üçünü oĞudu mu herkez iyi olúyó inşallah ğülüm. (92) vērdi bana bi de su vērĩ misin bi de su vērdim işdi, su gibi berrak ol, ahır vaĞtıñ güzel olsun dēdi, ğörüşürüz ümmetim dēdi, bunnarı yapacaĞsın dēdi. (93) kencidim, çoĞuĞlarım gücücüdü, on sekiz yaşında mıdım, yirmi yaşında mıdım. (94) yārabbi nası gidecem iliñ erkēniñ ğarnına nası ğoyacam. (95) atlediñ üsdüne ğoyacan dēdi baĞ, ğömlēñ üsdüne elinĩ ğoyacan. (96) baĞ ğadınnara teninden baĞarım, erkeklere atletinden baĞarım ğuzum. (97) baĞıyorum adamıñ yaşındana da baĞarım sizin yaşınızdana da. (98) talebe çoĞ çoĞuĞlar çoĞ geliyó. (99) geşler de çoĞ bu yürek kaĞkılĩ, siñir, depresyon ğülüm. (100) gitdim ğayrı dēdim kine, ğapı ğomşu aramızda iki ev varıdı aynı sıradaydı. (101) ğız elif abla dēdim ben hacı emmiye bi oĞúyúm böyle böyle amma kimseye dēmiyeceksin dēdim baĞ benim alayıma çıĞallar, ben zaten ğaribanım dēdim. (102) yuvam Ğilen yıķılır dēdim, geldi de erkā baĞdı da Filen die adım çıĞmasın dēdim. (103) kimsiye dimiyecem ben hacı emmiye dēdim ādem aleyħisselām hacı emmiye dēdim bi duā vērdi dēdim. (104) onu gidecem dēdim hacı emminin yürēne ğoyacam dēdim oĞúyacam. (105) onda sora o hacı emmi om beş sene Filāñ at gibi gezdı, adam bi diyá doĞdur ğörmedi. (106) baña ordan ğaldı ğuzum. (107) kimeSine de elimi veriyóm olur. (108) hiç olmassa beni añallar öldümde. (109) bu diyó kı verme diyó, neye vermiyecem de dēdim verĩrim. (110) ver diyólar veriyorum ben muhanatlĩ sevmem. (111) vermem Filen diyemem ben ğuzum. (112) kimseden de bir lókmá ekmeķ istiyemem ben. (113) çoĞ dēller hacı deyze isdēñ var mı getirelim, bi şey getirmen diyóm. (114) getirisen

içinden getirsin ben nêye isdeyim. (115) para_atan da var, yêyecek getiren de var, un da getiren var, buyday da getiren var babam. (116) ümmeti kıllarından bin kere rāzi_ossun. (117) allah da ümmeti kıllarından rāzi_ossun gŭlüm. (117) böyle geçinip gideriz_işde biz gŭlüm yā.

-M13-

Anlatıcı: İsmet LÖK

Yaş: 74

Yer: Yörük Camili

Eğitimi: Okumamış, askerde okuma-yazma öğrenmiş.

Konu: Av Hikayesi

(1) ava giderdik, onda sonra bağırtlağ_avına fenā giderdik, bullarda davşan_ avı, bağırtlağ_ avı, efendime söyledim daha nēllere gitmeyelim ki. (2) amma şu göllerde filen ğaz çok_ olurdu bullarda ondā sora ağşam_ oldu muydu ğaz_ avına giderdik ğıraşlara. (3) ekinnere yayılmıyá gelirdi, su kesildi gelmez_ oldu tāmam. (4) allāñ bağırtlā bile ğalmadı şimdi memleketde yav ne hikmetise. (5) vallā avcılık dediğñ rezillik dediğñ gibi ğarda ğışda Tipide gidiyóduğ. (6) bazı ta k_öyü bulamıyóduğ, ğarda ğaz_ avına giderken doñuyoduğ. (7) şurda punarbaşı ğölü varıdı. (8) orıyá gitdik, orda inliden arķadaşlar geldi saatc_ı muammertil Filen geldi. (9) ondā sora gecenıñ bi altında şeye vardık, ğöle vardık. (10) ğölde daha gece onda sora bi çoban salā girdik. (11) sabağ_ oldu, sabağ_ la da bi sis basdı. (12) ondā sora biz ğölü bulamadık. (13) ondā sora bi ses geliyó Fılán, bu nē_ acaba. (14) duruķa sese doğru gitdik. (15) adamlar ğöle meke avlamáyá gelirmiş, ğarabatağ dediğimiz şeyden avlamáyá gelirmiş. (15) yav dedik biz bi canavar_ arķasına düşdüğ. (16) yalan halbise ğocaman ğölü bulamadık demiyóz. (17) canavar_ arķasına düşdüğ dedik, bu yanna geldi, siz dek geldiñiz dedik. (18) vallā k_ör dumandan nere gitdi bilmiyóz ki dedi. (19) hadi onda s_ora ğöle gidelim dediler, ğöle vardık. (20) suyuñ_ üsdü tezek gibi ğarabatağ. (21) ondā sora onuñ_ eti de yēnmez. (22) taķır taķır_ avladık biráz. (23) ondā sora ğāli o k_ör duman açıldı. (24) bu seFer ğaza ördē başladık dediğñ gibi. (25) ölelikle de o ğünnerimiz öle geldi geşdı.

-M14-

Anlatıcı: İsmet LÖK

Konu: Oyunlar

(1) áváli şindiki oynnar unuTuldu_o şindi. (2) áváli meselâ dediğiñ gibi
 ıarañı ıelik_oynardık. (3) gündüz geje geje ayşam ıelik_oynardık. (4) ondâñ sōra
 şöyle sohbet_etmēye şey_etdik miydi toPlanırdık, şōle cizelenirdik. (5) arıamızda
 havlı biriniñ_arkasına saklardık. (6) haberi_olmazsa ona binerdik yani şeyde
 oynarkan binilirdi. (7) ondâ sora haberi_oldu muydu elñe_alırdı beñ ğaçardım
 onuñ yerine oturdum, o şey_ēderdi bu seFer o aramāya durudu yani. (8) ōle_
 oynnar_oynanırdı, bir ikincisi zar_oynardık biz zar filcan. (9) şindi şōle sekiz on
 tāne şey_olur, hōle çevirisin. (10) onuñ içine bi yüssük saklarsın, yüssü şōle götürü
 ğarannıkda sahlarsın. (11) hañğında hañğında hañğında oñunda hañğında oñunda
 derken bulamazsa ondâñ sōra cezālandırılardı_onu. (12) ama buldu muydu o
 saklardı başka birine aratdırılardı. (13) böyle oynnar vardı, şindiki gibi_o ğayvede
 efendime söyledim o ni diyolar_ona daş diziyolar ya fayas mıdır nēdir_işde onnar
 ıileñ yokdu şindi. (14) eveli, eveli bunnar vardı. (15) şindi her şey, esgiki
 geleneklerimiz göreneklerimizi_unutduğ gitdik hemşeri vallā unutduğ bağ unutduğ.
 (16) áváli yoñatca ayāmızda ayakğabı bilmezdi, sırtımız elbise şey keyim bilmezdi.
 (17) meselâ tā şurda gözümüñ_óñúnde bak şonnar bütün keyilecek. (18) bi kişi bunu
 keyer de şey_olur mu. (19) şuna bağ bağ, daha öte yanda dā öteki ēvde de var
 ıışlılılarım. (20) áváli dediğiñ gibi şey üst baş ğıyāfet hiç yoğudu.

-M15-

Anlatıcı: Mehmet KÜÇÜKGÖK

Yaş: 68

Yer: İnli

Eğitimi: İlkokul mezunu

Konu: Av Hatıraları, Karışık Konular

(1) sodurlu çoÇuklarla ava gitdik. (2) om bir tâne genç aldık. (3) biz kendimiz yukarı taraFa durduk, araçcıyız yāni kısacası gelen davşanı biz vuracaz sodurlu selim samancıyla. (4) aşşādan çocuklar davşanı ğaldırdılar, om bir çocūñ_eline çifte yirmi_iki defa mermi patlaTdılar yok. (5) ben yoğarda şu yassıçal var ya çalıñ_üzerindeydim. (6) elli nēcēniñ_çinde oturuyodum, benim elli nēcē var. (7) davşan şöle yanımdan geçerke bi_atdım vurdum. (8) aşşāda çoÇuklar küfürle diyó, bilmem ni yapıdımıñ_adamı bi sıkıda vurdu biz yirmiki tâne_atdık vuramadık, bu bi sıkıda vurdu diyó.

(9) şuriyá şeye çıkdık, çaçırdāna çıkdık avdullarla. (10) ben tek bu köyden ellī nēcēm var beyaz bi şey hālā duruyo. (11) onla dediler bizi bi ava ğötür. (12) vardık oriyá, orda da bi biz deyilmişiz avcı. (13) dolaşdılar geldiler bizimkiler. (14) ben de yine ellī nēcēniñ yanındayım. (15) şöle yoğarıya doğru yürüyüm bağıyım dedim. (16) ben bizimkiler zannediyóm, ordaki ğaramanıñ_avcılarıymış. (17) bi davşan kaldırdılar, geldi ben vurdum. (18) diyolar ki arkadaş sen de bi_araçcılık şeyi var mı ahłākı var mı. (19) niye_olsun yav. (20) ē bizim ğaldırdımız davşan geldi saña vuruldu diyolar.

(21) köyümüzüñ cāmisi var ya biñ doğuz züz ğırk dört yılında böyle, biñ üç cüz kırk dört, bin doğuz züz kırk dört demişim. (22) biñ üç cüz kırk dört yılında köy buriyá geldiğinde dáha cāmi cemaat bi şey yoğumuş, yörükçülük var ya. (23) orayı

temeli bulmuşlar, o temeliñ_üzerine inşā étmişler, biñ üç cüz kırk dörtde. (24) ondan sōra üzeri şeyle Filen örtmüşler. (25) tiken var ya ğırlarda ketēn dedimiz tiken. (26) onla filen hıfz_olmuşlar, ğış gelince bakmış üslerine aқыōr. (27) ğonyadan bi usda çārmışlar mitat_usda diye. (28) ona da ğırk dörtde ğışıñ_ortasında çatısını yaptırmışlar. (29) ben sādece cāminiñ mevzusunu biliyóm. (30) bi de oқulumuz biñ doқuz züz ğırk beş yılında te göksuya er at_arabası üş tāne şey atıyómuş keresde. (31) o zaman keresde ħāline getirilmiş tahda biçilecek, şey_atıyólarımış keresde. (32) at_arabasına üş tāne bu kōyüñ tam elli sekiz arabası giTmiş. (33) üçerden işde kaş tāne ediyósa o kadar keresde getirmişler. (34) ğırk beş yılında ilkokul inşā_olmuş.

-M16-

Anlatıcı: Muharrem YILDIZ

Yaş: 81

Yer: Kuzucu

Eğitimi: İlkokula gitmemiş, askerde okuma-yazma öğrenmiş.

Konu: Oyunlar, Karışık Konular

(1) valla bizde zar_oynardım, zar meşurudu. (2) o zarı dā̄ yakına gelesiyе ğadar köyüñ bi on_iki tene zarları vardı şöle ne güzel esgi zarlardañ şöle. (3) filcan ğonurumuş onnara içine çay, ğāve içellerimişimiş. (4) onnar yani sen ben dolaşdırıllardı hōle. (5) biri satık mı tuvalete mi atık ne b.. yenik. (6) biz onnarla meşğul_olurduķ yani. (7) ayşam_oldu muydu kimiñ_evinde muħarremin_evinde, böyüñ kimiñ evinde āmedin_evinde. (8) böle zar_oynardıķ. (9) loķumuna, findīna, fisdīna oynardıķ.

(10) oynarkana üş dört kiři bi ğún loķumuna oynamişlar. (11) oynúyúnca birine aşşā yoķarı hadi len getir dēmişler, getirmiş. (12) getirikene o yemiş baķķaldan. (13) gelince hadiñ geliñ. (14) yav dēmiş öteki biri ben yemicen dēmiş getiren, doymuş zatē. (15) gelikene yemiş, doymuş canavar. (16) ben yemicen dēmiş. (17) öteki biri de dēmiş, hay_arķadaş bu gelişkene ciğeri_öldürmüş zatē dēmiş. (18) şinden kerі bu yer mi yemez belli. (19) yemesin yav biraķ biz yeriz dēmiş. (20) onnarla meşğul_olurduķ yani haķķatan zar_oynallardı. (21) parası_olan ğumar meşūr vardı zamanda parası_olan ğumar da oynardı. (22) üş beş şeş beş atallardı, oynallardı. (23) yani ben pek oynamadım_amma oyniyán ğomşular çoğudu geşlerden. (24) bunnarla vaķit geçirdik yani. (25) ondan kerі sabah_oldu mu elimiz boşaldı mı sür ğıra. (26) koş_atları tarla sürmiye.

-M17-

Anlatıcı: Ömer Osman KAYA

Yaş: 81

Yer: Kisecik

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Köken Hikayesi

(1) bak bizim kókümüz antálleñiñ şeyden gelme bucağ uğur gızılğaya bazar belediyelik var. (2) çibik boğazınıñ türküsünü_ olduğu yerde dedemiñ yurdu var. (3) biz_ordan gelmişiz aslımız dedem_ordan gelmiş. (4) te adanáyá geçmiş, dedem_ evleniyince ebemiñ bi çocü_ olmuş. (5) orda şey_édiyince lá ómár_ osman goca demiş, ha bizim ğardaşları bulalım. (6) ebem o bi çocü ordā besléyen adama ğoymuş. (7) dedem ta ordan çekmiş adananıñ sarıçama gitmiş. (8) bizim sülāle öyle, ordan gelmiş, orda durmuş, devesi_ölmüş, geçisi_ölmüş üriyememiş. (9) sarığaya kıyü var şorda ğaramanıñ üs yanıda dört saat sarığayáyá. (10) oranıñ zeñgini de bi ğannı hacı_ osmanımış, hökümet elindiymiş. (11) ermeniyle Fileğ mal alır satarmış o da_ ebemiñ_ emmisi_ oğlúymuş. (12) ıbiş goca da benim dedem, anamıñ babası. (13) orda durmuşuz, orlarda göçüp gönerken fākirimmiş dedem, yok, yetim ğalmış, benim gibi az da cāhil. (14) ordan oriáyá gitmiş, oriáyá gidiyince burıáyá gelmişler. (15) orda osman_ emmim ıbiş dediye çırağ durmuş, ali_ emmim ğannı_ osmana çoban durmuş. (16) oranıñ zeñgini SilıFge ona_ aidimiş. (17) ğışın burda geçirip yazın zülüFgiye giderimiş, ordan_ eTmiş. (18) burıáyá de yağcı ğalil gelmiş dedemile de barabar. (19) bu kıyüñ ğurucusu da seydişerniñ kisecik köyünden bu tapramaz var ya kıonyáyá File_ gótürtmüşler oturtmuşlar ordan_ qaşmış, burıáyá gelmiş. (20) demiş ki yağcı goca ülen, musTaFa zekiniñ babası da niydi mısa mı niyse. (21) ni_ arıyón demiş git demiş, sarığayada omar_ osman goca var demiş. (22) goca goca kıızları var isde

birini v eriler d emiŐ. (23) o ŐeyiŐ ğocası_ olm Ő ğarısı_ olm Ő, gitmişler ona da varmıŐlar, isdemiŐler, v ermiŐler. (24) osman_ emmi  le diy . (25) babaŐla deveden geldik diy , bizim  adırıŐ yanına bi  adır ğonmuş diy , daŐğırtı var diy , anam bizi Şey_ etmedi diy . (26) deveniŐ ğ rg c n Ő_ altında y emek geldi diy ,  anala hindi k lleme y r gibi, orda  tdi diy , daŐğırtı var diy . (27) halamı bu k ye gelin getirmişler o zaman f kir, bu k y de ŐeyiŐmiŐ. (28) oriya gelmiş, orda Şey_ ederken oriya dedem de Şe_osman_ emmim de onnarıŐ_ ardından gelmiş. (29) bu k y n de ilk duranı ŐeyiŐmiŐ. (30) osman_ emmim burıya  ırağ durmuş bunnara,  if s rmiye durmuş. (31) bunnar f kirimiŐ Şey zeŐginimiŐ. (32) teke g derimiŐ, bi ğ n ordan dedem osman_ emmimi g c rm Ő. (33) iki devesi, kırğ ge isi mi varmış. (34) ya yeŐge d rmiŐ. (torunnarı  p p geliviriyin.) (35) nerde ğaldıydık hindi, h  ordan geldik, sarığaya k y nden burıya. (36) g c p geliken osman_ emmi de d emiŐ, dedem kemene  alarmıŐ. (37) F kirimiŐik kemene de ğıŐıl ğıŐıl ğıŐıl  alıy  diy . (38) o saraybeliŐnden aŐdığ diy . (39) o sızağa varıyınca, adem biliŐ sen sız  bilmen ya, oriya  adır ğurmuŐ,  le ğoca ğara bi baŐmıŐ ğaradaŐ ğaradağ old  sene. (40) oğlum demiş burda bu mal gider demiş,  adırı otuŐ_ i ine ğurmuŐ, burıya gelmiş. (41) geliyince de bu tapramazlar hiyetlik_ onduymuŐ. (42) oğlum demiş bu k y n ni maddiyat istiyosa nakliŐŐ bu k ye yapdır d miŐ. (43) ğayıtımız da te seydiŐ rdiyemiŐ, bu k ye yapdırmıŐ naklini. (44) ondan s ra osman_ emmim gelmiş burıya  iF cilik yapmış filen_ etmiŐ, filen diyiken bir ki y rden tarla s rmiŐ, Şey_ etmiŐ. (45) alı_ emmim deveci, muttu aÇıp gidiy , ordan getiriy . (46) doŐkuz y z kırğ d rtde aşlık var ya onu hiş biz g rmemiŐiz. (47) emmimiŐ deve oluyunca, malı var, gidip ordan getiriy  buydayı, burdan duz  z m g t r y  file deŐken biz yoŐl  g rmemiŐiz. (48) oriya gitmişler dokuz y z kırğ d rtde sodurda molla_ alı diye bi_ adam var. (49) dedemiŐ yieni babamğılıŐ halası_ olu. (50) burda da bu  ırağlılardan da osman_ emmi evlenmiş, o da bu  ırağlılarıŐ ğurucusu. (51) gel seni de g t relim zehile demişler.

(52) kırık dörtde burda qamışlı yédirmişler, oriýá gitmişler bu gitmemiş çırağlı. (53) o sodurlu yienini götürmüş, oriýá götürmüş, orda sâilden seillenmişler gelmişler. (54) çırağlı göca çaķıra gitmiş, burdānnar anā omar_osman göca geliyó, omar_osman göca geliyó. (55) omar_osman göcaniñ geçişi hiç gülmemiş, qaqqara, sodurlunuķu duruyó. (56) ordan gelmiş, soñrā bu omar_osman göcaniñ sayākan demiş ki doķuz yüz doķsan doķuz bicecik de_olsa biñ olcādı o da_olúydu demiş. (57) bu_ınsanōlūnda gānaat yok. (58) bizim aslımız neslimiz te_öyle gelme, ordan geldik_işde. (59) o emmim burda_evlenmiş, bu_emmim burda_evlenmiş. (60) babam ğalmış, babam fākir ğalmış, soñ vaķıt babam evlenmemiş. (61) bi halam varımış, köse_osman da ğardaşıñ ğarısını_almış ölüyünce. (62) onu alca_olmuş, halamı ğaçırmış orda dağda, köse_osman helime halamı ğaçırmış. (63) üsdüne varyınca köse_osman dedeme bi daş vuruyó, yíkíyó. (64) e sōra nāpcaķ, şey_étce_olmuş, barışcā_olmuş. (65) dedem demiş ki ibirāmıma sarığayadā ibiş göcaniñ ğızını getirmezsēn haķķımı halal_etmen demiş. (66) oriýá gitmişler, o ğannacı_osmaniñ_evine ahıra girmişler. (67) ahırda beklíyeken beklíyeken bi_élçisi varımış. (68) orda beklíyeken anamıla bi firdes ğalam deyzem varımış. (69) öğlen orda yakalamışlar, dutmuşlar saşından süríyelek öğleniñ qaransında, aķķóprünüñ_orda çayıñ_o yanna geşmişler, o da o yanda ormannıķ. (70) habarı_olmuş, orda öyle diyó anam annadiyó. (71) acık canı_ısdıyó mudu nābıyódu. (72) ülen velim demiş, var mı burda demiş. (72) sesini duyup durun diyó bağırívısam. (73) köse_osman tüfēñ_iki gözünü de ayırmış ğapsinne ğızarıp duru diyó. (74) eyer bi bağır vururum diyó, diyememiş. (75) ordan sürüye sürüye sürüye geje, sabā şeýe gelmişler iminnere yalın_ayaķ. (76) ayāna çarıķ dikmişler, kaFasına da bi de dasTar örtmüşler. (77) sürüye sürüye gece oriýá getirmişler, ordan ğaradağa_ağdırmışlar. (78) böyle hoca.

-M18-

Anlatıcı: Ömer TOK

Yaş: 72

Yer: Kisecik

Eğitimi: İlkokul Mezunu

Konu: Köy Tarihi

(1) kisecik biñ sekiz züz seksen birde File yerleşmiş burıyá. (2) burıyá bu köyü ğuran yedi sekiz hāne varımış. (3) meselā elifler, tapramazlar, mecellenner, kıulalar, curahaliller, bunnar varımış burda, bunnar ğurmuşlar bu kıoyü_evelce. (4) yalnız mecellenner nerde_oldünü bilmiyóz, mecellenleriñ nere gitdini bilmiyóz. (5) elifler burda, tapramazlar burda, kıulalar burda, eFendime söylüyüm curahaliller de burda Faķat mecellenner yok, mecellenleriñ nere gitdi meçú. (6) onnar burda yerde kıoyünde ğalmış. (7) biñ sekiz züz seksen birde File gelmiş bu kıoy burıyá. (8) işde antálládağ yönü beri ğöşmüşler gelmişler. (9) burda şih ğoca diye bi_adam varımış, ilden_eveli burıyá_o_oturmuş bu kıoye. (10) kıoyüñ_ortasında ğabrisdanniğini_ortasında dede var ya o dede_işde. (11) şih ğoca ğasdede de aynı yazar. (12) şih ğoca gelmiş, dağlarda ğoyun ğüderimişmiş, deli divāne oğumuş bi_adammış. (13) yārabbi baña şu kitabı versen de şu kitabı bulsam da bi_oğusam demiş. (14) rüyāsında o kitap ona allah tarafından nāil_olmuş, çobancılık yaparımış. (15) o kitabı_oğumuş, niyse adam işini ilerletmiş. (16) antalyanıñ vālisiniñ çocū hasdalanmış. (17) demişler ki doğdora ğötürmüşler, şuriyá ğötürmüşler bi çāre bulamamışlar. (18) bunu iyi_etse_etse şih ğoca iyi_eder, o da nerde ğaramanıñ kisecik köyünde. (19) seydişehirden gelme ya bizim köy burıyá_ayrılma, seydişehirden burıyá_ayrılmışlar gelmişler, burıyá ğonmuşlar. (20) kisecikde şih ğoca iyi_eder demişler gelmişler. (21) burdan şih ğocuyú ğötürmüşler. (22) ayrı odáyá kıapaTmış, çocū oğumuş üfülemiş, bir haFta oñ ğún niyse. (23) demiş ki vāliye

vālim seniñ çoÇuĸ iyileşdi, baña müsāde_ēt, ben gidiyim ġāli démiş. (24) niyse vāli de démiş tamam. (25) ona bi mühür ġazıtmiş, şöyle mühür ġazıymış, şih ġocayá vermiş. (26) şih ġoca bunu ġötür k̄oyde meselā eveli hocalar oĸurdu, şu kiyát tütüncek, şu içilcek, bi kiyát yazardı veridi. (27) démiş şunu mühürü bas, şu tütüncek, şu içilcek Filen. (28) almış gelmiş burda şih ġoca bi hayli sürdürmüş. (29) oĸlu velī_usda varıdı bunuñ, şih veli déllerdi. (30) deli divāne evlenik mevlenik diyil bekarıdı. (31) beliki tanır mısın nāfiz hoca var innide õretmennik yapıyó devamlı şimdi ġonyada, onuñ dayılarıydı. (32) adam burda babası_öldükden sonra kendi basıyódu, böyle devamlı geliP gidene oĸúyúvürüyódu. (33) o da ölünce mühür biriniñ_eline geşdi. (34) mühür ġayboldu ortá yérde neréye gitdi bilmem, mühürü yediler işdiler. (35) doĸuz barmāñ_evine vardıydı mühür, ordan ġayboldu mühür. (36) amma biri aldı, amma biri sakladı, amma saklıyólar, mühür yok, mühür çıkmadı. (37) bizim köyüñ ilk ġurannarı bunnar, ĸulalar deller onnara, ĸırtlaĸ veligil, ekdiler meselā. (38) şū saatçı şey var ya çoÇuĸun_adı aĸlıma gelmedi yav. (39) ekdiniñ_oĸlu saatçı var, āmet tüFekcini File dayısı, biliñ bilmen bilmiyón. (40) āmet tüFekci var ġaraman memet bey ünüverstesinde genel sekreter, innili şeytan memediñ_oĸlu. (41) çumrada altın zarraf dükkānı Filá var_orde saatçı, anamgiliñ aĸrabāsı meselē eñ yakın deyzemiñ eñ yakın aĸrabāsı, havana deyzemiñ Filán halasınıñ ġızınıñ çoÇuĸları onun yeġeni. (42) onlarıñ Filán aĸrabası yani bñ dediġim şih ġoca ekdigil bunnar onnardan. (43) o_adam işde şih ġoca şindi burda ġabrisdanda yatıyó. (44) çoÇuĸ yatırmáyá varılar, efendime söyliüyüm işde yatırılar ġötürüler bi dede. (45) şimdi k̄oyüñ_ortasında bi dede. (46) yürüyemiyen çoÇu şe yapıymayan çoÇuĸları, aydaş_olan çoÇuĸları yatırıyolar. (47) onda sora o işde allah taraFından bi şifā bulup mü yürüyó yoksa zamānı geliyó da öyle mi yürüyó orasını bilemiyiz tabi.

-M19-

Anlatıcı: Ömer TOK

Konu: Hatıralar

(1) ādeme bi bal yédirdim, baĸ ihi ādem de burda. (2) arıyí yazın daĸda buldum. (3) ufaĸ şöyle bi çölmek yuvası yav. (4) güzün gün_aşmáyá gitdik. (5) ikimiz de çobanız, gün_aşmáyá gitdik. (6) bir_iki çoban var, bizim dede rāmetlik Filán vardı. (7) onnar çeşmiye gitdiler, ādemile biz ĸaldık. (8) ādem dédim, sen bene bi_ekmek yaĸlı getir baĸıyín, bi heybeden ekmek yaĸlını al gel dédim. (9) néápcañ emmi dédi, yav sen al gel ekmek yaĸlını heybeden dédim, aldı geldi. (10) çölmekciniñ yanına vardım, arı işliyip duru. (11) orıyá geldim bi çay şe yaptım tütsü çabıTdan. (12) ādeme dédim sen ĸoyunnarı ĸarışdırma. (13) ādemi ĸoyunuñ arasına yolladım. (14) üfürdüm üfürdüm tütsüye arı ĸayboldu. (15) şöyle şöyle el gibi gibi iki veyā üç dalaĸ yaPmış. (16) onda sora onnarı aldım geldim ekmēñ üsdüne ĸoydum ĸoydum, ādemiñ yanına vardım. (17) gel_ādem, né var_emmi, gel gel hunu bi ye. (18) ādem çoĸu zaman ÍaF_éder deá. (19) deĸa_o balın dadı damāmda duruyo der_işde burda.

(20) asgerde yaĸmır yaĸdı, yaĸdı, yaĸdı böle güz günüydü işde. (21) o derelerden tırakyadan, lüleburgazdan, pınarĸisardan su aĸıyódu. (22) o dere daşmış yoĸardan ĸazar iki tāne üş tāne söĸüt_aĸacını ĸoparmış, almış gelmiş hōle bizim_alayıñ ĸarşısına. (23) zātē biz_alay oluP da, atmış kişi bi mevcudumuz vardı. (24) ben bandócuydum_asgerde. (25) onda sora üsteymen_onu ĸörmüş. (26) bu seFer ulaştırmadan şey getircek, ĸurtarıcı getircek, aĸaçları çekçek. (27) çamiriñ_içinde aĸaç çekilir mi. (28) üsteymene dédim, üsteymenim sen bene iyi bi nacaĸ bul gel palta o ĸolay dédim. (29) ni yapcan dédi, yav sen bul gel bene iyi bi nacaĸ dédim. (30) izmiriñ sālilhıden bi sālilhı ĸoşvar diye bi üsteymenimiz vardı, ĸara bi şiy zırlaĸ,

aPdāl dērdik zatē kendisine de. (31) ondā sora gitdiydi bi iyi bi nacağ bulmuş gelmiş. (32) dēdim bēş_ altı da er vēr sen benim yanıma. (33) bēş_ altı da asger_ aldı geldi, nacāla ben kesdim onnar çekdiler, ben kesdim onnar çekdiler. (34) üş tāne söğüdü öğlēne kesdim, böldüm dışarı çıkardım. (35) üsteymen geldi dēdi len dēdi sen dēdi az mı_ orman söndürdün melmeketde dēdi. (36) gücümüzüñ yetdī ğadar yapıdık dēdim. (37) ordan revoya sardık götürdük gitdik onu ğıymáyá gitdik bi de. (38) vardık evine ğoyduğ, üç ğatıdı_ evi, alt ğatda oturuyodu. (39) onuñ üsdünde ağırlıklar kōmutanı diye bi albay varıdı, ona da nāciye nāciye dērdik. (40) o da şişman bi şiydi. (41) afıyonuñ emirdağından mevlit tufan diye bi arkadaş vardı. (42) mevlīd dēdim e dēdi gel le dēdim senne bi yanna gidelim. (43) bene bi ğörev kıyadı verdi git bu odunu bitiresiye ğıy dēdi bene biliyón mu. (44) nēre gitcez ömer ā dēdi, dēdim gel gidelim, benden ğúççüdü. (45) hadi senne üsteymeniñ orāya odun ğıymáyá gidelim. (46) varıdık orāya tamam sabāla başlardık ğıymáyá ikindine ğadar ikindin sonu gelirdik. (47) böyle böyle üsteymeniñ odununu ğıydık. (48) albay geldi bi ğün né yapıyoñuz oğlum burda siz dēdi. (49) e_ albayım odun ğıyíyóz, kim ğıydırıyo dēdi, ben de üsteymenim ğıydırıyo dēdim. (50) öyle diyince ğoydu gitdi, eyer başkası ğıydırıyo dēsen ni dicēdi bilmem.

-M20-

Anlatıcı: Rukiye TÜFEKÇİ

Yaş: 75

Yer: Erentepe (Sodur)

Eğitimi: Okula gitmemiş. Sonradan okuma-yazma öğrenmiş.

Konu: Akrabalık

(1) qarısı melemencilerdenimiş, qarısınna oğlan geldiler. (2) mısanıñ gızınna onnarıñ gızı arqadaşımış. (3) geldiler de nereli bunnar dedim, arıqlı dedi mısa. (4) arıqlı kimlerdensiñiz dedim, gelin dedi ki ben dedi, şeylere ni diyólardı melemencilere. (5) arıqlı melemenciyle kirsecikdē melemenci ğardaş da onnara bi şey diyólar ya. (6) çolaqlar mı dedi ben çolaqlardanım dedi. (7) melemencilere çolaqlar mı diyólar dedim, hī dedi. (8) sen niyi olúyóñ onnarıñ dedim. (9) kirsecikdē melemenci de dedem, burdā melemenci de dedem diyó. (10) anası kirsecikdē melemenciniñ gızıymış, babası arıkdā melemenciniñ oğlúymuş diyin geliniñ. (11) amma geliniñ ğocasın da kimlerden dedilerdi, onu da dedilerdi ya. (12) şerefgiliñ qapısınıñ ağızında evleri var. (13) konyada oturuyólar da. (14) bi de hindi mısTaFali seniñ deden. (15) mısTaFaliğiliñ eviniñ ğıyında evimiz dedi. (16) adlarını bilemiyón yav unuduvuruyón. (17) abañğiliñ eviniñ üstündē bi oğlan oturuyo hindi anası var yataq, qarısı ğuzculluymuş. (18) gelinne ğonuşurqana siziñ eviniz nerde dedim arıqda kimin eviniñ yanında. (19) işde höylē mi derken, mısTaFali ābigiliñ eviniñ ğıyında dedi gelin. (20) gelin ğuzcudan arıa gidik. (21) çaqlaqlar hah, çaqlaqlardanımış oğlan, onuñ bābası ölmüş amma o oğlanın. (22) oğlanıñ adı aydın mı öle bi şey amma bilemiyón. (23) e dedim sen şeyi de biliyón mu dedim, dudū ebeniñ gelini hayriyeyi dedim, biliyón dedi. (24) biliyón da dedi, onuñ evi ıçık şeyde dedi. (25) tamam dedim, nerde olursa ossun, sen onu ğórdúñ mü selam

söyle benden o bilir dedim, olur dedi. (26) ora dudü ebemgile çok varıdık canım. (27) hayla öldükden keri bile vardık. (28) memet abiñle gitdiydik arıa. (29) mısTaFali dedeñ olunca onuñ ğarısı da ölmüş, dudü ebeñ de ölmüş. (30) hep barabar vardıydık hep.

-M21-

Anlatıcı: Rukiye TÜFEKÇİ

Konu: Halı Dokuma

(1) kaç doğuduğ, kaç kaç kaç. (2) yav eveli eğiriyoduğ, ipi hõle řafa řafa evrilir. (3) ondağ kerı o ipleri evirdik mi bi řař kilo diyin bilmiyõn ğonyáyá ğonyáyá gidilcek. (4) bi halı bulurduğ, hağığından etcēsen õrnák. (5) işde şundan kaç şey_ etcez, hõle kelep dõküyoduđ, boyancağ ya. (6) hundan kaç yumağ, hundan kaç yumağ niyse kelep dõküyõz dõküyõz õrneđlerini bağlıyoz başlarına. (7) ğırmızıysa hu ikisine_üçüne ğırmızı hõna māvi, huna qara niyse Filāđ Filāđ. (8) kınyadan monyadan geliyõdu bi de çõzgüsünü eviriyõduđ eriş diye. (9) çõzüyõduđ_onu yerde ondan kerı ısdara şey_ediyoğuğ, ısdarımız oluyõdu. (10) benim_o_ısdarlar Filān nere gidik bilmiyõn, kõřede dayanıyo mu. (11) adamığ varısa kendiğ doğuyon, adamığ yoğusa bi adam buluyõdun. (12) benim gelin varıdı da gelinler çumradıydı, gelemedilerdi. (13) oğlana da doğurduğ bi çit ğıza da doğurduğ bi çit. (14) ele de doğutdun, kendim de doğudum onna bunna amma milletin çoğunda ğalmadı elde doğuma. (15) halı değişici geldi millet bütin değişdi. (16) daha benim_altımdākı_ elde doğuma. (17) osmana gelin halısı doğuduydum eđ bõyüg_oğlana. (18) doğudum everince vėrdim, evlenividi, bir haFta mı durdu õđ ğün mü durdu fazla durmadı zātė de. (19) kışşehiriğ mucur ğazāsında şeyi çıķdı tayını. (20) ondan kerı yúķü yúķletdik, ondan kerı şeyin aķsarayıđ_ıçinden geşdik, mucura vardıķ. (21) orda bi sene ğaldı, asgerlī çıķdı. (22) hindıķı ğıbı gitmiyişisen o zaman nası_oluyõdu hazār. (23) asgerlī çıķdı yönü geri göçürdük geldik. (24) oğlan_asgere gitdi, gelin dėdi ki başna bi diyá halı doğuyalım. (25) hõlė bütin doğuyalım dėdi, şeyiğ arasına ğanepeleriğ. (26) o zaman ğanepe yoğudu da ğoltuğ varıdı, ğoltuğ deniliyõdu. (27) bütin doğuyalım bunnarı sene vėriyin dėdi, e_olür. (28) oķcudan õrneđ getirdim,

ısdar getirdim. (29) ondaḡ keri ona  le b t n doḡuduḡ. (30) hindi benim altımda
halı_o. (31) gelin y n  geri v rdi, ben kendim yazıy n. (32) ona ḡoltuḡ arasına
doḡuduḡ b y k halı. (33) oḡlanıñ hepsine doḡudum, ḡıza da doḡudum mesel .

-M22-

Anlatıcı: Rukiye YÖRÜMEZ

Yaş: 82

Yer: Kuzucu

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Hikaye, Karışık Konular

(1) yórúk góçerkene yoluñ üsdüne ğonmuş ğayri adam yórúk yoluñ üsdüne ğonmuş. (2) niyse bi_atlı ğelmiş hõle. (3) atlı gelince kópákler varıymış. (4) varınca oşT demiş, ğazratı_ali_eFendiniñ kópā gibi ni sarıyóñ demiş yórúk. (5) o ğelen de ğazratı_ali_eFendiymiş. (6) o durmuş ğayri_atlı, sen ni bildin bënim ğazratı_ali_eFendi oldūmu demiş. (7) yav ben bilmedim laFıñ gelişi óyle sóyledim kópā ben bilmedim seni demiş. (8) niyse birez ğonuşmuşlar. (9) sen bënim dārēye geliñ mi demiş ğazratı_ali_eFendi yórúĝe. (10) varsan pèynir satmıyá vardūmda varırın demiş. (11) ni zamañ vardıysa varmış ğaramana, pèynirini saTmış. (12) ğazratı_ali_eFendiniñ yanına varmış şeyine dāresine. (13) ğardiyannar ğatmamış yórū, ğatmıyınca o da yokardan yağlık sallamış. (14) áváli yağlık ğullanılırdı. (15) ellemeñ gelsin demiş, yağlık sallamış, girmiş_ıçeri. (16) ğardiyannarıñ cavır demiş yórúk. (17) ğardiyannarıñ cavır dar_aacı ğurcañ ascañ demiş. (18) ni bildiñ cavır oldūnu. (19) as da bak demiş. (19) niyse ğayri gerisini bilemiyón. (20) yirmi dört saatda adanada şey varımış cavır. (21) yirmi dört saatda_almazsam bene idam_emri vér demiş yórúk ğazratı_ali_eFendiye. (22) ótákinleri bilmiyón ğayri bildim bu ğadar. (23) yórúk gidiyó ná zaman gitdiyse. (24) eşşēni alıyó, bi pılçık_esgi keyiyó, eşşē bi kómür yüklediyo, gidiyó cavırni_ıçine. (25) adanáyı alcağ yirmi dört saatde ya. (26) adanáyı yirmi dört saatda_almazsan beni as demiş, idam_emri vér demiş. (27) yórúk de gidiyó kómürü yüklediyo_ışde, neresinden girdiyse satıyó şey_ēdiyó.

(28) satmáya gitmemiş de gelip gitcek yeri keşFetmiye gitmiş, nérden girerin, nérden alırım diye. (29) keşFetmiş gelmiş keşFedip gelince ni ğadar geçisi varısa geçiniñ bóynuzuna mum yapışdırmış. (30) mumu yapışdırmış, ataşı yakmış, gece sürmüş cavırıñ üsdüne geçiyi. (31) her yer ıldız gibi ışık olmuş. (32) ğayrı işde bi bağırdıysa biñ beş yüzünüñ ödü sıdıyo ğayrı. (33) bunuñ cıara içeni bu ğadar, cıara içmiyeni ni ğadar démiş cavır. (34) işde bi tepesidelik gibi tepesidelî bilirsiniñiz. (35) öyle bi yere doldurmuş, yörüğün deliğanlısını dikmiş başına. (36) ben aldım démiş, yörük kaç kısım démiş. (37) gelmiş ğayrı ğazratı ali eFendiniñ yanına. (38) ben aldım cavırı démiş, ni yapacan démiş. (39) yörük kaç kısım démiş, ğazratı ali eFendi yörüe sormuş. (40) kırk táca millet yörük var démiş. (41) yörüe esgerlik yok diye emir vemiş o zaman. (42) yörüe esgerlik yok demiş. (43) bábam Fılen esgere gitmemiş işde, o zamāniñ deliğanlışı esgere gitmemiş. (44) bi bunu biliyón, böyle annadıldardı da biliyódum ben bábam annadırdı da. (45) hindikinner gibi sorsan her şeyi biliñ. (46) bábam biz ekmek yerkene biz yanına giriP de oturuP ekmek yemezdik. (47) o kağardı biz içeri öle girerdik. (48) bába nasıl olur, ana bu nasıl olur hiç. (49) susuñ siz çoçuksuñuz bardak duruğa ümzük ğonuşmaz dellerdı. (50) biz böyle yetişdik işde.

-M23-

Anlatıcı: Rukiye YÖRÜMEZ

Konu: Karışık Konular, Hikaye

(1) yörük çok, yörüüñ _adını sorcağ_olsan hepsi var. (2) yörüüñ _arısı sarıgeçiliymiş, çadırıññ dirē beş diyólar_ışde. (3) biri de bu sarıgeçiliniñ diline uymaz, hiç_uymaz. (4) biz geçi dēriz, başğası davar dēr. (5) biz_ışde geçiyi çevirivi dēriz, öteki dēr davarı çevir dēr, lisanı_ayrı_olur yani. (6) hindiki geşler dağlı diline gidiyó, o dađlardā tırkleriñ diline gidiyó_ışde.

(7) dağlı ğılışdan dönmiymiş, siz de duymuşsuñuzdur belki. (8) ğılıcın_ altından geşmiş tırk dağlı. (9) gitmişler o zamanıñ_ adamları ğılıcın_ altından geçirmişler. (10) hōle dutallarımış ğılıcı altından geçirillerimiş. (11) aladağ diyólar ya ollar geşmemiş_ışde, aladağ ğalmış_ orası, ğılıcın_ altından geşmemiş. (12) geçirmişler geçirmişler hindi bu ğonyanıñ_ oldū yere gelmişler qonmuşlar, yorulmuşlar, diñlenelim demişler_o adamlar geçiren_ adamlar ğonya ordan ğalmış. (13) oriýá oturmuş, diñlenmişler. (14) buranıñ_ ismini ni ğoyalım ğonya ğoyalım demişler, ğonyanıñ_ oldū yerde. (15) iki yer ğaldı geşmedik demişler, birbirine sormuşlar. (16) oranıñ_ ismi de aladağ bi burda var aladağ bi de bucağkışlanıñ_ orda var. (17) ollar geşmemiş ğılıcın_ altından. (18) ben onnarı biliyón oğlum_ışde.

(19) yörük yerleşmiş bura tē zamanında yerleşmiş_ođul. (20) bunnar ğóçen yörümüş bu kóyler arık, bura, sodur, cāmili şey oğcu ğóçen yörük ordan qalmış, bu yörük ordan qalmış. (21) hindi eveli ölmez deller ölmezi bilirsizdir belki. (22) ölmeziñ kuytusuna deve oturmuş. (23) yuva otunuñ kólgesine de insan_ oturmuş. (24) o_ otuñ şeyine ğalmış yörük burda. (25) yuva_ otu deller hōle kaakar, onuñ kólgesine oturullarımış_ adamlar. (26) o_ otuñ zoru ğalmışlar burda. (27) ğalañ

ğalmış, ğalmıyán ğóşmuş, qonmuş, ğóşmuş. (28) hindi antallá alanyá ollarda çok yórúk. (29) o şey niydi adı_aklıma gelmedi_ışde şölen_olan yer niydi. (30) oyuncu geldi ya lilleden oynadılar erkekler ya. (31) onnarıñ şeyi Fileñ yórúk_ışde. (32) bilemedim_ışde yórúk o seydişer, beyşer o yanda da var. (33) buldur, buldur, buldur ollarda da var_ışde yórúk. (34) yórúk çok her yerde var da dağılmış gitmiş_ışde. (35) yerleşen yerleşmiş yerleşmiyen dağa ğóçüp ğonuyo, geziyolar. (36) bullara işde yórúk otuñ zoru yerleşmiş. (37) bura alıbayünün çiftliğıymiş burası. (38) bu ğuzucunun çiftliğı de şeyimiş o avdıl. (39) burıyá_ışde alıbayú geldi burıyá ekin_ekellerimiş. (40) inat arpası diyolar. (41) yörümezlerde üç qarı varmış, yörümez qarıları. (42) birine qarı qarı diyolar ya ikisiniñ_adını bilemiyón. (43) yaşlı bi ğadın varıdı_o_annadıvıryódu bene. (44) ekin ekellerimiş, işde ekmen mekmen demiş yórúk. (45) alıbayünner gene gelmiş ora dereniñ_ıçine ekmiş, mezarlıñ_arkasına. (46) inat_arpası diyolar hindi. (47) o_üç qarı gitmiş ta tepesidelie beri yandā çala ğadar ğovmuşlar o_adamları. (48) bi diá gelmemiş. (49) yörümezler de gitmiş orıyá duzla daşı yapmışlar. (50) onnar buyday ekmiş, yörümezler arpa_ekmiş. (51) duzla daşı_étmişler ğoyuna duz vemişler ekin ekdikleri yere. (52) tohumu saşmışlar arpyı duzu da étmişler, ğoyuna ğarışdırtmışlar arpyı. (53) alıbayúk buyday_ekmiş, bunnar da arpa. (54) ğoyuna bi duz veriyolar, ğoyun qarışdıryó. (55) o da inadına bitmiş, inat_arpası diyolar_ışde, hani hõle arpa bitmiş_orda. (56) o kıyü de õle ğovmuşlar burdan. (57) yörümez onnar yedi yaşına ğadar yörümemiş bi çocuk, yörümez ordan qalmış. (58) yörümezler demek ordan ğalmış_ışde. (59) yani bildimiz bu ğadar.

-M24-

Anlatıcı: Samiye BİCAN

Yaş: 75

Yer: Okçu

Eğitimi: İlkokulu bitirmemiş, okuma-yazma biliyor.

Konu: Bulgur Kaynatma, Hastalık

(1) vallā bulğuru nası ğaynatcaz ğuzum. (2) evelce eleriz ğalburda, ondañ sora savıruruz, onda sora eleriz, ğazannara ğoruz, altını yaķar ğaynadırız. (3) ğaynatdıķdan sora indiriviri sereriz, ğuruduruz. (4) tekrar daşını ayıtlarız, daşını_ ayıtlarken dērmene ğōtürü, úyúdūr geliriz. (5) bulğurun meselesi çok, esgilerden işidi hindi bulğur ni var, ayıtlama yok, savırma yok, ğaynadıviriyolar. (6) biz harmanda savırmadan olmuyodu, badaslı_olúyódu, tabi daşlı_olúyódu, elemenden olmuyodu. (7) ben çok badas süPürdüm, yığın, yığın, yığın, yığın. (8) daşlı badasları yel çıktı, hoyraS çıktı hadin baķ. (9) dā kóprünüñ_arkasına deyzem sen bilirsın badas savırmıyá giderdim. (10) benim çoÇuğlümde gecelerde sabah namazları topaş topaş_éderdik harmanıñ yerini. (11) işde_onnarı bulğur yapcaz diye savıruduķ, öbürleri satılcaķ ya, babam harşlıķ_etcek ğardaşlarımız. (12) onlarla biz bulğur yapardıķ, ayıtlardıķ_ışde ğaynadırdıķ öyle.

(13) vallā arab_ışıtması geçirdim. (14) eveli arab_ışıtması dēllerdi bilmiyón ama çok hasta_olurdum. (15) zātüriye dēllerdi, ısıtma sōradan ğayri benim çoÇuğlumda zātüriye arab_ışıtması dēllerdi. (16) ayselgil bilir, babamıñ eviniñ_oldü yer halamıñ, ora boşudu yien (17) tabi ki benim ablalarım ğüççüdü, herkesiñ_ışı vardı, ben_orda yatar durudum. (18) arab_ışıtması_ışde, bi sıhhiye gelirdi, barmamızdan bi inne vurudu. (19) bi de cam şu ğada bi cam getiriği. (20) ona üş tāne alırdı ğayrı o cama ğanımızı. (21) işde onda bize kinin verirdi bā. (22) rāmetlik

babacāzım onu beler beler atdırdı. (23) o üç hıapı kaç gün atdıryosa bana. (24) ben çok yani ısıtma zatürıye ısıtma dellerdi o zaman doğdur mu varıdı da. (25) at arabasında götürcez diye takır takır takır toğdura götürülerdi benim günümde yāni daha öncesi bilmiyón. (26) ablalarım Filen daha İrezil oldular da gene de işde rāmetlik dēzem gelince ablalarım büyüyünce bu ğadar olmadım. (27) çok şükür bu günüme geldim.

-M25-

Anlatıcı: Yunus GÖKÇE

Yaş: 51

Yer: Dinlendik

Eğitimi: İlkokul Mezunu

Konu: Köy Tarihi, Karışık Konular

(1) şivē lehce ğalmadı, herkeS kibarlaşdı, şehirli_ oldu. (2) esgiden sen_ arıklıymışın, arkadaş da oğculuymuş. (3) beh, ceh, netcen, onnar bitdi. (4) nasılsın, meraba onnar ğaldı. (5) ağa, cice onnar da bitdi. (6) teyze ābi_ onnar başladı yani onnarı bilmiyom_ artıķ. (7) çoĝu şeyi biz_ unutduķ. (8) dehá rāmetti babamla halam ğonuşurķán halam babama devamlı ğaĝa dērdi. (9) ğaĝa ābi demek yani bizim şeyimiz şivemize göre. (10) cice teyze mānāsında kullanılırdı. (11) teyzeye cice dēnilirdi. (12) şimdi herkeS teyze diyór. (13) başĝa nè diyim arkadaş.

(14) osmanlı arşivinde çıkan bilgiye göre bin_ iki yüz veyátta o yıllara_ aıtdı. (15) yavız sultan selimdeĝ sonra bi öşür vērilmış burda. (16) yirmi sipāhi vērilmış. (17) ne ğadar da cizre_ olaraĝ para vērilmış ama tam_ olaraĝ tārihini bilemiyom. (18) yerleşim_ olaraķ köyümüzüñ hemen dibinde bi yerleşim mar. (19) göktümbek dēriz, orda bi yerleşim mar. (20) hemen şu köyün öbür_ ücünde bi yerleşim mar. (21) yalnız bizim duydumuza ĝöre dedemizden bu kıy yēdi kere ğurulmuş yēdi kere daĝılmış. (22) biz geldimizde meselā bi tek hāne vardı bu kıyde. (23) bi de biz geldik iki hāne olduķ tekrar. (24) dedem rāmetli öle dērdi, bu kıy yēdi kere daĝıldı gerisiñ geri bi dā toplanır dērdi. (25) köyümüzüñ_ oldü yerler çoĝ_ esgi. (26) benim bu osmanlı_ arşivinden dedim kesin. (27) çünkü neye kıonyada benim bilāderim mar ğasteci emekli ğasteci. (28) hanımı tārih_ öretmeniydi. (29) o osmanlı arşivinde çalışıyordu. (30) o ordan buldü bu havāleye_ āyit belgeleri baña da söylerdi. (31) ābi_

işde şu yılda şurda şu olmuş veyát da şu yılda şöyle olmuş diyerekden onü da ordan biliyom yāni. (32) bi asger yirmi sipāhi ve bi mikdar cizre olarak ğāri artık cizre heralda bu nufūsuñ ğayrimüslümlerinden mi alınıyodu öle bi şey olması lazım. (33) ğayrimüslümlerle müslümannar bir arada yaşamışlar. (34) daha ötesini de bildiğim yok. (35) tek bildim şey inniye bağı oldūmuz. (36) muhtarlıñ elli yedi yılına kadar innide oldū. (37) bizim buranıñ inniniñ bi mezrāsı oldū. (38) elli yılında toprak ğomisyonu gelince elli yedi yılında bizim burası ayrılmış muhtarlık olmuş, ayrı bir muhtarlık. (39) ondañ sora devamlı muhtarlık olmuş. (40) ilkoğulumuz da innideymiş, inniye gidilmiş, gelinmiş. (41) bildim bu ğadar benim.

-M26-

Anlatıcı: Zehra ÇEKER

Yaş: 76

Yer: Arıkören

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Halı Dokuma

(1) önce ipliğini çözeceğim quzum böyle işde bak ihi hu gibi. (2) gergi edeller, iki gazık çağallar, ona gider gider gider getirisin, ipacıya gerersin. (3) onda sora ipacıya altını böyle güzelce yerlersin, şuriya bi varañgöleñ qorsun. (4) onda soracım onu indiri bindiri ona iki sefer argaç, önce ilersin ilmek, bak şu ilmekleri hep biz doquruz, şu yastıkları biz doquruz. (5) ilmek atan atan, onu bi argaç geçiriñ, kirkitten bi da. (6) onda sora kırkım yapan, daran, mesela darani vardır. (7) avali hule deylek gibi şeyler vardı, kirkitler vardı da sora o şeyde afyondan nerden çok güzel kirkit geldi böyle oturaqlı oturaqlı, onlarla doquruz. (8) bi güzel kirkit olurdu bi de maqas olur kırkarsın bi da bi da. (9) ole ole bir ayda, kırk günde oturaqlarda abama bi halı doquduk biz, kırk günde çitine dört metre uzununda. (10) he gız gardeşim boyuk gardeşim ben, kırk günde böyle bi çit halıyı doquduk. (11) o gadar doquruz yani, akşama gadağ hiş durmadan doqu. (12) hele de yemeni Filen hazırlıyeñ olca. (13) babanneñ de doqumuş, zela halañ Filan doqumuş. (14) ben geldimde dedenin iki çit, dört dört tane halı vardı. (15) bi çitini huriye halaña verdim, bi çitini de zuleyhiye verdim. (16) bunnar camiye serelim demişmiş, nere sererseñiz sariñ goturuñ ananızıñ halısını dedim. (17) deden bana hep esgi şey halılar aldı, maqine halıları hunnarı aldı. (18) yani vardı dokuma halı.

-M27-

Anlatıcı: Zehra ÇEKER

Konu: Pekmez Yapımı, Karışık Konular

(1) bekmez çok yapardık bekmezi amān ne _ uğraşırdık ğuzum. (2) şu ğoşmenner yēñi geldi. (3) necibe _ abla bizim adamımızdır halāñ şeyi ğaynanası. (4) bōle bir haFta filen úzüme ğideriz. (4) sabāla kaķarız, evel hindi ekmek alınıyó nē var. (5) sabāla kaķčan, onnara bi áváli şey mayalı etdirmezler, çörek etdirmezler, yuķa çok yenmez ötekinner çok yenirmiş. (6) yuķuyú akşamdan sabahdan niyse çevrintek gibi éderi, şu ğıñbı ğıñbı ğatarız çıkımıza. (7) oriya da bi pilay bişiri ğatarız. (8) onnarı akşama ğadaş motur _ árābasına doldur doldur doldur úzüümü. (9) yarındası ğún o erdoğan Filān işde evliydi ābim Filen, on yedi ileen bekmez ğaynatdīmızı bilirim ben. (10) ama şıranamız da çok ğúzeldi bōle başgılı şeyli bōle bulgur daşından bóyle aynı hu ğıñbi şey_ olur bulgur daşı. (11) ona bōle meñgeneye veriş şey úzüümü çiyner çiyner hurdan delikli taş vardır. (12) şuriyá şeyi bol yuñ cüprēyi bol yuñ quzum. (13) üsdüne de şeyi basdırıyóñ maķınıyi tātıyı. (14) şuriya da ağacı bóle_ édiyóñ, huriya da taşı asdın mı o óğle bi suyunu sıkıyó ğāri úzüümüñ. (15) ónda sora toprak_ atıyóñ iki koşam üç koşam toprak atan. (16) onu bi bularsın o şeyi şırıyı. (17) onda sora o beķler_ acık qorsun_ ataşa kesTirisin_ ona bi haşır ğaynadı mı durur_ o sabā ğadar. (18) sabāla kaķ ğāri ğōkğúzel bekmez_ ilēne onu al. (19) ötekı ğazandan da_ al, ötekı ğazandan da_ al, bi ilēn bi ğaynat. (20) şurda şey asılı_ olur, bóyle çöval ascan. (21) áváli tēlis çovallar_ olurdu hindi olmúyó. (22) aynı bōle şuriyá da āzına bi çalı iden, şuriyá da bi çalı, bunuñ üsdüne bóle dókeñ. (23) o altından dam dam dam dam dam dam toPraq ğurda ğalır, onu süzdürüñ onü da bekmez_ eden, çok_ işi vardır.

(24) ğaysı_éderdiğ, ğaysımız çok_ olurdu, inē_ġetiri véridik. (25) erdovan moturu ğoşar, hadin ğaysıyá gidiyóz, ğaysıyá gidiyóz. (26) illeriñ yoğusa babamgiliñ çoğudu. (27) gideriz bi motur_arabası işe yarıyánnı alır, dambaşa Ğileñ sereriz, qararıvırı, ineklere batmıyá dókeriz. (28) inek çekirdēni çıkarı onu satarız. (29) çekirdek para_éder, ğaysı_étmez, óleydi. (30) amañ bi bâbamgiliñ úzüümü, ğaysısı. (31) sōra ğış geldi mi onnarı yeñgem ğāri çölmeklere ğordu. (32) doldurular doldurular, āzına bi çamır ğaran, bi şey_éden toPrağ bóle sıvan. (33) āzına tabağ ğoñ, sıvan, ğeme meme düşer tabi ambar_evinde ya, fāre düşerdi. (34) ğış geldi mi babam ğāri hō túrkmenner ğelir, ollarda cāmi yoğ, bizim kıoye cāmiye geliller cumā namazına. (35) onda sora onnara babam satar ğayrı birer_ikişer tenike, ikişer_üçer tenike_onnar eşşeklerinñe geliler. (36) hindi her yerde tağsi şey, benim çoçuklumda_óleydi. (37) baña ğaz_ġetiriler hediye, ben de o túrkmennerde ğaz çok_olur. (38) memed_amcā ğazıñız yoğ mu bā bi çit ğaz vér. (39) ben de onu ğāri severim, beslerim altı_ay bi sene. (40) o bi ğaybolur, ya kıópáğ yer ya bi Tā getiri adamcāzlar çok_óle. (41) babam çok şeyidı yanı, ğazāda oturudu, gelirdi. (42) ğardášlerimle biz işlerdik, babam satar, o zumannar para yoğudu ki ğuzum. (43) ya ğoyunuñ tüyünü satacan ya beğmez satacan. (44) bōle harman, ekin olmaSdı ki.

-M28-

Anlatıcı: Zehra ÇEKER

Konu: Halk Hekimliği, Hastalık

(1) ocağ diyil çörek bişiridik. (2) yedi memed_evinı gezerdin, un toplardın, kimde memed varısa, onu hamır yoğurun, (3) onda sora sabāla şey bezdirme étdiyisen, ocağda sermeç filen édenler varısa, o sermecin ıscāna. (4) áváli bóle tepsiye ğonmazdı ki ğuzum. (5) burda baca diy mi, şimdi sermeç ediliyó, hurda kes yanıyó. (6) onda sora oruyú süpürüyón, orıyá şeyi ğoyúyón hamırı, orda üsdüne de o yanañ kesiñ kózünü ğoyúyón, o bişiriyó. (7) o çörē bóle kesiyón, ondañ soracım deliyón çörē. (8) yedi tāne de çoÇuğ toplúyón, sıraya bóle meselā şu döneniñ ékizler gibi. (9) ğoşup gelecek, onuñ bacānıñ_arasından çocū geçircen okıyá_okıyá, okıyá_okıyá. (10) kaş seFer geçiriyósan onu, o çoÇuğ ğurtulúyó. (11) veyāhut da yıkatdíryólár, kópák kellesi bi de şöle hacdan gelme cıñıllı bi şey, benim su_ışdim tas var, dā bağ. (12) onuñ cıñıllısı_olúyó ğuzum hacdan gelme. (13) o tasıla kópák kellesiniñ_üsdüne çoÇü diñeldiyólar, yıkıyólár, o da aydaşı geçiriyó. (14) naimiñ ğarısı hāla yıkıyó. (15) servet ğocagılıñ geline bağ geçen sene Fılán çoğ çıđırıyó_édiyó diyólardı, yıkadınca dúzelmiş, óyle diyólar. (16) o da hazar bi şeydir, biliyóm yanı un toplúyıp da çörek_edildini Fılán.

(17) ben hep hastıyın, ben dalağ geçirdim. (18) dalāma benim aklım ére_ére o zumannar doğtura gidilikse de ona ğórúymüş. (19) babam ğótürü ğetiri ya da bağmıyó, ávál çocua bağım az_olúyó ya. (20) buramda dalağ başTan başa bóyúmüş. (21) kúp ğıbí ğarnım_olurdu, çöp gibi bacām uyur durú, soğaklarda kólğelerde uyur duruğ. (22) ben çöpçıye vardım. (23) çöpçü aldı da ,óteki ilğ ğocam, o kestirdi, amáliyat_étdirdi. (24) bóle dalağ iyce bóyúmüş bóyúmüş. (25) gidiyó babam hasdāneye ğótürüyó ,yatıyón, bir ğağta sora alıp geliyó. (26) aman ben nédecen

óyleydim. (27) ğociyá vardım, bi çoÇuğum doğdu óldü. (28) şeylen dayıñıla, rāsım dayıñıla bėnim çoÇüm vardı, adı da rāsımıdi raħmáttık. (29) o çöpçünüñ babası, övey babası evlatlık almışımış. (30) o rāsım ğoyduydu, peķ de seviyódu adam. (31) çöpçü de babasınıñ adını ğoyduydu ısmail, óldü. (32) onda sora çöpçü ğótürdü beni amáliyat ettirdi. (33) onda sora ben daş ğibi oldum. (34) daş ğibi oluP da yani onda sora hep hastalıklı hıra herkes baña ğóde bayan, ğóde bayan, şöylüydü ğarnım, kólgelerde hõle yatār uyur böyle. (35) hep anamğıl ğótürüdü, dalaķ kestiriler. (36) şórdan bi qarı dēr nērdeñ geliyõñ, қоşар gelir qaf dağından senin şey gibi qollar hurama, şeyi qollar tahtayı. (37) şórdan bi qarı, şurda bi qarı durúyó, şórdan da bi qarı elinde nacaķ. sen çoÇuķ aķlın çıkçaķ. (38) nerdeñ geliyõñ, qaf dağından, niřliyõñ, dalaķ kesiyón, sovanı da qorlar, ğüp bi vurular. (39) iyi olmaz da ğór. (40) şey olur mu, geçecēmiş bātıl inanç. (41) anamğil püskúvút alırdı, püskúvút yicēmiş. (42) soulcan, qarnında soulcan var, düşcek, yēmezdin. (43) kópáķ kellesini ocā ğómellermiş, kópáķ boķunna qarallarmış. (44) benim aķlım eriyó amma, bunnarı ebe diyó, o dalaķ düşecēmiş. (45) ben cebime ğatıyón, bir ki de püskúvút yicen üsdüne. (46) áváli püskúvút filán nerde ğuzum. (47) ğardeşim ablamlı, oturaqlardā ablamlı sárnete veririn. (48) o haplarda hep atarım bi yannarına yutman, kópáķ kellesi diye. (49) çok hastalık geçirdim ben çõk. (50) yani ğansız, şey kótú bi şiydim. (51) üç ayda řileñ hasdānede yatdım. (52) ğoca da asgere ğitdi, onda sora kendime geldim.

-M29-

Anlatıcı: Zekiye YILDIZ

Yaş: 76

Yer: Kuzucu

Eğitimi: Okuma-yazma bilmiyor.

Konu: Halı Dokuma, Karışık Konular

(1) olum tabi diyón ya böle uzadırız eriş éderiz. (2) uzadırız onu çözeriz ondañ keri şeyle ayaklarıñıza birer tokmağ dağarız, elimize birer çivi, (3) iki kişi böyle ayāmızı dayáyá dayáyá sararız onu. (4) ğayrı ısdara dolarız. (5) doladıqdan keri alış gelimiz, ısdara indiriz. (6) ondan keri altına bi demir çıbık soğarız. (7) ondan keri o çıbığı şeysiñ delikleri_olur ısdarıñ şöyle şöyle ufağ ufağ. (8) o deliklere böyle böyle ilgileriz. (9) ondañ kericiñe söyledim küz_ağacımız_olur şöyle. (10) e oğlum demirleri olmuyúncá püz ācı dērdik, şeile ısdara uzadırdıq. (11) ondañ keri onu ğoruz. (12) ondañ keri ilmek_ilmek_ilmek_ilmek onu oriyá küzüleriz. (13) püzük püzüsünü çekeriz, püzüleriz. (14) ondañ keri dibini dutarız ğāri böle çit çit çit çit. (15) ondañ keri şeile iki barmağ ağını doğuruz. (16) ondañ keri başlarız ğāri ilmesini ilmiye. (17) iler iler, āy dēzeñde bi şey ğalmadı. (18) dēzeñ ğarı mı ğaş ğuzum. (19) kirkitim mağas ondañ keri bi mağasıñ_olur, bi kirkitiñ_olur. (20) ondañ kericiñ bi o ipi ilmek şeile edersin. (21) şimdi ipleri şeile ğoca ğoca yumak ğayrı ısdara asarız. (22) ondañ keri onu dutarız ğāri böle ipe dolar keseriz, dolar ileriz. (23) duruğa mağasıla şey_éderiz, arğaşlarız. (24) arğaşladıqdan keri bi de basğısı_olur, şu ğalıñlıqda, o basğıyı da arasına geçeriz. (25) ondañ keri ğayrı onu da kirkitleriz. (26) ondañ keri kırğarız ğayrı. (27) ğayrı mağasıñna hatdā mağasım şu şeilde mi ara yērdē piselikde midi bilmendi bi mağas. (28) onula da kırğarız. (29)

tekrar bi dā ileriz, tekrar bi dā işde doğur gideriz oğlum, nası doğúcán. (30) şindi onnar ğalmadı ki vāy ay.

(31) oğlum hindiki geşler ğızlar_ossun gelinner_ossun bedaFáyá ekmek yiyólar. (32) daha ondañ kerı de herifleri terk_ediyoılar. (33) e vallaha bedaFa ekmek yiyólar_olum. (34) yedi sekiS tâne çoÇuğ böyütdüm. (35) üş tene olan bi ğız dört. (36) niyse niydi birini eşşek dePdı, birini bilmen ni_étđi öldü. (37) o ğıbi işde öleni saymıyóz. (38) kaç tene çoÇuğ böyütdük. (39) omuzumuzda hu ğuyularda ğovamız varıdı. (40) eşşemiz varıdı sözüm yabana. (41) andañ kericim dā burdan te şóra şeye çıkar eşşek ğoşarız, üsdüne bi çoÇuğ bindiriz. (42) ah bi de su_ossa. (43) çeke çeke çeke hu ğadağ su çıkarız, tenikeye dök. (44) ala milli ala şeyli alı geliriz. (45) ğatacağ ğap desen hiç yok. (46) düyüm ne_arar, çanağ varısa birer yarımşar bardamız varıdı, varısa birer ğırık ileenimiz varıdı. (47) hindi geşleri bedaFa ekmek yiyó, herifleri de dövüyólar. (48) ni bilinyin o çoÇuğları da böyütdük, o halıları da doğuduk. (49) bunuñ_annesı Filen belki dört beş çit halı doğudu, ğardeşlerine, kendine. (50) hindi şu halıları ğıymatını atdılar. (51) herkiş gitdiler, satın halı_alıyolar. (52) naylon naylon doğúyólar, kim doğúcağ. (53) olum eşşēñ ipini yúñdan eyřiriyóduğ, büküyóduğ, eşşē örme_örüyóduğ. (54) ğolan doğuyoduğ, çoÇuğ ğolañı doğuyoduğ. (55) bağcağ örüyóduğ, çoÇuğ belē örüyóduğ. (56) hepisi elimizde, ne bilinyin, çorap yúñ eyřiriyóduğ eyřiriyóduğ çorap örüyóduğ ayāmıza, çoÇuğlarıñ ayāna. (57) hindi hu ğarda Filen ğayrı_ışde ip çorap keydirivirişñ oğula varıP gelesiye ıslanır, esgir. (58) ayşam çırıyı yakardığ ğayrı lamba. (59) hurada ortá yere de bi de tenike ğorduğ, dört beş ğarı da başına çevrişirdik. (60) çoÇuğlara çorap_örerdik ğayrı ayşamıla. (61) sabāla kaçıvı yama yama. (62) şindi torbalara dolduruğlar da esgileri toprağ çukuruna atıyólar, esginiñ çoğlunda. (63) hiç iki_esgimiz olmazdı kí, üç_esgimiz olmazdı_iki_esgi. (64) birini kēy, hullarında Filán

aşıladiķ mı sevinirdik. (65) hulları aşıladiķ dē keyerdik_öle. (66) nişliceñ sapı vuruduñ vuruduñ ğollarıñı añız yērdi ğayrı ala vura ala vura ala vura. (67) ordan gel, dirgenile dök cırcırıñ boğazına. (68) oñúnü dedeñ_alırdı, yalıñızdım. (69) e çoçukları soñūra oķumiyá yolladım. (70) allah rāzi_ossunnar, ben irezil_öldüm, bunnar olmasınnar dedim. (71) onnar da allah rāzı_ossun yüzümüzü ğara çıkarmadılar. (72) oķudular kendileriñi ğurtardılar. (73) bi bunuñ_anasını irezil_öldüm, başğa bi şiy diyil. (74) bunuñ_anasını oķudamadım. (75) onu dâ_oķudurdum. (76) yalla hem oķudurdum hem öte yanna geşerdim. (77) fırsat da varıdı elimde de. (78) bi o zaman demin dedim_oğlum ya ğıS çoçü oķur mu diyólarıdı. (79) ğıS çoçü oķumaz olur mu. (80) ğıS çoçü oķúyómuş da biz bilemedik. (81) bi babannemiz varıdı aman allahım bi ızğını bi ızğınıdı. (82) vay_anam ğıS çoçü oķur mu, vay_anam. (83) hindi kısa etek keyer mi, buluS keyer mi. (84) bi etek dikdirecek oldum o ğıza da başımızıñ_etini yēdi. (85) esgiden öylüydü_ölüm. (86) bi böyük varıdı, ne bilin herkiş onuñ sözünden çıkmazdı. (87) hindi bi dekme vuruyón. (88) dōru diy mi, vallaha dekme vuruyón. (89) dünnden şurda hocanıñ biri ni diydi. (90) bu boşanmalar niden dēdi biliyóñuz mu dēdi. (91) nıkah dēdi ğıylırķa dēdi şölē şölē. (92) şindi dēdi ğızıñ anası babası dēdi küstüm yasdı dikiyó, yolluyó dēdi. (93) ondañ kerı de duruķa küsdüler mi biri hō yanna yatıyó, biri hō yanna yatıyó dēdi. (94) hoca esgiden dēdi bizim anamız babamız dēdi, yasdıķ da vērmezlerdi de dēdi, vērdikleri de bi yasdıķ olurdu. (95) bi yasdıķda ğocasınnar dērdi dēdi gelini çıkarıķa dēdi. (96) şindi de dēdi küstüm yasdı dikiyólar, veriyólar, küsüyólar, ayrı yatıyolar. (97) hindi öle_ışde ölüm. (98) esgiye ni var. (99) bi ğoñşuya giderdin, işde ayşam olurdu. (100) televizyón yok, radyó yok, bi şiy yok. (101) lamba o evden eve elinde. (102) bi eliñde ğandil fener. (103) biri de ğalmadı, hañğısını laf_ediviriyin size ne biliyin_ölüm.

6. SÖZLÜK

1. Metin İçi Kelimeler

A

aba : abla (M3/33)

ağa : ağabey (M25/5)

ağ : iki parça arasındaki birleşme yeri (M29/15)

ağdır- : yukarı çıkarmak (M17/77)

aklı er- : anlamak (M28/44)

ala : yarı, yarım (M29/44)

alayına çık- : dile düşmek (M12/101)

alibâyü : Alibeyhüyüğü kasabası (M23/39)

anca : ancak (M11/26)

añız : ekinin biçildikten sonra tarlada kalan sap kısmı (M3/22)

annaş- : anlaşmak (M1/14)

antále : Antalya (M17/1)

arī : Arıkören'i (M11/46)

arabayı gış- : atı çekeceği arabaya bağlamak, gitmeye hazır etmek (M4/44)

araçcı: bk. araçcı (M15/18)

araçcı : hırsız (M15/4)

arğaç : dokumalarda çözüğü üzerine enliliğine atılan ip (M3/6)

arha : arka (M13/17)

arı : has (M23/2)

arıklı : Arıkörenli (M20/2)

asdar : astar (M3/3)

aşıla- : tamir etmek, yamamak (M29/65)

aşlık : açlık (M10/16)

aşşa : aşağı (M2/12)

at koş- : atları sabana bağlamak (M16/26)

avağan : hafakan, iç sıkıntısı (M9/8)

avdul : avdul kasabası (M15/9)

aydaş : yürüyemeyen gelişmemiş bebek (M5/3)

ayıtla- : ayıklamak (M2/6)

ayşam : akşam (M1/44)

B

badas : hububat kaldırıldıktan sonra harman yerinde kalan toprak, çöp ve samanla karışık taneler, hububat döküntüsü (M24/6)

bağirtlak : yabani ördeğe benzeyen, gece çok öten, koyu kurşuni renkli bir av kuşu (M13/1)

bakále : bak hele (M1/39)

bardak : toprak, çam veya madenden yapılmış ibrik (M22/49)

başgi : cendere, pres (M27/10)

başgi : halıcılıkta çözümlü ipliklerinin arasına sokulup düz veya çapraz ağızlık açması için indirilen ve sonra yukarı kaldırılan tahta (M29/24)

başol- : güç yetirmek (M1/6)

batma : hayvan yemliği (M27/27)

baya : bayağı (M2/21)

bayraçcı : düğünlerde bayrağı taşıyan kimse (M8/8)

bedaFa : bedava (M29/33)

beh : şaşma, korku, pişmanlık, beğenmeme, öfke, acıma bildiren bir ünlem (M25/3)

bekliyeken : beklerken (M17/67)

bekmez : pekmez (M10/1)

bel- : bölmek (M24/22)

beygir : at (M4/45)

beyşer : Beyşehir (M23/32)

bezdirme : arpa, buğday unlarından yapılan ince pişirilen sac ekmeği (M28/3)

beze : yufka açmadan önce hamurun ayrıldığı toparlakların her biri (M3/30)

bicecik : bir tanecik (M17/56)

biş- : pişmek (M5/6)

böğür : göğüs (M4/43)

bruşit : bronşit (M4/19)

buldur : Burdur (M23/33)

buyday : buğday (M2/1)

C

canavar : kurt (M13/17)

ceh : hayret bildiren bir ünlem (M25/3)

cılala- : evi kireçle badana yapmak (M12/71)

cıngıllı : süslü (M28/12)

cırcır : harman makinesi (M29/67)

ciara : sigara (M22/33)

cice : teyze (M25/8)

cizelen- : sıralanmak (M8/35)

cizre : cizye (M25/17)

cüpre : üzümün çiğnendikten sonra kalan posası (M27/12)

Ç

çakırdağ : bölgede bir dağ (M15/9)

çal : bir mevki ismi (M11/3)

çār- : çağırmaq (M15/27)

çavışlık : çapaya giden işçilerin başkanlığı (M12/75)

çekiş : çekiç (M3/5)

çekivi- : çekivermek (M12/26)

çelik : çocukların sopa ile oynadıkları oyun (M14/2)

çevrintek : küçük çapta açılmış yufka (M27/6)

çevriş- : halka hâlinde sıralanmak (M29/59)

çığır- : çığlık koparmak, bağırarak (M28/15)

çıkarıka : çıkarırken (M29/95)

çıkı : bohça, çıkın (M27/6)

çıkıca : çıkınca (M4/53)

çıra : gaz lambası (M29/58)

çif sür- : tarla sürmek (M17/30)

çifte : iki namlulu tüfek (M15/5)

çit : çift (M21/13)

çoban salā : yaylalarda ya da kırlarda hayvanları toplu bulundurmak için yapılmış korunak (M13/10)

çoÇükā : çocukken (M2/19)

çoval : çuval (M2/7)

çökelek : ayrandan yapılan yağsız peynir (M7/7)

çörek : bir çeşit ekmek (M5/6)

çözgü : dokunacak bezin uzunluğunu meydana getiren iplik (M21/8)

D

dā : daha (M12/66)

dağ- : takmak (M29/2)

dalağ : bozulmamış bal peteği, kovanın yanlarındaki küçük beyaz bal peteği (M18/15)

dalağ : karın şişliği (M28/17)

dalağ düş- : dalak hastalığının iyileşmesi (M28/44)

dalağ kestir- : dalak hastalığını tedavi ettirmek (M28/35)

dambaş : toprak dam, tavan (M27/27)

dañırtı : ses taklidi kelime (M17/25)

dara- : taramak (M26/6)

dasTar: bk. dastar (M17/76)

dastar : başörtüsü (M6/4)

dērmen : değirmen (M24/4)

deş- : karıştırmak (M6/30)

deylek : değnek (M26/7)

dēze : teyze (M24/26)

dırnağ : tırnak (M3/6)

dirgen : harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatalı tarım aygıtı (M29/67)

diyiken : derken (M17/44)

duruka : dururken (M13/14)

duzla : davarlara kırdı tuz verilen düz, taşlık ve kayalık yerler (M23/49)

düyüm : güğüm, bakır büyük su ibriği (M29/46)

E

ebe: hastalıkları doğal yöntemlerle tedavi eden halk hekimi (M9/24)

eğir- : yün ve pamuk gibi şeyleri iğ ile büküp iplik durumuna getirmek (M3/1)

ekmekle- : yemek yedirmek (M8/10)

elli nēcē : kamyonet (M15/6)

endē : bu, şu, o, elindeki, yanındaki (M4/35)

eriş : dokuma tezgâhlarında uzunluğuna atılan ip (M21/8)

essağ : gerçek (M8/17)

eşşek gōş- : eşiği çekeceği şeye bağlamak (M29/41)

ev çırp- : ev temizlemek (M12/71)

evir- : bk. eğir- (M21/2)

evlenivi- : evlenivermek (M21/18)

F

ƒadan : Fatma (M6/22)

fasille : fasülye (M7/1)

filcan : fincan (M14/8)

G

ğabrisdannık : mezarlık (M18/10)

ğadağ : kadar (M10/21)

ğaga : bk. ağa (M25/8)

ğanevçe işle- : tahtaya gerdirilen bezin üzerine çeşitli modeller işlemek (M8/36)

ğannacı osman : Kanlı Hacı Osman (M17/66)

ğapsinne : mermi (M17/73)

ğarabatağ : karatavuk kuşu (M13/15)

ğarañı : karanlık (M7/42)

ğarar- : kötüleşmek (M9/21)

ğaş- : kaçmak (M17/19)

ğaşşık : kaşık (M8/15)

ğavırğa : ateşte kavrulmuş tahıl (M6/32)

ğaysı : kayısı (M3/12)

ğayve : kahvehane (M14/13)

ğazıymış : kazıyıvermiş (M18/25)

geçinceme : geçinme (M12/52)

geje : gece (M14/3)

gelikene : gelirken (M16/15)

gelin oğşa- : gelini ağlatmak (M8/19)

geme : fare (M27/33)

gergi : iki şey arasına konulan ağaç (M26/2)

geş- : geçmek (M21/20)

geşler : gençler (M10/23)

getirikene : getirirken (M16/12)

ğıl : ses taklidi bir kelime (M17/37)

ğılış : kılıç (M23/7)

ğuncırağ : tahterevalliye benzeyen oyun aracı (M5/28)

ğıraş : kıraç (M13/2)

ğırırır- : kırırvermek (M3/15)

qışlıq : kışlık (M14/19)

ğıvırcık : Arıkören'de bir mevkinin ismi (M2/15)

ğıy- : yilancık hastalığını yilancık ocağı olan ebenin tedavi etmesi (M9/4)

ğıyı : sınır, yan (M20/15)

ğıymatlı : kıymetli (M10/23)

ğıdivi- : gidivermek (M7/23)

ğö- : koymak (M3/2)

ğocabıcağ : bir mevki ismi (M11/29)

ğöde : hastalıklı, karnı şiş (M28/34)

ğolan : dokuma ip (M29/54)

qoñşu : komşu (M8/3)

ğöşla- : eğirilmiş iki ip yumağını çiftleyerek bir yumak yapmak (M7/13)

ğöbek düşmesi : korkudan veya ağır kaldırmaktan göbeğin göbek çukurundan çıkması (M9/8)

ğöçür- : yerini değiştirmek, taşımak (M21/23)

ğöktümbek : bir mevki ismi (M25/19)

ğön- : konmak (M17/13)

ğuzcu : Kuzucu köyü (M12/2)

ğün aş- : geceyi arazide geçirmek (M18/4)

ğüzün : sonbaharda (M18/4)

H

hálbısa : halbuki (M6/10)

hálbise : bk. hálbısa (M13/16)

harmanı kıaldır- : harman işini bitirmek (M1/41)

haşır : ses taklidi bir kelime (M27/17)

hatış : Hatice (M3/30)

hazar : herhalde, galiba (M4/49)

herkiş : herkes (M3/25)

hıfz ol- : korunmak (M15/26)

hıra : cılız, çelimsiz, sıska (M28/34)

hī : evet (M20/7)

hindi : şimdi (M29/57)

hiyetlik : heyetlik (M17/41)

hōle : şöyle (M14/9)

hō : şu (M29/93)

hōna : şuna (M21/7)

horanta : çoluk çocuk (M12/12)

hōriyá : şuraya (M3/8)

hoıraS : poyraz (M24/8)

hōle : şöyle (M2/3)

hu : şu (M3/3)

hulları : şuraları (M3/29)

hunu : şunu (M18/17)

hurada : şurada (M29/59)

hurası : şurası (M6/2)

hurdan : şuradan (M27/11)

hübek : bitki yığını (M6/9)

hüdüt : hudut (M11/28)

hüssün : Hüseyin (M12/7)

hüsüsü : hususi (M12/86)

I

ıciq : azıcık (M20/24)

ıldız: yıldız (M22/31)

ıpacı : dokuma tezgâhı (M3/2)

ısdar : halı dokuma tezgâhı (M21/9)

ısıtma : sıtma (M24/15)

ızgın : kızgın (M29/81)

İ

ibirām : İbrahim (M17/65)

ihi : işte (M19/1)

il- : iki parçayı birbirine dikmek (M26/4)

il : yabancı (M12/29)

ilancık: bk. yılcancık (M9/2)

ileen : leğen (M2/2)

ilgile- : iki parçayı birbirine iğreti dikmek, iliştiirmek (M29/8)

imine : Emine (M3/30)

indi : şimdi (M8/32)

inişde : enişte (M3/41)

inli : İnli köyü (M13/8)

inne : iğne (M24/18)

inni : bk. inli (M25/40)

ippiy : epey (M7/31)

irezil : rezil (M10/25)

iş- : içmek (M28/11)

K

kak- : kalkmak (M4/29)

kelep : iplik yumağı (M7/13)

kemene : keman (M17/37)

kenc : genç (M12/93)

keri : sonra (M29/6)

kes : iri saman (M28/5)

kesdir- : pekmez kaynatılırken şıraya toprak atmak (M10/8)

keş : küflü peynir (M7/7)

keşi : keçi (M7/34)

ketēn : bir tür diken (M15/25)

key- : giymek (M6/19)

keyim : giyim (M14/16)

kırkım : halı ilmekleri (M26/6)

kızıkana : kızken (M12/1)

kirkit : dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli araç (M26/5)

kirmen : elde yün eğirmeye yarayan araç (M7/12)

kirsecik : Kisecik köyü (M20/5)

kitte- : kilitlemek (M12/42)

kiyât : kağıt (M18/26)

ķólge : gölge (M23/23)

ķólleme : kaynatılmış buğday, nohut (M17/26)

ķoşam : avuç (M27/15)

kuytu : rüzgar almayan yer (M23/22)

küllük : kül ve süprüntü atılan yer (M2/10)

kün : gün (M11/13)

küz ağacı : ıstarın ortasında yan ağaçlarına konan uzun yuvarlak ağaç (M29/9)

küzüle- : çözgüyü dokunacak hâle getirmek için çözgülerin bir ağaca düğümlenmesi (M29/12)

L

lille : bir mevki ismi (M11/29)

M

mādur : mağdur (M12/17)

maF_ol- : mahvolmak (M3/14)

mayalı : sacda pişirilen mayalı ekmek (M27/5)

mezerlik : mezarlık (M4/31)

moturu göş- : römorku traktöre bağlayarak gitmeye hazır duruma getirmek (M27/25)

muhanatlık : muhannetlik (M12/110)

N

netcen : ne yapacaksın (M25/3)

nışannı : nişanlı (M7/28)

nize : kavga, dövüş (M11/14)

O

ocağ : dedelerden beri belirli bir hastalığı tedavi ettiğine inanılan kimse (M9/5)

oğcu : Okçu kasabası (M12/59)

oqlā : oklava (M7/6)

oğunuka : okunurken (M1/30)

onnarıkını : onlarınkini (M3/26)

osan- : usanmak (M3/11)

oturaıklı : büyük (M26/7)

oynarıkana : oynarken (M16/10)

Ö

ödü sıd- : çok korkmak (M22/32)

ölmez : tazeiken yumuşak olup hayvanların yediğı dikenli bir bitki (M23/21)

örme : ipten örölmüş kuşak (M29/53)

öte bete : öte beri (M12/44)

P

pılçık : eskimiş kıyafet (M22/24)

piselik : köy odalarındaki ocağın kenarları (M29/27)

püsküt : bisküvi (M4/4)

püz_acı : bk. küz ağacı (M29/10)

püzüle- : bk. küzüle- (M29/13)

R

rāt : rahat (M10/31)

S

sā- : sağmak (M12/18)

sağıkana : sağken (M10/4)

sar- : köpek havlamak, saldırmak (M22/4)

saş : sac (M5/6)

saş : saç (M17/69)

saş- : saçmak (M23/50)

sayakan : sayarken (M17/56)

seillen- : ısınmak (M17/53)

sermeç : yufkanın kalını, mayalı ekmeğinin incesine verilen isim (M28/3)

seydişēr : Seydişehir (M17/19)

sıkı : mermi (M15/8)

sıkma : arasına küflü peynir konularak katlanmış sac ekmeği, dürüm (M7/6)

SilîFge : Silifke (M17/16)

sodur : Erentepe köyü (M17/48)

soulcan : solucan (M28/42)

Ş

şıra : üzüm suyu (M10/7)

şırana : içinde üzüm çiğnene taş tekne (M10/10)

şinden keri : şimdiden sonra (M16/18)

şindi : şimdi (M2/1)

T

tácá : çeşit (M22/40)

takkıdık : ses taklidi bir kelime (M3/5)

tebesidelik : Gökhüyük (Tımraş) kasabasındaki obruk gölüne verilen isim (M23/47)

tekcel : haylaz (M12/19)

tekkeli : bir mevki ismi (M11/29)

teleFân : telefon (M4/37)

televzün : televizyon (M10/23)

tımraş (Gökhüyük) : Çumra'ya bağlı bir mahalle (M7/19)

tiken : diken (M15/25)

toğdur : doktor (M4/21)

toğmak : iplik makarası (M29/2)

tol : saman, yakacak konulan yer (M8/11)

topaş : topaç (M24/10)

toris lasdik : lastik ayakkabı (M6/17)

türkü çağır- : türkü söylemek (M12/75)

tütün- : hastalığın geçmesi inancıyla kimi nesnelere yakarak dumanını koklamak (M18/26)

U

ufāka : ufakken (M2/11)

uşak : çocuk (M10/24)

Ü

ümzük : ibrik, testi gibi şeylerin emziği (M22/49)

ürek : yürek (M12/89)

üyü- : uyumak (M4/20)

üyüt- : öğütmek (M2/8)

V

varañgöleñ : halı dokuma tezgâhlarında, aşağı yukarı hareket ederek çizgiyi açıp kapayan uzunca ağaç (M26/3)

varıka : varırken (M3/32)

varıymış : varıvermiş (M22/3)

verivi- : verivermek (M3/43)

veyátta : veyahut da (M25/14)

Y

yağlık : küçük sofraya yaygısı (M18/8), mendil (M22/14)

yamalıklı : yamalı (M6/4)

yapıyma- : yapıvermemek (M18/46)

yarındası gün : ertesi gün (M27/9)

yassıçal : bir mevki ismi (M15/6)

yatağ : yatalak (M20/17)

yayan : yaya (M11/22)

yaz- : sermek (M21/31)

yérle- : düzeltmek (M26/3)

yılancık : gövdede şişkinlikler yapan sıkıntıdan olduğuna inanılan bir hastalık (M9/1)

yitir- : kaybetmek (M3/19)

yiivi- : yeyivermek (M1/26)

yofat : düzgün (M14/16)

yönü beri: bk. yönü geri (M18/8)

yönü geri : gerisin geri (M4/59)

yörü- : yürümek (M2/17)

yu- : yıkamak (M27/12)

yuğa : yufka (M27/5)

yürek kakkınlı : iç sıkıntısı (M12/99)

yüssük : yüzük (M14/10)

Z

zehil : sahil (M17/51)

zırlağ : saçlı olmayan (M18/30)

zor : hürmet (M23/26)

zülüFge : bk. SiliFge (M17/17)

2. Metin Dışı Kelimeler

A

añ : iki tarla arasındaki sınır

arbiş- : tırmanmak

asvap : yeni kıyafet

aş vur- : yemeği ateşe vermek

atğı : düğünlerde verilen hediye

ayık- : uyanmak, aklını başına almak

B

badaş- : bir işi ortaklaşa yapmak

beleñ : dağ sırtı

beleñarı : üstünkörü

botla- : deve için doğurmak

buy- : soğuktan donacak duruma gelmek, çok üşümek

C

cıkcıki : sürahi

cice : yenge

coşar- : surat asmak

cunut- : boş boş oturur vaziyette durmak

Ç

çalma yasdık : sırtta dayanan nakışlı yastık

çeki : römorku traktöre bağlamaya yarayan demir

çeleñ : duvar

çēmeç : baston

çırpağ : yün çırpmak için kullanılan sopa

çile- : yağmur çiselemek

çim- : yıkanmak

çomkaş- : bir şeye üşüşmek

çot : eli işe yatkın olmayan

çömüt- : çömelmek

D

dağarcık : torba

damızlık : yoğurt yapmaya yarayan maya

depit- : ekmeği acele ve gelişigüzel pişirmek

depit : köpeğe verilen ekmek

dığan : düğün gibi eğlencelerde kullanılan bakır ya da alüminyum leğen

dıkım : bir parça, biraz

dıkız : susuz ve katı olduğundan boğazda kalan yiyecek

diñel- : ayakta durmak

dolağ : sargı, dolanan şey

dölek : düz, engebesiz arazi

düğürçük : bulgurun incesi

E

ekenek : ekilmeye elverişli tarla

emiş- : emzirmek

ev- : acele etmek

eyleş- : oyalanmak

F

fıcıkdır- : atmak

G

ġabala : toptan pazarlık

ġamıt- : somurtmak, hareketsiz durmak

ġancıķ : dişi

ġasal- : büyüklenmek, böbürlenmek

ġavut : öġütölmüş armut kurusu unu

ġaydalan- : kibirlenmek, karşıındakini hor görmek

ġaytan : ince, sağlam ip

gedevet : rüzgâr

ġıvıltı : hareket, güröltü

ġidiř- : kaşınmak

ġöklük : yeşillik

ġöynek : iç çamaşırı

ġumpir : patates

ġuyröölü : akrep

H

hallaçcı : yünü, pamuġu kabartma işlemine yapan kimse

hanay : iki katlı ev

hayat : avlu

helke : su, süt gibi şeyler konulan, genellikle bakırdan yapılmış kap

heñg : oyun, eġlence

hevescek : hevesli

hiştın- : bir şeyi bırakmak, boş vermek

hoyuķ : tarlayı sürerken doġru çizgi yapmak için karşı tarafa dikilen taş

I

ıncık cıncık : süs

ısrānı : hamur keseceği

İ

ilişe : sebze fidesi

ilme yasdık : sırta dayanan dokuma yastık

ındirmelik : gelin erkek evine inerken verilen hediye

irk- : biriktirmek

irkil- : birikmek

itē : un elerken dökülmemesi için yere serilen ince yünden dokunmuş çul

iy : iplik eğirmekte kullanılan ortası şişkince, sivri, uçlarından biri çengelli araç

K

kah : kenar, sınır

kaçaç : sacda yapılan kavurma

kaçlık : taş ve ağaç oyuklarındaki su birikintisi

kaýla- : fırlamak

kel : kötü

kepenek : çobanların omuzlarına aldıkları keçe, aba

keper- : çok yorulup susamak

kırklık : davar kırkılan makas

M

mendir : dokuma sofra bezi

meşirbe : saplı bakır su bardağı

müdüara et- : birine minnet etmek

O

oķu : havlu, yazma gibi Őeylerle yapılan dűgűn davetiyesi

oñ- : rahata kavuŐmak, mutlu olmak

ovçala- : bir Şeyi ovarak parçalara ayırmak

Ö

öğ- : içi bulanmak, kusmak

örüye kaldır- : geceleyin koyun sürüsünü kaldırıp otlatmak

P

pañkır- : soba bacasından içeriye duman basması

pürçek : kadınların Őakaklarından sarkan saç

S

seğirt- : koŐmak

seki : aşağıda bulunan ev

sekmek : yüksek, tümsek yer

senit : ekmek tahtası

sındı : makas

siftin- : zaman geçirmek, oyalanmak

sirke : bit yavrusu

sivti- : kemik üstündeki etleri ayıklamak

soķran- : söylenmek, homurdanmak

söbü : uzun

sömek : ip yumağı

Ő

Őipile- : sözü saklanan yere ulaŐtırmak

T

tebelleş ol- : musallat olmak

tığ- : başağa binmek

tirendiz : titiz, yemek seçen

tirkle- : çocuğun aniden titremesi

toğuç : yün yıkarken kullanılan tahta tokmak

toñğa : cezve

tosar- : küsmek

tufran : testi biçiminde kulplu yayık

U

usuğ- : uslanmak

Ü

ümbele- : emeklemek

üyüt- : sütü mayalayıp yoğurt yapmak

Y

yañal : kırmızı

yañış : desen

yavısı : kenenin küçüğü

yavşan : kokulu bir yabani ot

yeğın : hızlı

yişinti : genellikle kış için ayrılan yiyecek

yoyul- : bozulmak, boşa gitmek

yoz : sağılmayan, yaylada kalan hayvan

yozal- : işten soğumak

yunuz eriği : ekşi dağ eriği

yurt : iğne deliği

Z

zağ- : duişmek

ziğar- : karşı gelmek

zığım : acı lokma

zuğut- : duişunceli, hareketsiz durmak

7. KAYNAKÇA

- AKAR, Ali, “Muğla ve Yöresi Ağızlarında Şimdiki Zaman Biçimleri”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Muğla, 2001, s. 1-10.
- AKSOY, Ömer Asım, *Gaziantep Ağzı I*, TDK Yay., İstanbul, 1945.
- BURAN, Ahmet, “-Ik Ekinin Anadolu Ağızlarında Kullanılışı”, *TDAY-Belleten*, Ankara, 1994, s. 11-18.
- BURAN, Ahmet, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 1996. Büyük Larousse, C 24.
- CAFEROĞLU, Ahmet, “Anadolu Ağızları Konson Değişmeleri”, *TDAY-Belleten*, Ankara, 1963, s. 1-32.
- CAFEROĞLU, Ahmet, “Anadolu Ağızlarında İçses Ünsüz Benzeşmesi”, *TDAY-Belleten*, Ankara, 1958, s. 1-11.
- ÇALIŞ, Şaban Halis, “Çumra, Çumralılar ve Göç: Kolektif Bir Kimliği İnşa Etmek”, *Medeniyetin Beşiği Tarımın Öncüsü Çumra Sempozyumu*, C 2, Konya, 2010, s. 124-131.
- DEMİR, Nurettin “Ağız Araştırmalarında Kaynak Kişi Meselesi”, *Folkloristiki - Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı*, Ankara, 1998, s. 171-180.
- DEMİR, Nurettin, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Geçmiş Zaman Eki -(y)XK”, *Edebiyat ve Dil Yazıları-Mustafa İsen’e Armağan*, Ankara, 2007, s. 133-147.
- DEMİR, Nurettin, “Güneybatı Anadolu Ağızlarında Kullanılan Şimdiki Zaman Eki -ik gelir”, *Dilbilim Araştırmaları*, 1996, s. 136-148.
- Derleme Sözlüğü*, C 1-12, TDK Yay., Ankara, 1965-1982.
- DOĞAN, M.Said-Cihangir DOĞAN, “Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S 30, İstanbul, 2004, s. 15-29.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 43-48.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine”, *Türk Dili*, S 505, TDK Yay., Ankara, Ocak 1995, s. 3-9.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, *Kars İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 2002.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul, 2001.
- ERÖZ, Mehmet, *Yörükler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991.

- GABAİN, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara, 2007.
- GELEKÇİ, Cahit, “Türk Kültüründe Oğuz-Türkmen-Yörük Kavramları”, *Türkiyat Araştırmaları*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, S 1, 2004, s. 9-18.
- GEMALMAZ, Efrasiyap, *Erzurum İli Ağızları I*, TDK Yay., Ankara, 1995.
- GÜLCAN, Ali, “Kisecik Köyü”, *Karaman’ın Sesi*, S 4738, Karaman, 1989.
- GÜLENSOY, Tuncer, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1988.
- GÜLSEVİN, Gürer, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, TDK Yay., Ankara, 2011.
- GÜNAY, Turgut, *Rize İli Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 2003.
- KARAHAN, Leyla, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, TDK Yay., Ankara, 1996.
- KORKMAZ, Zeynep, “Anadolu ve Rumeli Ağızlarının Tarihi Devirlerle Bağlantısı Üzerine”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 62-69.
- KORKMAZ, Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesindeki –van/-ven, -vuz/-vüz Kişi ve Bildirme Eklerinin Anadolu Ağızlarındaki Kalıntıları”, *TDAY-Belleten*, Ankara, 1965, s. 43-65.
- KORKMAZ, Zeynep, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, TDK yay., Ankara, 2010.
- KORKMAZ, Zeynep, *Güneybatı Anadolu Ağızları*, TDK Yay., Ankara, 1994.
- KORKMAZ, Zeynep, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları*, TDK Yay. Ankara, 1994.
- MİSKİOĞLU, Ahmet, “Görülmeyen, Başkasından Duyulmayan (–ik’li) Geçmiş Zaman”, *Türk Dili*, S 28, TDK Yay., İstanbul, 1992, s. 1-3.
- OĞUZ, Zeki, *Yaylaların Özgür Çocukları Yörükler*, Konya, 2012.
- ÖZTÜRK, Erol, *Silifke ve Mut’taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağzı*, TDK Yay., Ankara, 2009.
- ÖZTÜRK, Jale, “Antakya Ağzında –ok ve –oşkAn Eklerinin Kullanımı”, *Türk Dili*, TDK Yay., Ankara, 2006, S 654, s. 530-535.
- SAĞIR, Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünsüzler”, *TDAY-Belleten*, TDK Yay., Ankara, 1995, s. 391-409.
- SAĞIR, Mukim, “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Ünlü Varığı”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/3, Spring 2008, s. 563-578.
- SÜMER, Faruk “Yörük”, *TDVİA*, C 43, İstanbul, 2013.
- SÜMER, Faruk, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1999.

- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi*, Akçağ Yay., Ankara, 2005.
- TOR, Gülseren, “Mersin Ağızlarında {-(y)Ik} Ekinin Kullanımı”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, İstanbul, 2009, C 19, s. 107-162.
- TÜRKAY, Cevdet, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yay., İstanbul, 2001.
- Türkçe Sözlük*, TDK Yay., Ankara, 2005.
- TÜRKER, M. Zeki *Tarihi ve Sosyolojik Yönüyle Çumra Yörük Köyleri*, Konya, 2003.
- TÜRKER, M. Zeki, “Tarihi ve Sosyolojik Yönüyle Çumra Yörük Köyleri”, *Medeniyetin Beşiği Tarımın Öncüsü Çumra Sempozyumu*, C 2, Konya, 2010, s. 600-620.
- UYSAL, İdris Nebi, *Karaman İli Ağızları ve Anadolu Ağızları Arasındaki Yeri*, Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Yay., Karaman, 2011.
- ÜSTÜNER, Ahad, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK Yay., Ankara, 2000.
- YASTI, Mehmet, “Çumra Köy Adları Üzerine”, *Medeniyetin Beşiği Tarımın Öncüsü Çumra Sempozyumu*, C 2, Konya, 2010, s. 336-343.
- YILDIRIM, Faruk, *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları I*, TDK Yay., Ankara, 2006.

İnternet Kaynakları

- www.cumra.gov.tr (Erişim Tarihi : 26/01/2015)
- www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi : 19/02/2015)
- www.tuik.gov.tr (Erişim Tarihi : 18/05/2015)

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

ÖZ GEÇMİŞ

25/11/1985 tarihinde Konya’da dünyaya geldi. İlkokulu Cumhuriyet Mahallesi Ahmet Haşhaş İlkokulunda okudu. Ortaokulu Selçuklu Hocacihan İmam-Hatip Lisesinde, orta öğrenimini Mehmet Akif Ersoy Lisesinde tamamladı. 2006 yılında Selçuk Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği bölümünden mezun oldu. Mezun olduğu sene Türkçe öğretmeni olarak Milli Eğitim Bakanlığında göreve başladı. Hâlen Karatay Belediyesi İmam-Hatip Ortaokulunda görev yapmaya devam etmektedir. Evlidir, bir kız çocuğu babasıdır.